

RIJKSINRICHTINGEN



Zwartboek van de Belangenvereniging Minderjarigen

*met een voorwoord van
prof. dr. G.P. Hoefnagels*

*hoogleraar criminologie en kinderrecht
aan de Erasmusuniversiteit te Rotterdam*

RIJKSINRICHTINGEN

**Zwartboek van de
Belangenvereniging
Minderjarigen**

*met een voorwoord van
prof. dr. G.P. Hoefnagels
hoogleraar criminologie en kinderrecht
aan de Erasmusuniversiteit te Rotterdam*

UITGEVERIJ ORDEMAN
ROTTERDAM

DOSSIER-reeks nr. 3 september 1979

Omslagfoto: Freddy Rikken

Voor meer informatie kan men zich wenden tot

Belangenvereniging Minderjarigen,
Krommestraat 9,
3811 CA Amersfoort.
Telefoon 033 - 31584
Giro 2858497

Door een steunprijs van minimaal f 25,- over te maken op
bovenstaand gironummer krijgt men de tweemaandelijks
verschijnende BM-Krant een jaar lang toegestuurd.

Aan de totstandkoming van dit zwartboek hebben meegewerkt:

G.P. Hoefnagels, Paul Aalbers, Janet van Bavel, Guus de Beer,
Joost van den Braak, Joost Brantas, Cees Brinkhuizen, Gertjan
van Broekhoven, Arien Bröring, Kees Fontein, Erik van Ingen
Schemau, Ruidie Kagle, Leo Koenen, Gerard van Os, Freddy Rikken,
Angela Rolvers, Hans Simonse, George Vogelaar en vele
lex-bewoners van rijksinrichtingen.

Foto's:

Kees Fontein: pag. 28, 42, 44, 45

Gerard van Os: pag. 40, 46

Freddy Rikken: pag. 8, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 31, 32, 36, 37, 41

Prijs f 7,50

DOSSIER nr. 3

© Uitgeverij Ordeman en Belangenvereniging Minderjarigen, 1979

ISBN 90 6330 043 3

De machtige meerderjarigen hebben ongelijk

Dit boek handelt over een conflict. Een conflict tussen minderjarigen en meerderjarigen. In dit boek nemen de minderjarigen stelling. Het is dus subjectief. Het is een Zwartboek. Toch laten zij ook de meerderjarigen aan het woord. Met name machtige meerderjarigen, zoals de staatssecretaris van justitie, hoge ambtenaren en directeuren van rijksinrichtingen. En een minderjarige machtigt het voorwoord schrijven: ik vind dat de minderjarigen gelijk hebben in dit conflict. En de machtige meerderjarigen? Zij hebben ongelijk. Waar gaat het over?

De Belangenvereniging Minderjarigen (BM) wil de zogenaamde Rijksinrichtingen voor Kinderbescherming bezoeken en met groepen minderjarigen in die inrichtingen praten. Justitie zegt: „Dat mag, maar alleen met individuele jongens en na goedkeuring van de directie (want het moet passen in de 'behandeling')". Deze beperking aanvaardt de BM niet. Omgeving van het conflict: door justitie afgebroken besprekingen, eenzijdig afgelegde verklaringen, blijven zitten na bespreking, politie, strafrecht, lokaal-vredebreuk (aldus het Zwartboek). Ik kan er, waarschijnlijk naar waarheid, bij verzinnen: een keurig gebouw van het ministerie van justitie waarin anders geklede en gekapte jongeren (lees: 'stordig', eventueel 'vies') bravenkwamen, die waarschijnlijk met minder restricties hun stellingen poneerden dan hun gesprekspartners en mogelijk ook termen als 'anti-kapitalisme' lieten vallen. Allenmaal uiterlijkheden die ongetwijfeld als van geen belang gekwalificeerd zullen worden door de gesprekspartners van justitie, maar die de stemming en de bereidwilligheid om 'weze jongens' te laten vergaderen in 'hun' (justities) inrichtingen voor kindbescherming met 'hun' (justities) pupillen niet verhoogd zullen hebben. Ik bedoel maar: het is niet terzake, maar het is wel even wettens als de jeugd verantwoordelijkheid meent. Dat is slechts 'de kleur' van het conflict. Waar het om gaat is: heeft de overheid het recht om vertegenwoordigers van de BM te belemmeren om in Rijksinrichtingen met groepen minderjarigen te spreken? Dat is een vraag van recht.

Eigen rechten van minderjarigen zijn thans nauwelijks in ons positieve recht te vinden. Dat wil niet zeggen dat deze rechten feitelijk niet bestaan. Rechten, bevoegdheden en plichten worden minderjarigen algemeen toegekend en toegeschreven. Zelfs waar de wet nog van de handelingsonbekwaamheid van minderjarigen uitgaat, vinden in feite de meeste rechtshandelingen van minderjarigen maake koop en verkoop van goederen in zo'n omvang plaats dat gans industrieën van goederen voor adolescenten bestaan. Ook de meest cruciale kwestie, de absoluteitheid der ouderlijke macht en voogdij, zoals deze is geregeld in artikel 246 van het Burgerlijk Wetboek, is in de praktijk van het gezinsleven achterhaald. Ook door justitie en politie wordt — in geval van ouderlijke eisen tot terugkeer van minderjarigen — het strik te positieve recht tot opsporing, aanhouding en terugleiding vrijwel steeds genegeerd. Niet omdat men ouders niet terwille wil zijn, maar omdat de huidige maatschappelijke normen rechten aan minderjarigen legitimeren.

De opvallende onmondigheid waaraan de minderjarigen in de laatste honderd jaar geleden hebben, is — soms luidruchtig en schoksgewijs, maar meestal met de kracht der geleidelijkheid — thans nagenoeg beëindigd. De minderjarige heeft eigen verantwoordelijkheid tierkregen en — waar deze werd onthouden — meestal teruggekomen. Het ontstaan van de Belangenvereniging Minderjarigen is één van de vormen waarin minderjarigen — de meest bedreigde in een verouderde kindbescherming — hun eigen verantwoordelijkheid in solidariteit met hen die in zwakke posities verkeren, omzatten. Toen ik in 1970 voorzitter was van een Ministeriële Commissie van kindbescherming, heb ik het als een groot gemis ervaren dat de minderjarigen bij zoveel organisaties van kindbescherming op geen enkele wijze in een organisatie verenigd waren.

Historisch gezien is dit niveau van verantwoordelijkheden van de jeugd een slingerbeweging. Zonder hier op deze plaats diep op in te gaan, wijzen we op de grote verantwoordelijkheden en maatschappelijke posities die vijftien- tot twintigjarigen vóór 1850 hebben gehad. In de laatste twee decennia neemt de jeugd weer verantwoordelijkheid en mondigheid op gebieden waar deze door de grote scheiding tussen de 'volwassen wereld' en de 'kinderlijke wereld' waren verdwenen. De jeugd ging protesteren tegen 'Vietnam', tegen verkeersdoden, tegen de overkomsomptie-maatschappij. Dat gebeurde wel eens luidruchtig of aan de hand van onwettige ideologieën, maar dat betreft de vorm. Ook de BM nam verantwoordelijkheid, voor de minderjarigen in de kindbescherming. De BM nam daarmee een partikulier initiatief. Zoals onze overgrootouders een partikulier initiatief namen toen zij de kindbescherming begonnen (omstreeks 1850). De BM doet dit net als het partikulier initiatief in de vorige eeuw onbezoldigd en met idealisme. Het verschil is de minderjarigheid en de nieuwe vorm waarin ze het doen: een ander taalgebruik en een andere ideologie.

Het was de 'ideologie' die de staatssecretaris met name noemde om zijn weigering te motiveren. Wat is deze 'ideologie' van deze minderjarigen zoals we die in het Zwartboek leren kennen, 'Anti-kapitalisties', meer niet. Stel je voor dat deze jeugdigen die voor kindbeschermingskinderen opkumen gezagd hadden dat ze 'kapitalisties' waren. Dan hadden we ze ook in die inrichtingen moeten toelaten. (Het ontvriechterende is dat de BM alleen de ideologie heeft om voor minderjarigen op te komen en met deze doelstelling voor alle gezinden wil zijn.) Stel je trouwens voor dat er géén BM was gekomen, dat er géén minderjarigen waren geweest die het initiatief hadden genomen om zich in te zetten voor minderjarigen in inrichtingen! De meerderjarigen hadden klagefijk kunnen spreken over 'de jeugd van tegenwoordig' die er zelf niets aan doet. We hadden de jeugd verweten wat ze had nagelaten, als de BM er niet was geweest om te doen wat ze doet.

De erkenning van deze toenemende verantwoordelijkheden en rechten is zichtbaar in het wetsontwerp tot verlaging der meerderjarigheid en in het rapport tot herziening van het kindbeschermingsrecht van 1971. „Door het kind tot de minderjarigheid vooral te willen beschermen, onderschat men wat de jonge mens aan eigen mogelijkheden in zich bergt. Door te veel en te lang te beschermen wordt de eigen groei niet, althans niet voldoende, gestimuleerd. Door het benadrukken van de bescherming is wat uit het oog verloren, dat een minderjarige eigen rechten heeft, die hij zelfstandig moet leren uit te oefenen. De commissie kiest meer voor zelfstandigheid-wording dan voor bescherming. De veiligheid en de zekerheid die men bereikt via bescherming, blijken in de praktijk iets minder veilig te zijn dan de mondigheid die men heeft verworven door zelf te doen,” aldus de Ministeriële Commissie Herziening Kinderbescherming (blz. 58). Dit beginsel neemt de staatssecretaris van justitie over in zijn verklaringen omtrent de toelating van de Belangenvereniging Minderjarigen tot de inrichtingen van kindbescherming. (Brief van de staatssecretaris van justitie aan de Directies en Directeuren van de Rijksinrichtingen van kindbescherming d.d. 8 maart 1976.) Ook in een televisie-vraaggesprek met de ombudsman d.d. 19 februari 1976 stelt de staatssecretaris dat de BM in beginsel toegang behoort te krijgen tot alle kinderen in de Rijksinrichtingen. De staatssecretaris wil echter beperkingen aanleggen en hij bekennt in dat gesprek: „We hebben het met name nogal moeilijk met de ideologische wijze waarop zij de minderjarigen in de inrichtingen willen behandelen.” Maar dat is nu juist iets dat de overheid onder geen beding tot beperking mag verleiden. De staatssecretaris zal zich ongetwijfeld willen onthouden van „elke vorm van onderscheid, elke uitsluiting, beperking of voorkeur die ten doel heeft of tot gevolg kan hebben, dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (in politiek, economisch, sociaal of cultureel opzicht) of op andere termen van het openbare leven, wordt vernietigd of aangetast,” aldus het discriminatie-artikel 90 quater van het Wetboek van Strafrecht. De overheid zal ten aanzien van de levensovertuiging van minderjarigen in en buiten kindbeschermingsinrichtingen zelfs niet de schijn op zich willen laden om één van deze elementen van het discriminatie-artikel niet te eerbiedigen. Dit zou trouwens ook in strijd komen met het in deze inrichtingen verpiste pedagogisch handelen. De overheid kan niet pedagogisch handelen tegen het strafrecht.

In een getuige-deskundige-verklaring voor het gerechtshof in Den Haag zette Mr. J.E. Doek, thans kinderrechter te Alkmaar, uiteen dat de minderjarigen, „ook zij die in een Rijksinrichting verblijven”, het recht van vereniging hebben. Een effectief recht van vereniging betekent – ook voor de minderjarige – mee kunnen doen aan het verenigingsleven, dit wil zeggen het bijwonen van vergaderingen, enzovoort. Voor bewoners van Rijksinrichtingen betekent dit „dat aan de BM toegang wordt verleend uiter aard met inachtneming van de regels van de Rijksinrichting.” „Het moet,” besluit Jaar Doek, „in hoge mate frustrerend zijn dat minderjarige tehuisbewoners al geruime tijd het recht van vereniging wordt toegekend in het parlement, door de staatssecretaris van justitie, terwijl uiteindelijk steeds weer blijkt dat het niet mogelijk is dit recht voor minderjarigen in kwestie een effectieve inhoud te geven. De daarbij gebruikte argumenten (gebrek aan vertrouwen bij de directies) zijn onwettelijk en verkregen alleen maar het gevoel van machteloosheid.”

Kortom: de BM is een historisch noodzakelijke vorm van georganiseerde mondigheid van minderjarigen, gehaveerd op de sociale legitimiteit van aan minderjarigen door de maatschappij en door officiële instanties toegekende rechten. Als de overheid beperkingen van deze rechten wil opleggen, met name ten aanzien van hun solidariteit met minderjarigen in inrichtingen van kindbescherming, dan dienen deze beperkingen door de wetgever te worden geregeld. Zolang dit niet is geregeld (en dat is niet simpel want het tast grondrechten aan zoals het recht van vereniging en vergadering), lopen beperkingen door de overheid van het nieuwe particuliere initiatief dat nu BM heet, het gevaar illegaal te zijn. De Tweede Kamer heeft zich reeds voor toelating van de BM tot de Rijksinrichtingen uitgesproken met het oog op „een goede voortgang van het in gang zijnde democratiserings- en humaniseringsproces in de residentiële kindbescherming.” Dat besloot de Kamer in een motie van 4 februari 1975. Dit wil zeggen de (grond)rechten van de minderjarigen mogen niet beperkt worden. Tot zover de vraag van recht.

Er is meer. Rijksinrichtingen voor kindbescherming zijn zogenaamde totale inrichtingen. De jongens (en er is er één voor meisjes) slapen, wonen en werken daar onder één autoriteit. Zo'n inrichting is een eigen wereld, met eigen normen, gewoonten en gebruiken. Alles, vrijwel alles is controleerbaar. Het gebruik van zakgeld, uitgaande en inkomende post, contacten, bezoek, humor. De controleerbaarheid is echter eenzijdig: de jeugd, merkwaardig genoeg aangeduid in het kindbeschermingsjargon met „puillen” (eigen wereld), wordt gecontroleerd door directie, groepsleiders, werkwesters, psychiaters, psychologen, bewakers, enzovoorts. Omgekeerd is er geen controle op het ongelijks handelen van staf en directie. Dit gegeven zegt niets over de kwaliteit van de mensen die daar werken. Het wereldwijde probleem van de totale inrichting is gewoon de onmaatschappelijkheid en oncontroleerbaarheid. De inrichtingen zijn altijd „gesloten”, ook als het officieel geen gesloten inrichtingen zijn. Ze liggen vaak afgelegen van de gewone wereld. Je moet er een bromfiets pakken om er weg te komen. In zo'n situatie ontstaan spanningen. Er zijn altijd spanningen in inrichtingen. En als er iets mis gaat, wijst de machtige naar de mindermachtige. Het is duidelijk wie er macht heeft. In een inrichting is dat de staf. Overal ter wereld zijn excessen in lokale inrichtingen gemeld. Klappen. Slaan. In elkaar slaan. De machtige slaat de mindermachtigen. Minderjarigen. Separatie. Isoleren. Een paar uur isoleren. Acht uur isoleren. Vierenveertig uur isoleren. Achtenveertig uur isoleren. Een week... Ik ken de isoleercel. Zelfs een bezoek geeft me een angstig en benauwd gevoel. Klein, hoge muren, kunstlicht, kool. Altijd schiet me dan het woord 'behandeling' te binnen. Kinderbescherming is ook door kinderopstapels verstuurd gevangeniswezen. Dan. Daar. In de inrichting. Ik heb als groepsleider in inrichtingen gewerkt. Ik heb nooit de noodzaak van de isoleercel ontdekt. Ik weet dat er niet altijd even lekkere jongens in de inrichting zitten. Maar 'de isoleer' schreept dat 'niet lekkere' voor jeem in. Of levenslang. Het ding tekent onmacht van staf en directie. Want 'niet lekkere jongens' is een label, geen behandelingsstrategie. In Rijksinrichtingen zitten jongens met en zonder strafrechtelijke veroordeling. Het zijn moderne 'dump-stations', zei Mulock Houwer mij vorige week. En Mulock Houwer kwam als kindbeschermingsouder in de inrichting en ging er vijftig jaar later als sekretaris-generaal van de wereld kindbescherming weer uit. Hij vertelde hoe belangrijk het is dat de inrichtingen open staan voor anderen. Altijd weer die excessen. Hij vertelde van een jongen, als een kolenschep veertien dagen in een kolenleek gestopt. Een jongen – in het buitenland, wens gerust – die dood ging na 'behandeling' in een cel. Alles is mogelijk want alles is oncontroleerbaar. Ondanks de honderden guldens per dag per jongen die wij er voor betalen. Nagemaakt. iedereen doet zijn best, maar zo'n 'gesloten' inrichting is het woortwoord van slaan, opsluiten en rechteloosheid. Het overkomt niet iedere jongen. Maar het kan steeds gebeuren. Het zijn ook de wij die buitenwereld afgesloten gezin-
ven waar het meeste kindermishandeling plaatsvindt.

Wat thertegen helpt is zoveel mogelijk openheid. Openheid naar de buitenwereld. Veel bezoek. Dus ook bezoek van leeftijdge-

noten. Zeker van de BM die een vakbondsfunctie voor deze minderjarigen vervult. Lastig voor de directie en staf? Ja zeker. Een dimensie meer in de behandeling. Het past niet in het "behandelingsplan"? Kom nou. Is dat plan dan wel goed? Is dat plan dan wel rechtmatig (zie boven)? Het zou trouwens helemaal niet zo gek zijn als we eens uit de "geheime pedagogiek" kwamen. Prof. Grewel noemde alle inrichtingspedagogiek 'toedekkende pedagogiek'. Als zo'n behandelingsplan eens met de minderjarigen werd besproken. Lang niet alles is behandeling wat er in een inrichting wordt gedaan. Tv kijken, Radio, Bijbelen, Werken. (Als ze in die inrichtingen eens ophielden arbeid "arbeidstherapie" te noemen was er veel gewonnen. Dat is gewoon uit de negentiende eeuw of nog eerder overgenomen, toen ze in de gevangenis de gelegenheid, nu ja verplichting, boden te werken. Natuurlijk kan werken nuttig zijn. Maar alle werken, meeste werken, zijn geen therapie. Gaat u uw eigen werkkring maar eens na.)

De BM is een nieuw partikulier initiatief. De BM is een vakbond. De BM is minderjarigen voor minderjarigen. Ze zijn, gelukkig, bereid met meerderjarigen te praten. Ik vind ook dat ze hadden moeten accepteren het voorstel van justitie om lid te worden van de commissie van toezicht op de rijksinrichtingen. Ik vind dat de BM daarin stuwshoort. De BM was bang voor inkepseling. Hoef je niet bang voor te zijn, als je jezelf maar blijft. Zo slecht zijn de mensen van justitie niet. Rationeel lagen de standpunten van het ministerie van justitie en de BM zelfs dichtbij elkaar. De BM zal ook gelijk krijgen. Justitie moet alleen nog even wennen aan de rechten van minderjarigen en aan de minderjarigen zelf. Dat gewenningsproces mag natuurlijk niet te lang duren. Minderjarigheid is per definitie een tijdelijke zaak.

Prof. Dr. G.P. Hoefnagels

Hoogleraar criminologie en kinderrecht
aan de Erasmusuniversiteit te Rotterdam

'Minderjarige heeft niets te vertellen'

(Van een onzer verslaggevers)

ROTTERDAM - De Belangenvereniging Minderjarigen demonstreerde op de stoep van de rijksinrichting „Kralingen“ tegen het overheidbeleid „Vrije toegang tot de schuilen.“ luidde de belangrijkste eis.

De BM mag praten met gestrafden, maar dan alleen in de relatie van een hulpverlener tegenover een jongere. Maar de

groep noemt zich vakbond en wil slechts collectieve belangen behartigen.

Zij eist medebeslissingsrecht voor de bewoners, waar het gaat over de contacten met de kinderrechter, de huizegels, de rapportage en gehanteerde methodieken. Dit laatste betreft bijvoorbeeld het gebruik van de isoleroellen, de zeggelingen voor bezoek en verlof, de scholing en medicijngebruik. Over geen van deze zaken heeft de BM, zo

stelt zij vast in een pamflet, vooraf haar mening kunnen geven.

Op welke manier de rijks-overheid de inrichting „Kralingen“ wil laten functioneren is niet voldoende naar buiten uit behend gemaakt, aldus een ander onderdeel van het protest. De actievoerders hadden de gevel van het pand gistermorgen beklad met leuzen. De gasten bij de opening ontvingen alleen stencils met eisen.

Het Vrije Volk, 10 Juni 1977.

Wat de BM is en waarom zij een zwartboek maakt

Zo'n tienduizend jongeren in Nederland hebben het *slecht* getroffen: zij wonen in kindertehuizen, inrichtingen of internaten. De oorzaken daarvan liggen bijna altijd buiten hun schuld, er waren problemen thuis, de ouders waren niet in staat om hun kind op te voeden, er zijn geen ouders meer.

Bijna vijfhonderd jongeren hebben het *bijzonder slecht* getroffen: zij wonen in een van de negen rijksinrichtingen. Het regime in die rijksinrichtingen houdt zich in stand met tucht, rammelende sleutelbossen, isoleercellen, koude douches, tralies voor de ramen, een beperkt aantal bezoeken en verlofdagen per jaar en arbeidstherapie.

In Nederland hebben tehuisbewoners sinds 1971 hun eigen organisatie: de Belangenvereniging Minderjarigen, de BM. De positie van de BM in de 175 Nederlandse tehuizen is het beste te vergelijken met de plaats die de VVDM inneemt in het leger.

De Belangenvereniging Minderjarigen telt meer dan vijftienhonderd leden. Een deel van de achterban verblijft in rijksinrichtingen. Het klinkt ongelooflijk, maar voor deze leden kan en mag de BM niets doen. Het ministerie van justitie heeft het de BM verboden, hun kollektieve belangen te behartigen. Het ministerie en de directeuren van de negen rijksinrichtingen houden halstarrig voet bij stuk, ondanks de motie die de Tweede Kamer op 4 februari 1975 sament. Daarin werd bepaald dat de BM wel degelijk toegang tot deze inrichtingen moet krijgen. Deze motie wordt door de betrokken autoriteiten eenvoudig aan de laars gelapt. Men heeft moeite met de 'anti-kapitalistische opstelling' van de BM en daarom wordt de belangenvereniging onthouden waar zij recht op heeft. En waar de jongeren recht op hebben, want de situatie waarin zij in de rijksinrichtingen moeten leven is ronduit bedroevend.

De BM heeft tien afdelingen die over heel Nederland zijn



Jongens gijzelden vijf groepsleiders - aangifte bleef uit

regende

Iedere seconde van de dag moet de staf zich bovenstien realiseren dat de pupillen datgene is afgenomen, wat hun het meeste lief is: de vrijheid.

verspreid. Tehuisbewoners, ex-tehuisbewoners en vrijwilligers binden daar de strijd aan tegen wantoestanden die er in veel tehuizen nog altijd zijn. Dat zijn tehuizen die gerekend worden tot de zogenaamde "justitiële kindbescherming": ze worden door particuliere organisaties beheerd, maar volledig door het ministerie van justitie gesubsidieerd. Rijksinrichtingen worden door het Rijk beheerd.

Maar de BM is niet alleen in plaatselijke afdelingen actief. Zo voert de Belangenvereniging sedert haar oprichting actie tegen de sanering in de kindbescherming. Steeds meer kleinere tehuizen worden gesloten. Grote, kleine inrichtingen hebben de toekomst. Die sanering gebeurt om 'economische redenen' en gaat met veel geheimzinnigheid gepaard. Over de kwaliteit van de tehuizen wordt met geen woord gesproken.

De BM heeft níker op haar actieprogramma staan dan alleen toegang tot de rijksinrichtingen. Andere punten uit het eisenpakket van de Belangenvereniging Minderjarigen zijn:

- onmiddellijke stopzetting van de overantwoordelijke beslissingen die het ministerie van Justitie in het kader van Bestek '81 op de kindbescherming wil doorvoeren: negentig miljoen over '79, '80 en '81;
- het verlagen van de groepsgraotte in de tehuizen tot acht bewoners per groep, met behoud van de huidige hoeveelheid groepsleiding;
- een wettelijk vastgelegde rechtspositieregeling voor minderjarigen in het algemeen en voor tehuisbewoners in het bijzonder;
- een betere financiële positie voor tehuisbewoners. Een behoorlijk zakgeld moet recht worden en geen gunst zijn. Allemaal diskriminerende maatregelen waarvan tehuisjongeren de dupe zijn (het krijgen van een sociaal uitkering is voor een 'voogdijpapi' bijvoorbeeld verdomd moeilijk) moeten verdwijnen;
- in alle tehuizen moeten bewonersraden komen, die onderdeel moeten zijn van de bestuurlijke structuur van het tehuis, zodat de bewoners wezenlijke invloed kunnen uitoefenen op alles wat voor hen van belang is;
- de kindbescherming moet gedemocratiseerd worden. De verantwoordelijkheid moet evenredig verspreid worden over alle mensen die er werken;
- inzage voor bewoners in alle rapporten die er over hun worden geschreven, het recht om invloed op de inhoud van die rapporten uit te oefenen;
- recht op privacy.

Na acht jaar strijd komt de BM de meeste tehuizen wel binnen — alleen de deur van de rijksinrichtingen blijft voor de BM gesloten. Dat moet veranderen. Dit zwartboek toont aan

Van een soort "Kralingen"
ROTTERDAM
"Weekendstraffen" zijn voor minderjarigen zwaarder dan een tucht-schoolstraf." Een constatering van directeur A. Roggekamp van de Rotterdamse rijksoverheidsinrichting "Kralingen", die zijn con-arrest moet worden zefen op een leeftijds

bed, een kledingkast en een tafeltje als meubelen. De gordijnen zijn met plakstrips aan de muur vastgeplakt. Want oeden kunnen een gevaarlijk wapen zijn voor wie agressief gedrag toont.

De zware inrichting is tevens bedoeld om de twee isoletellen zo weinig mogelijk te hoeven gebruiken. "Stroom afblazen" kan de gestalte in zijn eigen door italen deur afgeblazen vertrek.

"Kralingen", de regende inrichting van dit type in Nederland (in Zeist is het enige tehuis voor meisjes), draagt toch de kenmerken van een gevangenis. De groepsleiders mogen dan kleurrijk zijn ingericht, de slaapcellen hebben slechts een

waarom. De volgende pagina's geven een onthullende kijk achter de muren van de rijksinrichtingen in Ekenstein in Zeist, Den Heyacker in Breda, Kralingen in Rotterdam, het Lloydhotel in Amsterdam, De Hunerberg in Nijmegen, Op de Berg in Amersfoort, Overberg in Overberg en Den Engh in Den Dolder. Bewoners vertellen hoe zij in die inrichtingen verzeild raakten. Zij doen een boekje open over de drill-opvoeding die hen weer in gareel moet brengen. Groepsleiding krijgt uit de school: zij vertelt over de instructies waar zij zich aan heeft te houden.

In het zwartboek ook het politieke spelletje dat door Gijsra van Loon, Zeewalving en Haars (drie staatssecretarissen van justitie) af jarenlang met de BM wordt gespeeld. Drie bestuursleden van de BM werden in 1976 zelfs met harde hand uit de werkkamer van Zeewalving verwijderd, omdat ze weigerden op te stappen zolang de staatssecretaris niet een duidelijke uitpraak had gedaan over het toegangverbod. De drie BM'ers kregen een boete van elk honderd gulden; wegens lokaalvredesbreuk — een boete die ook in hoger beroep gehandhaafd werd. De BM wordt aan het lijntje gehouden. Al jaren.

Het wordt tijd dat daar verandering in komt. Het moet ook de bewoners van rijksinrichtingen mogelijk worden gemaakt om samen met de organisatie waarin zij zich aangegeven hebben te werken aan de verbetering van hun positie.

SOLIDAIR MET DE BM

De Belangenvereniging Minderjarigen moet onmiddellijk worden toegelaten tot de rijksinrichtingen, om dan met groepen bewoners te kunnen praten. Deze eis werd sinds 1976 door talrijke organisaties en instanties ondersteund. Solidair met de strijd van de BM om tot de rijksinrichtingen te worden toegelaten verkiezen zich: Jonge Socialisten, Algemeen Nederlands Jeugd Verbond, Vereniging van Dienstplichtige Militairen, het NVV, Jongerencontact, KWJ beweging van werkende jongeren, Bond voor Vrijheidsrechten, Coöperatie, Adviesbureau Kinderbeschermingsconflicten in Amsterdam en Utrecht, Jongerenproject van de Algemene Rechtspraak, Vereniging - Den Haag, Bond Ouders voor Minderjarigen, Landelijk Overleg van Werkers in de alternatieve hulpverlening, Bond voor Dienstplichtigen, Adviesbureau voor Kinderbeschermingsconflicten - Limburg, PSP-jongeren

De BM naar de rijksinrichtingen kroniek van een lange mars

De bemoeienis van de Belangenvereniging Minderjarigen met de rijksinrichtingen dateert van 1974. Er waren bij de afdeling Utrecht verhalen binnengekomen over de Lindehorst in Zeist, de kleinste rijksinrichting van ons land (er wonen achttien meisjes), waar het volgens de berichten flink scheef zat. De verloofde van één van de bewoonsters drong er bij de BM op aan iets te ondernemen tegen het strakke regime en het tot in het absurde doorgevoerde gesloten systeem. Of daar geen actie tegen kon worden gevoerd; namens de bewoonsters van de Lindehorst nodigde hij de Belangenvereniging tot een bezoek aan de inrichting uit.

Maar zo gemakkelijk ging dat niet. De directrice van de Lindehorst liet telefonisch weten dat zij het niet goed vond als enkele BM'ers langs zouden komen. Alleen het ministerie van justitie zou daar toestemming voor mogen geven. Een telefoontje met het departement leverde die vergunning echter niet op. Er werd gezegd dat er eerst overleg nodig was tussen het ministerie en de directies van de Rijksinrichtingen om over de voorwaarden te praten waaronder de BM tot de Lindehorst zou mogen worden toegelaten.

De bewoonsters van de Lindehorst bleven wachten op het moment dat de BM zou komen om over hun situatie te praten. Het was duidelijk, dat het verzoek van de BM om binnengelaten te worden op de lange baan werd geschoven. Daarom besloot de afdeling Utrecht niet langer te wachten. Eind november 1974 toog zij naar de Lindehorst. De delegatie, vier man sterk, mocht naar binnen. In de hal wachtte de directrice, thuiselijk in paniek. De directrice sommeerde de BM'ers onmiddellijk het pand te verlaten. Dat deden zij natuurlijk niet.

De BM'ers gingen demonstratief op de voordeur staan. De bewoonsters waren intussen gealarmeerd. Ze probeerden met de leden van de Belangenvereniging in gesprek te komen. De directrice probeerde dat contact zoveel mogelijk te verhinderen. Ze zei dat de politie elk moment kon komen om de vier 'ongewenste bezoekers' te verwijderen. 'Maar wij hebben de BM zelf uitgenodigd!', riepden de meisjes. 'Daar heb ik niets mee te maken', antwoordde de directrice. Een paar minuten later verscheen de politie. De agenten namen de leden van de 'vakbond voor tehuusbewoners' (dat is de BM) mee. De meisjes van de Lindehorst mochten niet met hun 'vakbond' praten.

Half januari ondernam de Belangenvereniging Minderjarigen een tweede poging. Een aantal BM-leden slaagde erin de Lindehorst binnen te komen. De reactie van het personeel was dit keer blijkbaar goed ingestudeerd. Alle deuren van de groepsruimtes en andere lokalen gingen onmiddellijk op slot. Een aantal werkers van de Lindehorst stapte dreigend op de BM'ers af. Die besloten toen het pand maar te verlaten.

Dat wil niet zeggen dat ze het erbij lieten zitten. Onmiddellijk werd contact opgenomen met de toenmalige staatssecretaris J.F. Glasra van Loon. Op grond van de informatie die hij van de BM had gekregen, stelde de staatssecretaris zich persoonlijk op de hoogte van de situatie in de Lindehorst. Na dit werkbezoek beloofde hij het punt 'toegang voor de BM' ter sprake te brengen tijdens het directeurenoverleg van de rijksinrichtingen. Dat gebeurde. Het gesprek dat Glasra van Loon daarna wilde arrangeren tussen de BM en de directeuren van de rijksinrichtingen (met hem als voorzitter) is helaas nooit doorgegaan. De reden daarvan was dat J.F. Glasra van Loon op 28 mei 1975 werd gedwongen zijn politieke functie neer te leggen.



Rijksinrichting
De Lindehorst in Zeist

De affaire Lindhorst betekende het begin van de moeizame strijd die de Belangenvereniging Minderjarigen nog steeds voert om gesprekken met bewoners van rijkswaakhoezen te mogen voeren. Het is eigenlijk schandelijk dat de BM zoveel moeite moet doen om dat recht te krijgen. Volgens een door het parlement aangenomen motie heeft zij dat recht al.

Op 4 februari 1975, tijdens de behandeling van de justitiebegroting, was door de Tweede Kamerleden Van der Lek (PSP) en Van der Heem - Wagmakers (PPR) een motie ingediend waarin dat recht van de BM al geregeld was. Na een kleine wijziging werd het besluit aangenomen met steun van D'66, PPR, PSP, CPN, PvdA en de VVD. De tekst luidde: 'De Kamer, van oordeel dat het voor een goede voortgang van het in gang zijnde democratiserings- en humaniseringsproces in de residentiële kinderbescherming van wezenlijk belang is dat organisaties die namens de cliënten van de kinderbescherming en hun ouders optreden, contact kunnen leggen met allen die in inrichtingen van de kinderbescherming verblijven; verzoekt de regering onverwijld alle inrichtingen in de kinderbescherming over dit standpunt van de regering in te lichten en gaat over tot de orde van de dag.'

Wie denkt dat het aannemen van deze motie een einde maakte aan alle onduidelijkheid, vergist zich. Hoewel door de volksvertegenwoordiging onduidelijkheid gesteld was dat de BM contact mocht kunnen leggen met allen die in inrichtingen van de kinderbescherming verblijven, dachten de directies van de rijkswaakhoezen daar anders over. Ze bleven volhouden in hun afwijzend standpunt. De nieuwe staatssecretaris van justitie, J. Zeevalking, deed geen enkele moeite om ervoor te zorgen dat de inhoud van de motie ook inderdaad zou worden uitgevoerd.

Dat was een bitter tegenvaller voor leden die had staan juichen nadat de Tweede Kamer zich had uitgesproken voor het verlenen van toegang aan de BM tot alle behuizen van de kinderbescherming, dus ook tot de rijkswaakhoezen.

Begin oktober 1975 begon de BM er zelf over in een gesprek met Zeevalking. De staatssecretaris kon niet zoveel zeggen; hij had zijn standpunt nog niet bepaald, zei hij. Het beste leek hem als er een gesprek plaats zou vinden tussen de BM en de directies van de rijkswaakhoezen. Dat was het zelfde als zijn voorganger Glastra van Loon ook al had voorgesteld, maar dat was toen nooit doorgegaan.

In december 1975 vond dat gesprek uiteindelijk plaats. De BM nam met de nodige reserve aan de onderhandelingsstafel plaats. Tevoren was de principiële kant van deelname aan dit overleg binnen de BM uitvoerig besproken. Er was toen duidelijk afgesproken dat het recht om contact te leggen met de bewoners nooit afhankelijk mag zijn van de inhoud van dat contact. Natuurlijk zou de BM deze algemene werkwijze niet loslaten als het over de rijkswaakhoezen gaat. Afspraken met de directies van deze inrichtingen over de inhoud van de gesprekken met bewoners konden er dus ook niet worden gemaakt.

Toch gaf de BM in dat onderhoud met de directies globaal aan, hoe en waarover zij met de minderjarigen in de rijkswaakhoezen wilde praten. Het voorstel was met vaste groepjes van zo'n drie BM-leden op bezoek te komen. Elke groep BM'ers zou dan regelmatig, op een vast tijdstip, met dezelfde groep bewoners steeds een gesprek hebben.

Al gauw bleek dat de directies van de rijkswaakhoezen grote bezwaren hadden tegen het 'zomaar' op bezoek komen. Ook het plan om met 'groepen' bewoners te praten zag ze niet zitten. De directies vonden dat de BM, naar hun idee, alleen maar op bezoek zou mogen komen als één van de bewoners haar zou uitnodigen. Alleen met die bewoner zou dan een gesprek mogen plaatsvinden. De BM protesteerde krachtig tegen deze 'individualisering'. De directies ontkennd door hun stellingname het meest fundamentele uitgangspunt van de BM. Bewoners van behuizen hebben namelijk niet alleen individuele, maar ook kollektieve belangen. En het zijn vooral die laatste belangen die door de BM worden behartigd!

In de kinderbescherming maar ook in het gevangensysteem, is een tendens te bespeuren die gericht is op individuele begeleiding van de bewoners. Dat is geen wonder. Het is gebreken dat de praktijk van het groepsleven funest is voor de ontwikke-

Past niet in het beleid'

De directies van de rijkswaakhoezen, op donderdag 5 februari 1976 met de BM bijeen in een vergadering die erg kort duurde, volstonden met het voorlezen van een korte verklaring. 'Een kollektieve toelating van de BM met de mogelijkheid tot contact met alle bewoners past niet in het beleid dat men in het algemeen voor ogen heeft', heette het simpelweg. De directies zijn wel bereid te overwegen om in voorkomende gevallen medewerking te verlenen aan individuele contacten, als daar om, ofwel door een individueel lid van de BM, ofwel door een publi wordt verzocht. Waarbij dan tevens is te begrijpen een eventuele voortzetting van contacten die voor de opname van de pupil reeds bestonden. Daartoe wordt gevoegd dat deze contacten eerst kunnen plaatsvinden nadat binnen de zijden van de rijkswaakhoezen is bezien welke consequenties daaruit voor de ontwikkeling van de pupil voortvloeien en eventueel, indien noodzakelijk, als het zake aan de plaatselijke instanties en anders bij de pupil betrokken functionarissen en personen gevoerd overleg, geen bezwaren zijn gebleken.'

Aldo spraken de directies. Hoe onrechtvaardig deze ontkennning van de vrijheid van vereniging is, blijkt als we de vakbondsfunctie van de BM voor de aerdigheid eens vergelijken met bijvoorbeeld de functie van de industriebond in de bedrijven. Dan staat er: 'Een kollektieve toelating van de industriebond met de mogelijkheid tot contact met alle werknemers past niet in het beleid dat men in het algemeen voor ogen heeft. De directies zijn wel bereid te overwegen om in voorkomende gevallen medewerking te verlenen aan individuele contacten...' enzovoorts.

De tijd dat de vakbonden voor loontrekkers op deze manier aan banden werden gelegd ligt goddank ver achter ons. De tijd dat de vakbond van thuisbewoners gekontroleerd en belemmerd wordt is nog altijd niet voorbij.

Wie mocht danken dat de staatssecretaris van justitie — die er op toe moet zien dat er van de grondrechten in Nederland iets terecht komt — zich kwaad zou maken over de botte opstelling van de directies van de rijkswaakhoezen, vergist zich. Zeevalking in maart 1976 in een woord op vragen van de Tweede Kamerleden Van der Lek (PSP), Van Winkel (PPR) en Haas Berger (PvdA): 'Ik verwijs mij in hoofdlijnen met het standpunt van de directies. Ik zou het, en dit geldt in sterke mate de rijkswaakhoezen waarin voor een groot deel strafrechtelijke beslissingen ten uitvoer worden gelegd, een onjuist beleid achten indien de pupillen als groep zouden worden bejegend. Het gedrag dat tot plaatsing in de inrichtingen leidde, vond plaats in groepsverband. Met een op de persoon gerichte behandeling is men er op uit de individuele persoonlijkheid tot ontplooiing te brengen.'

ing van veel bewoners. De gevolgen van uitsluitend individuele begeleiding kan echter even funest zijn. Op die manier lijkt het alsof ieder lid van de groep speciale problemen heeft, die niets te maken hebben met de moeilijkheden waar anderen mee kampen. Individualisering maakt het ook moeilijk de maatschappelijke verhoudingen te doorzien, de situatie in het kindertehuis en de kapitalistische samenleving. Door deze ontwikkeling krijgen de bewoners moeilijk inzicht in hun kollektieve belangen.

Om al deze redenen kon de BM onmogelijk serieus ingaan op het voorstel van de directies alleen individuele gesprekken te voeren met de individuele bewoner die daar om had gevraagd. De BM komt voor kollektieve belangen op!

Het eerste gesprek had weinig resultaat. Daarom wilde de BM graag nog een keer praten. Voor die vergadering, die op 5 februari 1976 zou plaats vinden, bereidde de Belangen-

vereniging een nota voor. Daar stond in waar ze met de bewoners van de rijksinrichtingen over wilde spreken: over de BM zelf, over de situatie in de rijksinrichting (bijvoorbeeld: 'Hoe komt het dat de bewoners onder het mom van arbeidstherapie slavenwerk moeten verrichten?') en over de kapitalistische maatschappij waarin we leven.

De direkties voelden er niets voor over de inhoud van deze nota te praten. Ze waren naar Utrecht gekomen om een verklaring af te leggen. Die werd in dikkersnelheid opgelezen. Een van de direktieleden las voor: 'Een kollektieve toelating van de BM met de mogelijkheid tot contact met alle bewoners past niet in het beleid dat men in het algemeen voor ogen heeft. De direkties zijn wel bereid te overwegen om in voorkomende gevallen medewerking te verlenen aan individuele kontakten, als daar om, ofwel door een individueel lid van de BM ofwel door een pupil wordt verzocht. Waarbij dan levens is inbegrepen een eventuele voortzetting van kontakten die vóór de opname van de pupil reeds bestonden. Daaraan wordt toegevoegd dat deze kontakten eerst kunnen plaatsvinden nadat binnen de staven van de rijksinrichtingen is bezien welke konsekventies daaruit voor de ontwikkeling van de pupil voortvloeien en eventueel, indien noodzakelijk, uit ter zake aan de plaatselijke instanties en andere bij de pupil betrokken functionarissen en personen gevoerd overleg geen bezwaren zijn gebleken.'

Dat was alles. Vragen van de BM-vertegenwoordiging werden slechts beantwoord met 'geen commentaar, geen commentaar.' Na vijf minuten was het gesprek afgelopen. 'Nou heren, tot ziens, maar dan op een andere manier', zelden de BM'ers en verlieten de zaal.

Staatssekretaris Zeevalking had zijn best gedaan, vond hij. Hij stond achter het standpunt van de direkties. Dat zei hij op 25 februari 1976, in een nieuw gesprek met de BM. De staatssekretaris lanceerde bij die gelegenheid drie voorstellen.

Hij stelde voor dat de BM een brief zou sturen aan alle bewoners. Daarin zou de belangenvereniging kunnen uitleggen wat ze wilde, wat ze kon doen. De brief mocht de BM zelf schrijven. Maar voordat hij verstuurd mocht worden zou de Direktie Kinderbescherming de tekst eerst moeten lezen. Er zou eventueel wat in veranderd worden, als het ministerie dat noodzakelijk zou vinden. Ten tweede stelde Zeevalking voor, individuele bewoners in de gelegenheid te stellen contact met de BM op te nemen. Dat verzoek van een bewoner zou eerst beoordeeld moeten worden door de staf van de rijksinrichting. Daar heeft men de mogelijkheid om het contact met de BM tegen te gaan. Ten derde kwam de staatssekretaris met het voorstel, dat de BM zitting zou nemen in de commissie van toezicht op de rijksinrichtingen. In die positie zou de Belangenvereniging Minderjarigen het doen en laten van de rijksinrichtingen 'van bovenaf' kunnen controleren.

De delegatie van de BM noteerde nieuwkeurig wat de suggesties van de staatssekretaris waren. Ze beloofde de voorstellen te bespreken in het centraal overleg van de BM. Maar de staatssekretaris vond het openis nodig, snel te handelen in een zaak die al zo voortsleepte. Hij schreef een voorbarige brief aan de direkties en direktieleden van de rijksinrichtingen. 'Ik ben van oordeel', zo liet hij op 8 maart 1976 in dat rondbrengen weten, 'dat in beginsel op verzoek van een pupil contact met een daartoe door de Belangenvereniging Minderjarigen aangewezen lid dient te worden toegestaan, mits zich geen omstandigheden — gelegen in de persoon van de minderjarige of in het opvoedings- of behandelingsplan — voordoen, die nopen tot een afwijzend standpunt in dat geval. De beoordeling van het feit of zich dergelijke omstandigheden voordoen zal door u geschieden; ik ga er daarbij van uit dat een zodanige beoordeling tot stand komt in bimenspraak tussen de direktie en de staf van de inrichting.'

En dat allemaal op een moment waarop het Centraal Overleg van de BM zich nog met de voorstellen van Zeevalking moest bezighouden! De staatssekretaris, doodleuk: 'De Belangenvereniging Minderjarigen heeft het voornemen zich schriftelijk tot de pupillen in uw inrichtingen te wenden. Ik vertrouw dat een dergelijke brief de pupillen zal bereiken.'

Op 31 maart 1976 zou blijken hoe vroegrijp en onverschillig de brief van Zeevalking was geweest. Het Centraal Overleg van de BM voelde niets voor de voorstellen van de staatssekretaris.

Ten eerste die brief, die de BM aan de bewoners van rijksinrichtingen zou mogen sturen. De BM wilde de bewoners helemaal niet per (gecensureerde!) brief informeren. De BM had om gesprekken met bewoners gevraagd. Ten tweede die individuele gesprekken. Ook daar voelde het Centraal Overleg niets voor. De BM richt zich als vakbond op de gemeenschappelijke belangen van groepen bewoners; het recht van de betrofde om zelfs individuele gesprekken te verkiezen betekent ze. Ten derde: de BM mag in die Commissie van Toezicht geen zitting. Ook dat werd van de hand gewezen. Als de BM inspraak op dit voorstel van Zeevalking zou zijn ingestaan, was had dat betekend dat zij zich inspakte in de ordinerende structuur van de kinderbewerking; dat zij in de toekomst een kindermokrasie samengestelde commissie, die geen werkelijke invloed kan uitoefenen. Bovendien betekent het dat de BM in de huidige verhoudingen binnen de kinderbewerking wordt ingekapseld.

In een gesprek met een aantal vertegenwoordigers van de BM liet Zeevalking op 31 maart 1976 weten dat wat hem betreft de kous af was; de staatssekretaris was niet bereid enige concessie te doen.

Anderhalf jaar overleg had dus zegge en schrijve niets opgeleverd. De staatssekretaris had weinig zin om op het korte gesprek van ongeveer een half uur nog verder te discussiëren met de delegatie. Er kon niet verder worden gesproken over de eis van de BM: door middel van groepsgesprekken opkomen voor de belangen van bewoners. De zeven BM'ers bleven dus zitten, ook nadat Zeevalking te kennen had gegeven, dat hem treffen wat hem betreft was afgelopen.

'Maar de BM heeft meer wensen...'

— *Mag ik het dus zo uitleggen, dat u tegen het verlies van de toelating van de BM als belangengroep, bij vakorganisatie, zoals de VVDM bij de militairen, zoals de vakbonden in het bedrijfsleven, geen bezwaar konstatie.*

Zeevalking: Daartegen bestaat geen enkel bezwaar. Inbegrepen behoort de BM toegang te krijgen tot alle kinderen in de rijksinrichtingen. Nogmaals, daar zullen gesprekken bij moeten worden aangelegd. En een van die beperkingen zou wellicht kunnen zijn dat zij een delegatie van de BM tot groepen minderjarigen, althans op dit moment, nog niet kunnen toestaan.

— *Maar daar gaat het nu niet om. De BM wil als een gewone belangengroepering dus op geregelde tijden in de huizen kunnen komen; ze wil met groepen bewoners kunnen spreken; en ze wil de onderwerpen waarmee wordt gesproken ook zelf bepalen. Dat zijn toch alle wettelijke eisen, lijkt me.*

Zeevalking: Dat kunt u zo stellen. Ik ben ook wel lid die gesprekstof van de BM onredelijk is. Nuchterheid dat de BM zich nogal, laat ik zeggen, kindersinnig wil opgevoelen, dat dat een van de problemen is tussen de BM en de direkties van de rijksinrichtingen. De BM wil komen voor de belangen van de minderjarigen kan toegang krijgen in de huizen, kan toegang krijgen tot alle minderjarigen. Maar de BM heeft meer wensen, dat zal u ook wel bekend zijn, daar hebben we het met name nogal moeilijk mee. Men de ideologische wijze waarop zij (...) ook de minderjarigen in de inrichtingen willen benaderen, en dat geeft ons problemen met de BM.

(Johan van Minnen in gesprek met staatssekretaris Zeevalking, VARA-tv 16 februari 1976.)

Zeven BM-leden houden de ministerskamer van het Departement van Justitie bezet, nadat zij door staatssekretaris Zeevalking met een kluitje in het riet gestuurd werden.



De politie werd gewaarschuwd. De zeven BM-leden werd gesommeerd de ministerskamer te verlaten. Dat deden ze niet, omdat ze het idee hadden dat ze door Zeevalking met een kluitje in het riet waren gestuurd. Vervolgens werden de 'bezitters' één voor één door agenten van de Haagse politie vastgepakt en het gebouw van het Ministerie van Justitie uitgedragen. Ze werden overgebracht naar het bureau Jan Hendrik straat. Daar werd proces-verbaal wegens lokaalvredebreuk opgemaakt.

Zeevalking, de volgende dag in een krante-interview: 'Ik heb het betreurd dat dit gesprek zo moest eindigen.' En: 'Toch heeft de BM zich in mijn ogen niet onmogelijk gemaakt. Daar is de BM te belangrijk voor. Men moet echter begrijpen dat sommige wensen niet in te willigen zijn. We moeten vertrouwen over en weer hebben. Dat ontbreekt nu nog, maar ik zal blijven trachten dat vertrouwen kracht te geven. Ik heb goede hoop dat we ooit tot elkaar komen.' Zo sprak de staatssekretaris.

Verder praten had weinig zin. Het was duidelijk hoe de Belangenvereniging Minderjarigen erover dacht. Het was duidelijk wat de standpunten van Zeevalking en de directies van de rijksinrichtingen waren.

Op 28 september 1978 werden vier bestuursleden van de BM door de Haagse politierechter elk veroordeeld tot honderd gulden boete omdat zij op 31 maart hadden geweigerd de vergaderzaal van het Ministerie van Justitie te verlaten. Slechts vier van de zeven bezitters werden veroordeeld. Eén van de bezitters was minderjarig; zijn kinderrechter voerde het betel dat de zaak gesponoerd werd. (De betrokkene heeft daar krachtig tegen geprotesteerd; hij maakt zelf wel uit of zijn 'persoonlijke omstandigheden' zijn veroordeling toelaten; daar heeft zijn kinderrechter niets mee te maken.) De dagvaardingen van twee andere bezitters waren door Justitie te laat verstuurd.

Zeevalking, in antwoord op nieuwe Kamervragen van Van der Lek (PSP) en Van Winkal (PPR) op 2 maart 1978: 'Ik zou het — en dit geldt in sterke mate de rijksinrichtingen, waarin voor een groot deel strafrechtelijke beslissingen ten uitvoer worden gelegd — een onjuist beleid achten, indien de pupillen als groep zouden worden bejegend. Het gedrag, dat tot plaatsing in de inrichtingen leidde, vond vaak plaats in groepsverband. Met een op de persoon gerichte behandeling is men er op uit de individuele persoonlijkheid tot ontplooiing te brengen.'

Het streven van de Belangenvereniging Minderjarigen werd van allerlei kanten ondersteund. Er was veel adhesie van andere jongerenbewegingen, zoals bijvoorbeeld de Jongeren in de

PvdA, de KWJ, het NVV-Jongerencontact en de Vereniging van Dienstplichtige militairen. Ook de Bond Ouders voor Minderjarigen stond volledig achter de BM: 'Hun strijd in deze is ook de onze!' Het bestuur van de Coornhertliga, een organisatie van progressieve juristen, deelde Zeevalking per brief mee, zich van harte achter de verlangens van de BM te scharen. 'Het staat voor de Coornhertliga vast', aldus de brief, 'dat de beginselen van een democratische rechtsstaat met zich brengen dat ook de bewoners van deze Rijksinrichtingen het recht, de mogelijkheid en de faciliteiten moeten hebben zich te organiseren. Wij doen daarom een dringend beroep op u al het mogelijke te doen wat daartoe bevorderlijk kan zijn en uw invloed aan te wenden ten zinde een optimale toegankelijkheid voor vertegenwoordigers van de BM tot kinderbeschermingstehuizen en strafinrichtingen voor minderjarigen te bereiken.'

Zeevalking wilde niet meer praten. De affaire-rijksinrichtingen bleef natuurlijk wel spelen voor de BM. Al was het alleen maar omdat de tot ieder honderd gulden boete veroordeelde BM'ers het er niet bij lieten zitten. Er was lokaalvredebreuk door hen gepleegd. Dat is strafbaar en dat wisten ze, voordat zij zich aan dat 'vergreep' schuldig maakten. Maar de vier BM-leden voelden zich geenszins verantwoordelijk voor



Hij de Groot, een van de zeven 'bezitters', wordt door de politie naar buiten gedragen.

het waarom van die daad, ze vonden dat zij juist hadden gehandeld. De zaak waar het allemaal om draaide werd uiteindelijk getraineed. 'Vanaf begin 1976 wordt er onderhouden, wordt de BM aan het lijntje gehouden', heette het knorrig in de Procesmap die naar aanleiding van de hoger beroep-zaak werd samengesteld. 'Jarenlang hebben we gelul gehoord over individuele ontwikkeling, over moeilijk opvoedbare jongeren, over de ideologie van de BM, over "het valt wel mee in de rijksoverrichting", over "wat valt er eigenlijk met die bewoners te bespreken". En alles bleef bij hetzelfde. Mogen de BM'ers dan aljubileert een keer woedend worden? Uiteindelijk weten wij wat het is om in een tehuis te zitten of in een rijksoverrichting opgesloten te zijn geweest. Straf, straf, straf, straf.'

De hogere beroepszaak op 13 mei 1977 was in feite een politieke zitting. Dat bleek ook uit de verdediging door de advocaten mr. M. Wladimiroff en mr. G. Sprong. Zij drongen aan op vrijspraak, omdat het gedrag van de BM'ers in dit geval niet alleen maatschappelijk wettelijk, maar zelfs geboden was. Voordat het tot de 'bezetting' kwam waren alle legale middelen getoetst. Maar het haalde niks uit, de 'lokaalvredebreuk' was de enige mogelijkheid die nog over bleef. 'Wij zagen het gesprek, gezien alle pogingen die we daarvoor hadden gedaan, als laatste middel om ons doel te bereiken. Staatssecretaris Zeevalking nam in dat gesprek hetzelfde volstrekt onredelijke standpunt in als in eerdere gesprekken. Hij ging compleet voorbij aan onze visie op het probleem en stelde tenslotte niet bereid te zijn onder deze omstandigheden verder te praten', verweerden de vier BM-leden zich. 'We hadden natuurlijk weg kunnen gaan, maar dat had betekend dat de klok weer teruggedraaid zou worden, omdat we dan weer brieven en nota's hadden moeten gaan schrijven, weer gesprekken hadden moeten gaan voeren, enzovoorts. Dus alles weer doen wat we in het laatste anderhalf jaar hadden gedaan.'

Dat het bij deze hoger beroep-zaak om een politieke aangelegenheid ging, was aan alles te merken. Bij voorbeeld. Vlak voordat het proces begon liepen zo'n tachtig BM-leden naar de ingang van het Paleis van Justitie. Het gebouw bleek hermeties te zijn afgesloten voor de buitenwereld; een kordon politieagenten versperde de entree. De verzamelde BM'ers werd de toegang ontzegd. De politieagenten zeiden, dat de publieke tribune vol zat. Achteraf bleek dit een van de vele leugens te zijn die tegen de BM werden geuit. Want die publieke tribune zat helemaal niet vol. 'Een belangrijk beginsel, dat van de openbaarheid van de rechtspraak, is met voeten getreden', zou de ex-voorzitter van de Coornhertliga, Manuel Kneepkens, na afloop van het politieke proces verklaren. Kneepkens zelf was het trouwens ook pas na de grootste moeite gelukt de rechtszaal binnen te komen. Over deze dwarsbomen heeft de BM een klacht ingediend bij de voorzitter van de beheerskommissie van het Paleis van Justitie in Den Haag. Dit is verantwoordelijk voor het beleid als het gaat om de toegankelijkheid en de belemmering van de procesgang.

Maar hoe liep het nu af met die zaak in hoger beroep? Slecht. De eis bleef gehandhaafd: honderd gulden boete voor elk der gedagvaarde lokaalvredebrekers. De verklaringen van vijf getuige-deskundigen – klinische namen in de wereld van de kinderscherming en het jeugdrecht: prof. dr. G.P. Hoefnagels, dr. J. Doek, prof. dr. G. Mik, drs. C. Waaldijk en prof. dr. J. Glastra van Loon – konden daar niets aan veranderen.

Drs. C. Waaldijk (ex-psycholoog van het vakinternaat voor jongens Valkenheide te Mearbergen, docent inrichtingenwerk aan sociale akademie De Horst in Oriebergen, deelnemer van het Jeugdwijszinsberaad, lid van de Kommissie-Mik, lid van het landelijk bestuur van het Werkverband Integritie Jeugdwijszinswerk Nederland) vond, dat 'het streven van de BM om met de bewoners van de rijksoverrichtingen contacten te kunnen leg-

gen, niet alleen als begrijpelijk maar ook als principieel juist beoordeeld dient te worden.' Waaldijk zei het met een te zijn met de opvatting dat de BM buiten de rijksoverrichtingen moet worden gehouden omdat het om een 'speciale categorie' jongeren zou gaan. 'Wat betreft functie en populariteit zijn er hoogstens graduele verschillen tussen de rijksoverrichtingen en de meerderheid van de particuliere inrichtingen. Ook de particuliere inrichtingen hebben in een paar tehuis nogal verschillende mate te maken met ernstig in conflict geraakte jongeren.' En: 'Ook als men in uitzonderlijke individuele gevallen het bespreken van een jeugdige bij BM-activiteiten op theoretisch-pedagogische gronden wil opschorten, dan nog blijft in ieder geval een categoriale uitsluiting, namelijk van alle bewoners van alle rijksoverrichtingen, onverperlijk.'

De bekende jeugdrechtsdeskundige dr. J. Duim betoogde dat er geen redenen zijn aan te voeren voor het ontlenen van het recht op vereniging voor jongeren in rijksoverrichtingen. 'Het argument van de staatssecretaris was en is dat bij de direkties van de rijksoverrichtingen gebrek aan verbruwen is. Dit nu acht ik een oneigenlijk, onjuist argument. Het betekent dat de houding van deze direkties bepaalt of er in hoeverre het recht van vereniging – dat naar de mening van de staatssecretaris ook aan de bewoners van de rijksoverrichtingen toekomt – effectief is. Wat de staatssecretaris hier met de ene hand geeft, neemt hij met de andere weer terug.' Doek kon bevestigen, dat alle minderjarigen, dus ook zij die in rijksoverrichtingen verblijven, natuurlijk het recht moeten hebben zich in een vereniging te organiseren. 'Een effectief recht van vereniging betekent – ook voor de minderjarige – mee kunnen doen aan het verenigingsleven, dit wil zeggen het bijwonen van vergaderingen, het gezamenlijk bespreken van verenigingsplannen en al verwittelen. Dit betekent dat ook minderjarige tehuisbewoners in de gelegenheid gesteld moeten worden in deze akte mee te zijn van een vereniging die bijvoorbeeld niet binnen wil behalven.

In een naschrift wees Doek (inmiddels kinderadviseur te Aikmeer) erop dat het voor de BM frustrerend moet zijn, dat naar formeel het recht van vereniging wordt toegekend, terwijl steeds weer blijkt dat er van dit recht niets terecht komt. 'De daarbij gebruikte argumenten (gebrek aan verbruwen bij de direkties) zijn oneigenlijk en verhogen alleen maar het gevoel van machteloosheid', aldus Doek.

De voormalige staatssecretaris J.F. Glastra van Loon gaf in een kort briefje te kennen, dat 'de weigering om een vergaderruimte van het gebouw van het Ministerie van Justitie na een onderhoud met staatssecretaris Zeevalking te worden naar zijn mening, hoewel strafbaar, niet strafwaardig te achten.'

De Rotterdamse hoogleraar prof. G.P. Hoefnagels noemde de BM een 'historisch noodzakelijke vorm van georganiseerde moordigheid van minderjarigen.' De belangrijkste reden volgens hem alle redenen van bestaan en moet uitsluitend ook tot de rijksoverrichtingen worden toegevoerd. Hoefnagels: 'Als de overheid beperkingen van deze rechten wil opleggen, met name ten aanzien van hun solidariteit met minderjarigen in inrichtingen van kinderscherming, dienen deze beperkingen in het recht te specificeren legitimatie te krijgen. Zolang deze niet bestaan, lopen beperkingen door de overheid van het nieuwe particuliere initiatief, dat nu BM (met het gevoel) illegaal te zijn. In het algemeen lijkt het me fijn, dat de gewenste terughoudendheid op zijn plaats is zolang er niet vakhoudsop-treden te vervolgen.'

Hun blikken van instemming roch de verklaringen van de getuigen-deskundigen mochten iets baten. De 11 november 1977 verwierp de Hoge Raad cassatie van het oordeel van het gerechtshof. De boetes – honderd gulden voor elke 'vredschete' – bleven gehandhaafd.

BM verboden rechtszaak bij te wonen

Van onze correspondent

DEN HAAG — De Belangenvereniging Minderjarigen (BM) heeft woedend gereageerd, omdat haar leden vrijdag de toegang is geweigerd tot het Haagse Paleis van Justitie. Daar gingen drie bestuursleden van de BM in beroep tegen het vonnis van de politierechter, die hen wegens bezetting van een vergaderzaal op het ministerie van Justitie op 31 maart 1976, elk honderd gulden boete oplegde. Het gaat om de leden Ten Broeke, De Groot en Van den Berg.

Bezitters zaal ministerie in beroep

„Hiermee is een belangrijk begin-
sel, dat van de openbaarheid van de
rechtspraak, met voeten getreden”,
verklaarde de ex-voorzitter van de
Coöperatieve, K. Kneepkens, na af-
loop van het „politieke proces”. Zelf
was hij trouwens ook maar met moeite
binnen gekomen, zei hij.

Volgens Kneepkens had de politie
zuid in de hal gezeten, als deze de
BM-leden eruit had gezet. Het motief
voor de weigering was dat de pu-
blike tribune al vol zat. Daar waren
echter nog minstens tien plaatsen vrij.
Terwijl er ook in de zaal nog menige
sluip onbetreft was. Inmiddels is een
protestverklaring van de BM uitge-
vaard.

Heflige verontwaardiging ontstond
ook op een persconferentie na afloop
van het proces, toen één van de mede-
leden van de groep die buiten het gerecht-
gebouw moest blijven, verklaarde,
dat ze van de parketwacht te horen
kreeg dat „ze een stelletje huzar-
ren”. Dat antwoord werd naar toe-
gevoerd, toen ze vroeg why even bin-
nen naar het toilet te mogen.

Motie

Voor de BM — bij openbaarhous.

Zij wijzen bovendien op een motie,
die de Tweede Kamer op 4 februari
1973 met overgrote meerderheid aan-
nam. De motie stelt voor contacten
van de BM met de lehuishouders.
Het gaat vooral om pupillen in rijks-
inrichtingen, die daar wegens een jus-
titiële of kinderbeschermings maat-
regel zijn geplaatst. Volgens de BM
hoorden in de lehuizen nog middel-
eeuwse toestanden en is er van in-
spraak vrijwel geen sprake.

De advocaten, mr. M. Wladimiroff
en mr. G. Sprong, verklaarden dat het
ziet ongebruikelijk was dat er van
deze „besetting” sprake was gedaan.
Tot dusver is het nooit voorgekomen,
dat werkers bij een bezetting van hun
medruif aangifte hebben gedaan we-
gens lokaalvervalsing.

Wat bestaat niet meer de beugel kon,
volgens mr. Kneepkens was de open-
king van de procureur-generaal mr.
Bos, die de activiteiten van de BM
slechte door een vergelijking te
trekken met de paradijst. Drs. R.
Vreeman, algemeen secretaris van het
NVV-jongerencomité, bestreed tijdens
de zitting de stelling dat de BM-acti-
viteiten niets van doen hadden met
vokbondsactiviteiten.

Het kenmerk van een vokbondsor-
ganisatie is collectieve en individuele
belangenbehartiging — medewerker
aan maatschappelijke verantwoordings.
Aan deze criteria voldoet de BM.
Vreeman wees er op dat de vakbewer-
ging met het begin van deze eeuw te
verwachten op. Hier in de toekomst te
overzamen om erkend te worden. Dat
de BM nuva een brief aan directie
om moeten (stroom) wordt bij de in-
richting in moeten moende hij op de

persoonlijke een beperking van de
vokbondsactiviteit. Dat is hetzelfde als
wanneer de industriële NVV eerst
een brief moet sturen aan de voor-
zitter van het VNO, voordat tot bepaalde
activiteiten kan worden overgegaan,
schetste hij.

Tijdens het proces werden aan de
president van het gerechtshof, mr. Sie-
perda, enkele schriftelijke verklarin-
gen van getuige-deskundigen overge-
legd. Daarbij stelde prof. Hoenagels,
dat de overheid zich schuldig maakt
aan overtreding van de strafwet, met
name overtreding van het non-discrimi-
natie-artikel.

Eén van Zeevalkings argumenten
om de BM collectief de toegang te
weigeren, is hun ideologie. Niemand
heeft elke burger het recht er zijn
eigen politieke overtuiging op na te
houden en daardoor valt ook het
kind, aldus Hoenagels.

Finister overigens was dat er ook
een verklaring van Zeevalkings voor-
ganger en partijgenoot Glastra van
Loun (D'66) aan de procureur-
kamer toegevoegd. Hij acht de weigering van
de BM om de vergaderkamer te ver-
laten, niet strafbaar, hoewel deze
daad op zich strafbaar is.

De uitspraak van het gerechtshof
komt over twee weken, op vrijdag 17
mei. Voortschuds is de BM niet be-
vold het hoofd in de schoot te leggen.
Op 4 juni organiseert de vereniging
een landelijke demonstratie in Den
Haag. Daarbij zullen drie stem zen-
tralen worden uitbreken van het zaal-
veld voor de pupillen, afschaffing van
het begroef van de pupillen om ver-
stieren tweedens van hun salaris
moeten afkanten en afschaffing van het
financieel bezettingsysteem.

TOEZEGGING ZEEVALKING Jeugd-belangenbond mag inrichting in

Groepscontact met BM afgewezen

Van onze correspondent

DEN HAG — Vertegenwoordigers van de Belangenvereniging Minderjarigen (BM) mogen contacten leggen met jongeren, die verblijven in inrichtingen, maar er mag alleen individueel met die jongeren worden gesproken. Contacten tussen de BM en groepen pupillen zijn minder gewenst, vindt staatssecretaris Zeevalking (Justitie).

„De individuele persoonlijkheid moet ontplooid worden met een op de persoon gerichte behandeling,” aldus Zeevalking. Hij zegt dit in antwoord op vragen van de Tweede Kamerleden Van der Lek (PSP), Van Winkol (PPR) en Haas-Berger (PvdA). Zij vroegen hem afgelopen maand naar de uitvoering van een door de Tweede Kamer op 4 februari aangenomen motie. In die motie werd gesteld, dat in de rijksinrichtingen die kinderbeschermingsmaatregelen uitvoeren, een mogelijkheid moet zijn dat pupillen organisaties ontmoeten die zich voor hun belangen inzetten. Daarbij werd onder meer gedacht aan de BM.

Zeevalking antwoordt nu, dat de directeuren van rijksinrichtingen bereid zijn erin mee te werken dat vertegenwoordigers van de BM „in



Staatssecretaris ZEEVALKING

beginsel persoonlijke gesprekken kunnen houden met een bepaalde pupiel”. De BM wil echter ook dat gesprekken kunnen worden gevoerd met de pupillen als groep, en daartoe zijn de directeuren niet bereid. „De verschillen in uitgangspunten van de directeuren en van de BM bleken niet overbrugd te kunnen worden”, aldus Zeevalking in zijn antwoord.

De staatssecretaris is niet „in hoofdlijnen” eens met de directeuren. Hij vindt ook dat de door de Kamer aangenomen motie niet meer vraagt dan de directeuren toestaan. De motie spreekt van „de mogelijkheid om contacten te leggen”. De BM — zo zegt Zeevalking — brengt in zijn klachten nu een formulering uit een motie naar buiten, die uiteindelijk niet in de aangenomen motie voorkwam. In die eerste versie stond inderdaad dat „waar nodig een verplichting” moest kunnen bij het verlenen van toegang aan belangenorganisaties.

Eindstation Op de Berg in Amersfoort: 'Geniet van het leven'



Rijksinrichting Op de Berg in Amersfoort.

In het voorjaar van 1978 besteedde het VPRO-radioprogramma 'Embargo' aandacht aan de misère in de kinderbescherming. Programmatmakers trokken een paar weken met journalisten en personeel van het 'eindstation' Op de Berg in Amersfoort op. Verslaggever Paul Aalhuus schreef voor de VPRO-gids (19 mei 1978) over zijn ervaringen de volgende tekst.

De 'stukken' vliegen ons om de oren bij de eerste oriënterende bespreking met de staf van de rijksinrichting voor jongeren 'Op de Berg'. 'Het gaat om het scheppen van een stuk sociaal kader en een stuk opvoeding', legt een van de stafleden uit. De steel is ontspannen en soms lacherig.

De 'jongens' waar het allemaal om begonnen is – de tiende voorwerpen in kinderbeschermingsland – lijken ver weg. De heren zijn één en al bereidheid wat betreft het meewerken aan een serie van vijf 'Embargo's' over de kinderbescherming. We krijgen een beetje carte blanche voor de opnames in 'Op de Berg', het eindstation van het hele netwerk van kinderbescer-

mingsinrichtingen. Hier zitten de jongens, waar elders weinig mee te beginnen viel. Het merendeel heeft meerdere (min of meer zware delicten op zijn conto en bovendien het grootste gedeelte van zijn leven in allerlei inrichtingen doorgebracht. We spreken af dat Ton een paar dagen in de gesloten afdeling meedraait en ik (Paul) in de besloten afdeling.

Van elke ruimte in de gesloten afdeling, waar de jongens verblijven, gaat de deur op slot. Alleen de groepsleiders en de bewakers beschikken over sleutels in de besloten afdeling hebben de 'jongens' wat meer bewegingsvrijheid. Ze kunnen vrijelijk op en neer lopen van de groepsruimte naar hun eigen piepkleine kamertjes. De sfeer lijkt daar ook minder gespannen. Maar gesloten of besloten 'Op de Berg' is en blijft een soort gevangenis waar de jongens – de verlofdagen uitgezonderd – niet zo maar uit kunnen lopen. Tussen de middag eet ik mee met groep 1 in de besloten afdeling.

Het achttal jongens – variërend in leeftijd van veertien tot achttien – dat de eettafel omringt, kijkt de hat uit de boom. De groepsleider fluistert me later toe dat ze zich wat nonchalanter en met meer bravoure gedragen.

Peter laat zich ontvallen dat hij eigenlijk best zin heeft in een stukje. 'Best lekker en anders kan ik ook niet tegen die rotzooi hier.' De groepsleider reageert enigszins verboigen: 'Je hebt toch beloofd niet meer te zullen blowen.' Peter haalt zijn schouders op: 'Ach, wat kan mij dat rotten.' Nu we we het er toch over hebben mogen de jongens blowen?

Er volgt een breezvochtig antwoord van de groepsleider. De jongens die zuiver voor hun plezier eens wat oud-kotoolele waren tot zich nemen, laat hij maar hun gang gaan. Anders ligt het met de pupillen die zich herhaaldelijk in een hash-roes begeven om zich aan het groepsgebeuren te onttrekken. Dat kan niet, vindt de groepsleider. Blowt hij zelf wel eens? 'Nee', reageert hij enigszins geschrokken.

Later in de middag blijkt dat de betrokken groepsleider even met een disciplinair probleem te kampen had. In gesprek met een paar jongens lag ik mijn voeten op tafel. Vol verwachting keken een paar jongens, die hetzelfde hadden gedaan, de groepsleider aan. Zou hij er wat van zeggen? Het is namelijk niet toegestaan. De groepsleider zwijgt. Na het eten - dat overigens die naam eigenlijk niet mag dragen: het is gaarkeukenrotzooi van het weerzinwekkendste soort - verdwijnen de jongens (dat woord begint me nu werkelijk de strot uit te hangen) naar de werkplaats. Daar kunnen de kinderbeschermings-ambtenaren een ambachtelijke opleiding volgen. Wie niet wil, loopt de kans in een separaatseel gedouwd te worden. *'Bent u het leven. Geniet van het leven. Het duurt maar kort. Het duurt maar even.'* Deze fraaie spreuk siert de muur van een van de werkplaatsen. Iets verderop is een cliënt met een dofte blik bezig gefaxkdozen te voluen. Hoort dat ook bij de oplaiding? 'Nee, maar sommige jongens doen het graag', antwoordt een van de werkmeesters, die vervolgens langdurig uiteenzet welke prachtige mogelijkheden 'Op de Berg' biedt voor het leren van een 'mooi vak'.

Terwijl de tehuisbewoners hun tijd in de werkplaatsen uitzitten, zijn de groepsleiders in een roerige vergadering bijeen. Centraal probleem: het chronische overspannen zijn van pakweg een derde deel van de groepsleiders. 'Godverdomme, die klootzak is helemaal niet ziek en dan vind ik het een kloestreek om zo je collega's te laten zakken,' zet een verhitte groepsleider helder uit. 'Ja, kijk eens', reageert een kernelijke opponent, 'het gaat om een stuk meevibreren in een veranderingsproces en dat kan wrijvingseffecten produceren.' Zijn gewoon Nederlands hantierende tegenopeler weer: 'Voor jouw bla-bla koop ik geen maffemeer'. Afijn, zo gaat het nog even door, maar alhoewel iedereen het erover eens is, dat er toch zo fijn open gesproken is, blijven er concrete resultaten uit.

Een van de jongens vertelt me later: 'Tja, dat taalgebruik van die figuren is natuurlijk te gek om los te lopen. Ik heb wel eens aan een psycholoog gevraagd of je me soms door dat jargon te gebruiken in een boek wilde schrijven. Op slag kon die weer normaal Nederlands praten.'

Een ander voegt eraan toe: 'Je weet natuurlijk langzamerhand wat die lui van je willen horen. Je moet positief bezig zijn. Goed in de groep meedraaien en de wens hebben een eigen nestje te bouwen en een leuke baan te zoeken. Als je dat ook nog wil gaan trouwen, ben je hier helemaal zo weg.'

Dat is echter trief voor alle 'clianten' wegwegd. Sommigen zijn zo afhankelijk geworden van kindermishandeningsinstituten, dat ze het huis van een tehuisadvocaat (hervormen om zich van een langer verblijf te verzekeren). Tegenover in de maatschappij zien ze lief zo zitten.

Op de gesloten afdeling wordt het kind ontkennend. 'Ja, je kan hier nu wel leuke verhalen vertellen, spelen, maar daar moet dan wel voor 'gedoekt' worden.' Dat legt Dennis, een constant swingende Surinaamse jongen, te probeert de andere jongens van groep 8 voor zijn standpunt te winnen. 'Geen woord hoor jongens, voordat de meesters op tafel ligt.' Veel steun krijgt hij niet en zodat ik hem nu dat standje met het alom aanwezige tafeltennisje heb verlaten, hoor ik over zijn idee niet veel meer. Ik krijg contact met hem en het blijkt dat hij mij op de proef stelde. Dat is vast ook. Ad. 17 jaar, bracht zijn hele leven in inrichtingen door, hij was zelfs geboren. Hij legt uit hoe je moet reageren als een groep je aan het uitproberen is. 'Het duurt ongeveer een week en dan ben je geaccepteerd of niet. Als je binnen komt moet je maar een te grote bek hebben want dat organiseert de meesters. Als zich bedreigd voelt, de groep tegen je. Maar je moet ook niet al te stil zijn, want dan gaat de hele groep over je heen lopen. Dan gaan ze van je jatten en bedreigen ze je als je hen wilt wegweiden.'

Op de gesloten afdeling kun je alleen maar in de groep leven. Geen mogelijkheid om je op je kamer terug te trekken. Als je er op de grote met 4,5 meter hoge muren omringde binnenplaats gelucht gaat worden, moet wel een meevibrerend van de groep dat willen, anders wordt er niet gelucht. De twee groepsleiders moeten beiden mee naar buiten als er iemand op de binnenplaats is en dan is er geen leider meer. Het is onwettig, terwijl daar dan wel jongens zouden zijn. Er is dat kan niet.

Drie groepen van gemiddeld zes jongens bevoorrecht de gesloten afdeling. Ieder op een eigen zaaltje. Daar wordt geeten, tafeltennist, gekaart en naar de tv, 'de automatische groepsleider', gekeken. Als je van de zaal af wilt, om bijvoorbeeld te telefoneren, moet de deur door een van de groepsleiders van slot worden gedaan. Dan sta je op een lange rij met als je daar uit wilt druk je op een bel en komt de gangwacht voorbij. Hij alleen heeft een sleutel om de gangdeur te openen.

Overdag gaan de jongens ook hier naar hun werk of school. De festokalen behoren ook tot de gesloten afdeling, dat ook daar alles op slot. De tweede avond komen er twee keer van meeren, sleutels, centrale verwarming, hoer meesters, standducht en herrie op me af en ik ben blij dat ik klaar ben. Het is slim uur en de jongens moeten naar bed. De deur van een gesloten deur door en iedereen wordt op zijn kamertje afbedekt.

Bij de uitgang hoor ik dat er die avond niemand de gesloten afdeling is geweest. Een jongen is in de meesterskamer gezet. Een groep A.I.D.-meesters (ambtenaar inwendig dienst) met een duidelijke bewakingsfunctie heeft hem van je onafgehaald en gesepareerd. Ik ben de hele avond op de afdeling geweest en heb niets gemerkt. De groepen hebben ongeveer maandelijks contact. 'Als ze dat wel hebben, zal het iedereen een stuk moeilijker worden', zegt een A.I.D.-man, als hij het gebuur verlaten. Hij doeft op grootscheepsrechtspaan met de 'clianten'. Ook daar is overigens rekening mee gehouden: er bestaat een rechtstreekse verbinding met een ruime, gezamenlijke meesterskamer. De terugkeer naar de meesterskamer moet in strakke banen geleid worden.

TEHUIS IN OPSPRAAK

Onderzoek naar uitbraak, roof en bedreiging

Van een onzer verslaggevers

AMERSFOORT — Vijf gijzelingen van groepsleiders en de gijzeling van een pastoor in het afgelopen half jaar heeft de directie van het Rijksinstituut voor Jongens Op den Berg in Amersfoort in de doofpot gestopt.

Het ministerie van justitie heeft naar aanleiding hiervan een uitgebreid onderzoek gelast, waarbij alle personeelsleden van het instituut worden gehoord.

Gewapende bedreigingen

Het onderzoek omvat ook gewapende bedreigingen aan het adres van het personeel door de jongens, die regelmatig uitbreken en tot in de verre omgeving van Amersfoort op rooftocht gaan.

De directie van het instituut probeerde in alle gevallen te voorkomen dat de pupillen voor hun daden werden gestraft.

De laatste gijzeling was drie weken geleden. Twee jongens die door de kinderrechter in het instituut waren geplaatst, drukten de pastoor van het huis een broodmes op de keel en sleepten hem een leegstaande kamer in.

Geen aangifte

De Amersfoortse politie loste de zaak op, maar de directeur van „Op den Berg” weigerde aangifte te doen. De pastoor zelf verklaarde dat het „om een geintje” ging en er werd geen proces-verbaal opgemaakt.

Twee maanden geleden werd wel harder ingegrepen toen drie jongens een groepsleider met een mes bedreigden en hem om nog onduidelijke redenen gijzelden.

Hierover stuurde het plaatsvervangend hoofd van het parket in Utrecht, mr. Wustenberg, een rapport aan het ministerie van justitie. „Maar”, aldus mr. Wustenberg, „dat rapport ging vergezeld van een briefje van mij, waarin stond dat de leiding van het instituut de zaak intern had geregeld en het zou betreffen als haar beleid doorkruist zou worden door strafvervolgning.” Een beslissing hierover is nog niet genomen.

Van vier ander gijzelingen is de Amersfoortse politie helemaal niet op de hoogte. De afdeling kinderbescherming van het ministerie van justitie kwam er achter toen de leiding van het instituut om hulp vroeg bij het in toom houden van de jongens. Daarop werd tot het onderzoek besloten.

Zie verder pag. 5

* Commentaar pag. 3

Opstand in tehuis

Vervolg van pag. 1

„We hebben zichzelf een gezamenlijk voortaan te voorkomen”, aldus het motto. „Maar of dat nu heft valt nog te bezien. Op papier ziet het er goed uit, maar in de praktijk kan het tegenvalen. Men moet niet uit het oog verliezen dat in het Amerikaanse instituut de allermeest voorkomende gevallen van de Nederlandse kinderscherming worden geïmiteerd”.

Groepsleiders van „Op den Berg” spreken dat tegen en zeggen dat er naast de moeilijke gevallen ook jongens worden geplaatst die eigenlijk in een leefgebaar thuis horen. Daar waarvoor het directie mededelen kan worden gevonden.

„Het beleid deugt niet, daar zit de fout”, aldus een personeelslid. „Het is toch te zien dat

er voor andere jongens drie maanden moet worden en dat het dan nog uit de hand loopt”.

Eenkele groepleiders die bezagen voor hun kinderen bij de directie van het huis zijn gekomen te hebben getuigen. Inmiddels is het huis deels van justitie gewerd. Ook naar hun opmerkingen wordt een onderzoek ingezet. Daarbij zullen behalve de personeelsleden en de directie van het huis ook alle pupillen worden gebaud.

De directie van „Op den Berg” geeft toe dat zij na de plechtige golf van giselingen die losbrak na de vreeskapitein in Wijk bij Duurstede met hun gevoel heeft.

Beetje vreemd

Over de klachten van de groepsleiders en het regelmatig ontvluchten van pupillen, zegt adjunct-directeur Schouw voorzichtig. „Och, de waarheid zal wel in het midden liggen. Onze leefgemeenschap wordt door middenstanders altijd een beetje vreemd bekeken”.

Hij beweert ook dat de twee jongens die de pesten verspreid hebben wel mogelijk ernstige ziekte worden van de kat kon. De bewering op deze leeftijd is onwaarschijnlijk. Mr. Westenberg heeft daar niets van.

„Experiment”

Zeven pupillen zagen zaterdag nog hante van hun begeleiders te ontlopen. Het is een eenheidsinstelling in Amsterdam. Zij stalen in de daaropvolgende nacht drie auto's te rijden. Het systeem is gebreken. De jongens zijn inmiddels weer terug in het instituut.

Convenant van adjunct-directeur Schouw. „Dat klopt ja. Dat was een groepje jongens waarmee we experimenterden. Of we ze niet, wat meer aandacht konden geven”.

Algemeen Dagblad 6 mei 1971

Gevaarlijk beschermen

De directie van het Rijksinstituut voor jongens Op den Berg heeft iedereen een slechte dienst bewezen door de giselingen in de inrichting geheim te houden. Ook de jongens die de directie heeft willen beschermen zijn op den duur niet gebaat met een verbloemende, zachtzinnige aanpak.

De jongens in het instituut zijn daar door de kinderrecht geplaagd omdat zij overhoop liggen met de regels die in de maatschappij voor iedereen gelden. Dat overhoop liggen zal veelal wortelen

in wat ze bij hun geboorte en daarna in hun opvoeding hebben meegekregen. Dat neemt niet weg dat die jongens alleen een ook voor henzelf bevredigende plaats in de maatschappij kunnen vinden als zij erin slagen die handicaps te overwinnen, en dus in te halen wat zij aan gevoel voor noodzaak van regels missen.

Bij die opzet moeten de begeleiders langzaam beginnen, want een vrijgevochten knaap kan niet zonder schade plotsklaps in een militaire discipline worden gestopt. Maar het instituut berokt natuurlijk ook niets als ook herhaalde giselingen - dus de zware misdrijven van vrijheidsberoving - door

de vingers worden gezien.

Daarmee wordt de indruk gewekt dat blijkbaar alles mag. Voor welke maatschappij de directie de jongens ook geschikt wil maken, een maatschappij waarin alles mag is onbestaanbaar.

Er bestaat binnen de wereld van opvoeders en jeugdwerkers niettemin soms de neiging de toegankelijkheid tot in het absurde door te voeren. Het pleit voor het met beide benen op de grond staan van de groepsleiders van Op den Berg dat zij wel de kat de bel hebben aangebonden. Het bewijst ook dat de directie met haar opvatting haar eigen personeel in de kou - hier met het mes op de keel - heeft laten staan.

'Het leven is voor mij niks meer'

Valse beloften

'Ik ben uit Amsterdam. Ik ben gaan stelen vroeger. Ik kwam in aanraking met de politie, dat is nu al weer een jaar of vier geleden. Eerst hebben ze me naar de Hunerberg gestuurd in Nijmegen; daar heb ik een maand gezeten tot ik moest voorkomen. De kinderrechter heeft toen gezegd dat ik naar Eikenstein moest in Zeist. Dat is een observatie-huis; ze kijken naar je gedrag en dan maken ze een rapportje op, waarin staat wat er verder met je moet gebeuren. In Eikenstein zelden ze tegen me: je komt hier zes weken, dan brengen we advies uit aan de kinderrechter en dan ga je weg. Maar daar was geen barst van waar. Ik heb negen maanden op Eikenstein gezeten. Daarna ben ik doorgestuurd naar het Lloyd-hotel in Amsterdam. Daar heb ik niet zo lang gezeten. Een maand geloof ik. Ze zouden me bij een gastgezin plaatsen, maar dat ging niet door. Van het Lloyd-hotel ben ik doorgestuurd naar De Dreef in Wapenveld. Dat is geen rijksinrichting, maar dat noemen ze een eindstation. In De Dreef zit ik nu nog steeds.'

Hup - overgeplaatst

'Ik ben B., ik kom uit Amsterdam. Een jaar of vier, vijf geleden ben ik begonnen met stelen. Toen ben ik in aanraking met de politie gekomen. Eerst hebben ze me voor een weekje in het Lloyd-hotel in Amsterdam geklopt. Van daaruit ben ik naar Het Poortje in Groningen gebracht. Daar heb ik een tijdje gezeten. Toen ben ik naar huis gegaan; dat heeft niet lang geduurd. Hoeguis een maand. Daarna kwam ik terecht in Eikenstein in Zeist. Daar heb ik zes maanden gezeten. De kinderrechter kreeg het advies om me in Sint Jan, ook in Zeist, te stoppen. Maar daar ben ik nooit geweest. Een maand of anderhalf ben ik thuis geweest. Toen werd ik opgepakt en ben ik naar de Hunerberg in Nijmegen gebracht. Daar heb ik drie maanden gezeten. Van de Hunerberg ben ik naar Sint Jan gegaan, daar heb ik twee, drie maanden gezeten. Van Sint Jan ben ik weer naar de Hunerberg gegaan en toen weer naar Sint Jan toe — een weekje of zo. Daarna stond ik gelijk weer naar de Hunerberg. Intussen heb ik nog een keer naar Het Poortje in Groningen geweest. Uitzonderlijk kwam in in De Dreef terecht daar zit ik nu nog. Al dat heen en weer spellen tussen die inrichtingen heeft te maken met de beschikbaarheid van mij. Soms was gepakt en zo. De kinderrechter was toen met zo'n idee om ik ging naar Amsterdam gaan. Die probeerde ik zoveel mogelijk te verijdelen, die had het idee ik was overgeplaatst. En ik hup steeds weg en zo, vaak met andere jongens. Met een jongen ging ik auto's stelen en zo kwam van het ene het ander.'

Toen ik zes jaar was

'Toen ik zes jaar was heb ik eens een heel nieuwbouwoortje in de fik gestoken. De kinderrechter heeft me toen naar Ellecom gestuurd en daar is het eigenlijk allemaal toe begonnen. Want ik heb verder eigenlijk altijd in tehuisen gezeten. Ik ben nog wel twee jaar thuis geweest, maar daar kreeg ik na een tijdje m'n vrienden en toen ging ik weer stelen, inbraakjes en zo, en toen moest ik weer voorkomen. Ik heb een tijdje in Den Helder gezeten in Breda, toen De Dreef in Wapenveld. Terwijl ik daar zat moest ik naar het Lloyd-hotel in Amsterdam, want ik had weer iets geflikt. Een inbraak in Duitsland.'

Dat willen we hier niet

'Het Lloyd-hotel in Amsterdam, daar kun je wel een heel boek over schrijven. Het is daar potdicht afgesloten van de buitenwereld. Ontsnappen is daar bijna onmogelijk. De deur gaat elektrisch achter je dicht. Ik heb een keer een klap voor m'n kop gekregen, omdat ik in pyama de groep binnenkwam. Ik kwam van Eikenstein in Zeist en ik was nog maar pas in het Lloyd-hotel. Ik wist dus niet zo precies hoe het daar ging. We hadden gedoucht en ik kwam gewoon in pyama de groep in. Was daar een groepsleider, die z'n handjes zaten nogal los. Die heeft me toch een dreun voor m'n harsens verkocht. Dat willen we hier niet!, riep hij.'

Totaal niet voorgelicht

'Ik had nog nooit in een tehuis gezeten. Wel een paar keer op het politiebureau, maar nog nooit in een tehuis. Toen ik dus het Lloyd-hotel binnenkwam, schrok ik me kapot. Alles ging open achter me dicht, ik werd helemaal niet goed, daar. Ik was toen elf jaar, ik kwam tussen jongens te zitten die allemaal



Het Lloyd-hotel te Amsterdam.

veel ouder waren. Het merendeel was zwart, Molukkers en Surinamers. Ik zat geloof ik met zes Molukkers in de groep. Voordat ik in het Lloyd-hotel terecht kwam, had ik me er helemaal geen voorstelling van gemaakt hoe het daar nu was. Ik werd ook helemaal niet voorgelicht. Je komt daar en pats, meteen gaan alle deuren elektrisch achter je dicht en dan zit je daar. Dan werd je op Den Heyacker wel beter voorgelicht. Als je daar binnen komt, dan moet je eerst onder de douche. Je krijgt andere kleren en dan word je naar een celletje gebracht. Dan komt er een groepsleider bij je en die vertelt een beetje hoe het in de groep toegaat. Wat ze allemaal doen daar. Dan vertelt hij meteen op welke werkplaats je komt en hoe het zit met sporten en zo.'

Gestichtskleren

'In elke rijksinrichting is het dus zo, dat zodra je daar aankomt, moet je onder de douche. Ontluizen, noemen ze dat. Daarna krijg je rijkskleren aan. 's Winters krijg je een dikke trui, een t-shirt, slippers en een spijkerbroek en 's zomers krijg je geen dikke trui maar een t-shirt met korte mouwen. Op de Hunerberg krijg je 's avonds zo'n rib-broek en een overhemd en een t-shirt met lange mouwen. Daar mag je tussen kiezen. Je hebt dus een t-shirt aan met lange mouwen of een overhemd. In sommige rijksinrichtingen is dat weer anders. Daar draagt iedereen hetzelfde, maar bovendien heeft iedereen daar dezelfde kleur. Als je in groep A zit, heb je bijvoorbeeld een blauw t-shirtje aan. Dan weten ze meteen van welke groep je bent.'

Ramen dicht!

'Op de Hunerberg werd, toen ik er zat, echt bezuinigd op het eten. Dat was twee potjes jam op tafel, een plakje kaas en een bakje met hagelslag. Dat was alles. Ja, en een beetje boter. Nou en daar moest je maar mee zien toe te komen, in de hele week. Dat schijnt trouwens wel verbeterd te zijn, heb ik gehoord. Nu kun je er gewoon zoveel jam, kaas en worst krijgen als je zelf wilt. Twee jaar geleden was dat niet zo. Mosterd mocht je niet hebben, daar. Als je een stukje vlees kreeg, dan moest je de ramen dicht doen anders waaide het van je bord af. En voor de rest was het dan drie aardappels en een beetje groente. Je krijgt wat je nodig hebt en geen grammetje meer.'

Drie keer gepakt

'Als je werkt, dan verdienen je één gulden per dag. Werk je niet, dan verdienen je niks. Dan kan je dus ook niets kopen, geen shag of niks. Je hebt recht op vijftien gulden, maar die moet je wel eerst verdienen. Als je de hele week gewerkt hebt, dan heb je alles bij elkaar zeven gulden en als je je goed gedraagt, dan kun je daar acht gulden bij krijgen. Maar als je nou bijvoorbeeld drie dagen in de isoleercel hebt gezeten, dan scheelt je dat drie gulden omdat je niet werkt en drie gulden voor slecht gedrag – in totaal scheelt je dat dus zes gulden. Je wordt dus drie keer gepakt. Eén keer door de separatie. Eén keer doordat je niet kan werken en dat scheelt je dan drie gulden, en dan nog eens drie gulden omdat je je slecht gedragen hebt. Alles wat kapot gaat, moet je betalen. Als je bijvoorbeeld iets laat vallen, een kopje, een schotelje, dan zijn dat meteen vijf gulden bij elkaar. Er konden twaalf jongens in de groep, dus moesten er ook twaalf kopjes zijn en twaalf schotelletjes en voor twaalf personen bestak. Alles wat er vermist werd, dat moest door de jongens betaald worden. Overal zijn de bedragen voor vastgesteld. Liet je bijvoorbeeld een jampotje vallen, dan kostte je dat f. 2.50. Liet je hagelslag over de vloer gaan, dat kost je een gulden. Als er een kledder boter op de grond viel, dan was je vijftig cent kwijt. Het was nog meer dan het waard was. Het Rijk moet toch ook zien dat ze aan d'r centen komt.'

Geen moment alleen

'Ik heb drie en een halve week in Kralingen gezeten, daar ben ik nu pas vandaan. In Kralingen ben je totaal van de buitenwereld afgezonderd, je vrijheid ben je helemaal kwijt. Je mag niet meer gaan en staan waar je wilt, ook in het gebouw zelf niet. Je mag niet alleen op de gang zijn of in de huiskamer. Steeds moet er een groepsleider bij zijn. Je mag daar elke week een half uurtje hezoek ontvangen, maar vrienden mogen er niet komen. Alleen je naaste familie of je vriendin, als je die hebt. Als je er binnenkomt, dan is het eerste wat ze doen al je kleren afnemen. Je wordt er in een cel gestopt met een dikke deur en ramen met kogelvrij glas en tralies ervoor. Maar het ergste van alles vond ik, dat je geen moment alleen was. Ook als je bezoek had, zelfs van je voogd, dan zat er iemand van de leiding bij om mee te luisteren. Ze lieten je gewoon geen moment met rust. 's Avonds werd je in je cel opgesloten; die cel ging op slot. Als je naar de wc moest, dan was je afhankelijk van de groepsleider die in de buurt was. Die moest je er dan uit laten.'

Plan stelt geen moer voor

'Ik kom van Den Engh in Den Dolder; twee weken geleden zijn we met een grote groep, een man of vijftig, daar weggegaan omdat het op Den Engh absoluut niet valt uit te houden. Ik zat een paar voorbesliden geven, in de besloten paviljoens mag je niet zo maar naar buiten. Je gaat er onder begeleiding naar de werkplaatsen. Alle deuren zitten op slot; zelfs de kamertjes zijn afgesloten. Als je naar de wc moet, dan moet je beilen. Als je te vaak belt naar de zin van de leiding dan zeggen ze gewoon: je mag niet meer beilen; dan moet je maar zien hoe je verder die behoeften van je regelt. Ze lezen alles van je, alle post, alle brieven die je verstuurt of die je krijgt. Eén keer per jaar mag je gebruik maken van de telefoon. Dat is als je jarig bent. Er loopt een interne bewakingsdienst over het terrein; die lui hebben walkie-talkies, waarmee ze rechtstreeks in verbinding met de politie staan. De inrichting stelt voor iedereen een behandelingsplan op, hebben ze voor mij ook gedaan. Volgens mij stelt dat plan geen moer voor. Ze kijken alleen of je goed bent voor het werk. Met mij konden ze wat dat betreft weinig aanvagen; ik werd 'niet-arbeidsrijp' genoemd. Aan de groepsleiding op Den Engh heb je totaal niets, in de eerste plaats zijn ze hardstikke streng. Als ze het alleen niet meer af kunnen, dan beilen ze even op naar de interne bewakingsdienst; die komen dan langs om een jongen die te lastig is, op te halen. Verder denkt die leiding op de eerste plaats aan zichzelf. Wij kwamen op de tweede plaats. Met kerst en oud en nieuw moesten we om negen uur naar bed omdat de groepsleiding dan 's avonds graag op tijd thuis wilde zijn.'

Machtsvertoon

'Ik ben weggegaan uit Op de Berg, dat is een rijksinrichting in Amersfoort. Ik weet niet hoe het in andere rijksinrichtingen is, maar in Op de Berg is het in ieder geval goed waardebos. De situatie daar kun je volgens mij nog het beste vergelijken met een ordinaire bajes. Het heet dan wel een behandelingsinrichting te zijn, maar daar is niets van te merken. Om te beginnen kom je in Op de Berg altijd eerst op de gesloten afdeling terecht. Daar zit je met vijftien man op een groep, in een ruimte die veel te klein is. Bij het minste of geringste gebruikt de groepsleiding geweld tegen een jongen, die niet precies doet wat zij willen. Of de AID wordt erbij gerowpen, dat is de Algemene Interne Dienst. Als je ziet, hoe er soms tegen jongens te keer wordt gegaan – dat is je reinste machtsvertoon om niet te spreken van machtswellust. In ieder geval is het zo, dat als er een jongen naar een separatiecel wordt gebracht, hij daar heel vaak letterlijk in gegooid wordt. Door de bewakers wordt daarbij ook regelmatig geslagen en geschopt, ook als dat niet nodig is. Die gesloten afdeling is werkelijk verschrikkelijk, ook al



omdat iedereen daar dicht op een kluitje zit. Dat betekent dat je zender ruuze hebt en dat soort dingen. Als je die gesloten afdeling hebt gehad, kun je naar de besloten afdeling worden overgeplaatst. Als je verlof hebt, mag je het terrein van de afdeling verlaten. Wanneer je wordt overgeplaatst, hangt af van wat ze de "diagnostiekbespreking" noemen: dat is een gesprek dat elke jongen moet hebben met een psycholoog en de psychiater. Al met al vond ik Op de Berg een nachtmerrie. Het gekste van alles vind ik nog altijd, dat ik m'n plaatsing aan mezelf te danken heb. Dat zit zo. Ik was verslaafd aan drugs, dus ben ik op een gegeven moment gewoon naar een politiebureau gestapt en daar heb ik gezegd, ik wil afkicken. De politie heeft er toen voor gezorgd, dat ik bij de kinderrechter werd voorgeleid. De kinderrechter vond, dat ik in Op de Berg het meest op m'n plaats was. Dat maakte het ook weer makkelijker om daar weg te lopen. Ik heb min of meer zelf voor plaatsing in Op de Berg gekozen, nu heb ik ook zelf weer voor de vrijheid gekozen door er weg te lopen."

Jezus wel, de BM niet

"In De Humerberg, daar was een soos en dat was wel leuk. Per week mocht je dan één uurtje naar die soos en dan kwam de groepseider naar je toe met de zakgeldlijst. Het zakgeld kreeg je op De Humerberg nooit in handen; dat werd bijgeschreven op een lijst en dan mocht je zelf invullen waarvoor je het wou besteden. Echt geld kreeg je daar niet te zien. Wou je bijvoorbeeld drie gulden zakgeld op de soos besteden, dan kreeg je een kaartje en daar stond 'drie gulden' op. Je kocht op de soos dan bijvoorbeeld een zak patat en een frikandel, nou, dat kostte je in totaal één gulden. Je leverde dat kaartje in, en van die drie gulden op dat kaartje werd dan stond daar twee gulden. Toen ik op de Humerberg kwam, had ik 150 gulden bij

me. Dat geld mocht ik niet besteden. Van die 150 gulden mocht ik vijf gulden in de week erbij trekken. Normaal krijg je f 12,95 in de week, ik kreeg dus f 17,95. Daar kon je dus dingen voor bestellen. shag, schoep, je kon zelfs goeie seks-boekjes bestellen. Die haalde de leiding dan op uit Nijmegen. Dit soos, dat was steeds verschillend. Soms was het wel leuk, soms niet. Je was er per week een knaak aan kwijt. Die knaak kon je dan opmaken aan cola of aan chips. Er stond een flipperkast, een groot biljart, tafelfoetbal stond er, er waren ook spalletjes. Er was zelfs voor meisjes gezorgd, die kwamen van de een of andere sociale opleiding en die wouden allemaal groepseiderster worden. Er stond ook een vrouw achter de bar. Nou, dat was in ieder geval toch beter dan op Eikenstein, want ik heb nog nooit gezien dat daar één meid op bezoek kwam. O ja, één keer. Toen is er een groep geweest van de jesusbeweging; die hebben wat gezongen en zo."

Groene bieren

"Het eten op de Humerberg was altijd slecht, behalve met kerst — dan ging het wel. Oud en nieuw was helemaal geen neder aan. Je kreeg een oud slaatje met een ei; die bieren die ze daar voor gebruikten, zagen helemaal groen van de schimmel."

Post laten lezen

"Ze lezen al je brieven. De post krijg je opengemaakt; dat wil zeggen, ze maken de enveloppe open, zogenaamd om te kijken of er hasjes in zit en dan nieten ze de enveloppe weer dicht. Post die je zelf wilde versturen moest je aan de groeps





Rijksinrichting De Hunerberg te Nijmegen.



Rijksinrichting Den Hijacker te Breda.

leiding geven. Dat was soms knap lullijk. Het is mij wel overkomen, dat ik een brief aan m'n meisje schreef. Die brief leverde ik in bij de groepsleiding en die gingen 'm staan lezen waar ik bij stond. Gingen ze staan lachen over wat ik had geschreven.'

Vertrouwen misbruikt

'Tja, hie ben ik op de Hunerberg terecht gekomen. Dat is een heel ingewikkeld verhaal. Ik zat eerst in een tehuis in Hilversum. Daar ging het slecht met mij. Ik gebruikte veel drugs en ik ging niet naar school. Aangezien men niet verder met mij kon werken, moest ik daar weg. Ik wilde graag op een kamer gaan wonen, maar daar werd geen toestemming voor gegeven. Ik mocht wel thuis, bij mijn ouders gaan wonen, maar daar was ik julst vanwege de moeilijkheden weggegaan. Sinds ik in het tehuis was, was ik ook bijna niet meer thuis geweest. Er is nooit iets gedaan om de relatie tussen mij en m'n ouders te verbeteren, dus ik zag de moeilijkheden wel aankomen. Omdat er geen andere oplossing was, ben ik naar huis gegaan. Binnen twee weken liep het daar af stuk. Ik ben toen naar het JAC gegaan en daar heb ik verteld, dat ik het met mijn ouders niet meer zag zitten en dat ik een kamer wilde zoeken. Via het JAC ben ik toen in een opvanggezin terecht gekomen. Van daaruit zou ik naar een kostgezin kunnen. Toen mijn kinderrechtter het te horen kreeg, was die het daar niet mee eens. Hij zei, dat hij een bewijs wilde hebben dat ik echt op kamers wilde wonen; dat ik daar iets voor over had. Toen zei hij: als je eerst drie maanden naar De Hunerberg gaat, dan kunnen we daarna verder zien. Volgens hem was De Hunerberg een rijksoverheidsinstelling met een open karakter, dus ik dacht: goh, dat is mischien wel leuk, een soort experimenteel tehuis. Want zo was het me door de kinderrechtter voorgespiegeld. Ik heb toen nog wat nagevraagd, maar het was toen pas nieuw, dus er was nog maar heel weinig over bekend. Toen heb ik gezegd: okee, voor een perio-

de van drie maanden dan en geen dus luidt. Maar mij sloeg dat voorstel van de kinderrechtter nergens op, maar ik dacht: die drie maanden in De Hunerberg zal nodig om op een kamer te komen. Ik ben er dus vrijwillig heen gegaan. Ik heb mezelf aangemeld en ik ben er opgenomen. Toen ik eenmaal binnen was, zag ik al gelijk de deur achter me in het elektrisch slot dichtvallen. Toen wist ik het meteen: ik was op een ruitzetterde manier verbleekt.'

Schoenen poetsen

'In zo'n rijksoverheidsinstelling is elke dag gelijk aan de vorige. Dat begint al meteen de eerste dag. Ik kwam de Heyackel binnen en nadat ik onder de douche was geweest werd ik eerste klas gezet. Eerste klas, dat is een ouletje. Na een half uur kwam de gangwacht er aan en die bracht me een kop thee plus een kartonnenetje, waar de reglementen op stonden. Zoals: zeven uur opstaan, tanden poetsen, wassen met ontbloot bovenlichaam, eten, schoenen poetsen en dan om half negen de werkplaats in. Zo stond het op dat kartonnenetje en zo gebeurde het ook, dag in, dag uit. Als je terug komt van je werk, moet je eten. Kijken of je schoenen nog schoon zijn. Als dat niet het geval is, moet je ze weer poetsen. Daarna ga je weer naar de werkplaats en dan kom je 's avonds weer terug. 's Avonds is er niks te doen. Je kunt alleen een beetje eten en als je geluk hebt, krijg je een Panorama te lezen. Maar dan zit je wel vier dagen met één Panorama. Nou, dat is lullijk. Dan lees je een verhaal bijvoorbeeld tien keer en de volgende ochtend moet je weer je schoenen poetsen.'

Alleen de tandenborstels waren gratis

'Op Den Heyackel waren ze ook erg sterk in eindeloos geld



van je vragen. Als je iets kwijt bent, dan moet je denken. Een zakdoek kost f 2,50 en een washandje kost een gulden. Een trui kost vijftien gulden, een broek kost twintig gulden en een coltrui kost vijftien gulden, terwijl je die voor de helft in de winkel kunt kopen, een shirt met lange mouwen kost f 17,50 en schoenen kosten vijftien gulden. Alleen tandenborstels, daar keken ze niet naar. Als je die brak, kon je een nieuwe krijgen, dat was gratis. Als er eens iets kapot ging van je kleren, dan probeerde je dat natuurlijk zoveel mogelijk achter te houden totdat de was ingelieverd moest worden. Dan kreeg je gewoon weer schoon goed. Natuurlijk komen ze er later wel achter, dat er kapotte kleren zijn ingelieverd, maar ze weten dat toch niet van wie het is. Ze kunnen wel zien van welke groep het is, maar ze kunnen niet zien dat het van die jongen is. Want iedereen heeft daar dezelfde maat 7-shirt.

Die brief versturen wij niet

'Mijn ouders mochten op bezoek komen, maar daar zag ik niets in, dus dat ging niet door. Er zouden ook mensen van het JAC op bezoek komen. Dat wilde ik en dat wilden zij ook, om door te praten over de situatie. Maar dat werd heel geheimzinnig over gedaan, het kon in ieder geval niet. Er werd iets gezegd over bezwaren die mijn ouders zouden hebben tegen dat bezoek van het JAC. Maar of dat de oorzaak is geweest, betwijfel ik. Schrijven met de mensen van het JAC was ook heel moeilijk, die brieven werden allemaal door de directeur gelezen. Dan moest ik bij hem komen en dan zei hij: Ja, kijk, die dingen die jij hebt opgeschreven, dat kan natuurlijk helemaal niet, die brief versturen we niet. Ik mocht aan het JAC niets schrijven over mijn omstandigheid, over het leven in de inrichting, over hoe ik me voelde. Brieven waarin ik zulke dingen had opgeschreven, werden gewoon niet verstuurd door de directeur.'

De groep werd te groot

'Allerlei dingen die thuis gebeurd zijn, hé, scheiding van m'n ouders, je zit met je problemen weet je en voor je het in de gaten hebt, zit je in een rijksinrichting. Want die problemen wil je dan een beetje wegdrücken, nou ja en dan ga je met vrienden op stap, je breekt een keer in en zodoende ben ik in die rijksinrichtingen terecht gekomen. Eerst kinderhuizen, Dieverbrug en Leestlichting Borsculo en toen Eikenstein, Lloyd-hotel, Kralingen en De Dreef. In Eikenstein waren moeilijkheden in de groep. Twee jongens moesten ze kwijt omdat de groep te groot werd. Toen hebben ze mij en een andere jongen daarvoor ginovert. Wij zijn naar het Lloyd-hotel gebracht, zonder dat daar eigenlijk een goede reden voor was.'

Mijn vader werkte nogal veel

'Ik ben dus in dat tehuis terecht gekomen doordat ik gewoon moeilijkheden met m'n ouders had. Ik zag het thuis niet zo zitten, d'r waren ledere keer spanningen. Mijn vader werkte nogal veel en die kon dan thuis niks hebben. Ik ging dus eens met wat vriendjes op stap, Winkeliefstelletjes. Meest al stelde het weinig voor, maar toch kwam ik met de politie in aanraking. Mijn moeder kon dat gewoon niet aan, via het MOB ben ik toen in een tehuis terecht gekomen. Maar dat tehuis, dat was niks. Ik ben er alleen maar slechter van geworden, van het een kwam het ander met als gevolg, dat ik m'n zestiende verjaardag in het Huis van Bewaring in Zutphen vierde. Daarna werd ik overgeplaatst naar Eikenstein. Dat gebeurde onder de voorwaarde, dat zodra ik 'm daar zou smeren ik dan direct weer zou worden overgeplaatst naar het Huis van Bewaring.'

Nog nooit van inspraak gehoord

'De eerste drie maanden dat ik daar zat, heb ik me eigenlijk helemaal niet aangepast, gewoon geprobeerd het beste ervan te maken dat ervan te maken viel. Maar hoe langer ik daar zat, des te scherper kreeg ik in de gaten wat er eigenlijk gebeurde. Van mij werd ontzettend veel geëist, terwijl de inrichting zelf helemaal niets deed om mij ergens in tegemoet te komen. Inspraak is 'n eigen situatie, daar hebben ze nog nooit van gehoord.'

Verlof onder geleide

'In het Lloyd-hotel moest je verlof zelf aanvragen. Je moest een brief schrijven en daar kreeg je dan antwoord op. In de week en een halve maand dat ik daar zat ben ik één keer met verlof geweest, dat had ik zelf aangevraagd. Ik mocht niet eerder weg. Je kan het verlof pas aanvragen na de gerechtelijke uitspraak. Pas als je je straf uitst, mag je het aanvragen. Toen ik verlof kreeg, werd daaraan de voorwaarde verbonden van begeleiding van een leider of leidster voor een hele dag.'

Wat niet in het dagboek stond

'Sommige groepsleiders waren wel jofel. Maar er was er ook een die bij en die las alles wat je maar had opgeschreven en wat hij te pakken kon krijgen. Diezelfde vent kwam ook zo maar je cel binnen en dan haalde hij alles overhoofd. Dat deed hij overdag, als je er niet was. De groepsleiding hield een dagboek bij, daarin werd letterlijk alles wat zich in de groep voordoed opgeschreven. Als je een beetje zuurde mocht je dat boek wel inkijken, maar je mocht er niets aan veranderen. Ook als je ortegen protesteerde, werd er nog niets aan veranderd. Die dagboeken gaan ook mee als je weg gaat en als je een vooronderzoek krijgt. De rechter krijgt het onder ogen en als je ziet wat voor een gekke dingen hij onder ogen krijgt... Ook als het niet waar is, sta je volkomen machteloos. Jouw mening doet er niet zo veel toe, in zo'n dagboek.'

Elke dag was hetzelfde

'Ik ben een keer weggelopen, het viel niet meer uit te houden, daar. De politie heeft me weer teruggebracht, zo doende heb ik er twee keer drie maanden gezeten met een tussenpauze van een maand. Ik voelde me daar niet thuis, de meeste mensen begrepen mij niet. Het merendeel van de groepsleiders ook, dat waren gewoon fluffers. Ik heb niet het idee, dat ik er ook maar iets wijzer van geworden ben. Elke dag was hetzelfde. Elke dag was het om half acht opstaan, wassen en aankleden. De twee mensen die die dag korye hadden moesten de wc's schoonmaken. Daarna gingen we naar de groep, ontbijten. En daarna naar de werkzaal. Om twaalf uur moesten we weer naar de groep, warm eten. Om half twee weer naar de werkzaal, om vijf uur omkleden, eten en dan tot tien uur te kijken. Dan zat de dag er weer op en zo was het elke dag hetzelfde liédje, hé. Eigenlijk was de tijd die we in de werkzaal doorbrachten nog het best van alles besteed. Je had er drie werkzalen; één met een metaalafdeling, één met een houtafdeling en één met een afdeling handvaardigheid. Ik zat dus op de metaalafdeling, daar zaten wel een paar toffe mensen. Er was daar iemand van het personeel, die matste je wel eens. Sss, dat hij een jongen zag weglopen, dan keek hij bijvoorbeeld even toevallig de andere kant op, weet je wel.'

Alleen maar een dief

'Er werd alleen maar gekleken naar het gedrag van de jongens die daar zaten. Iemand die een steeltje infrakien heeft ge-



pleegd, werd alleen maar als een dief beschouwd. Er werd volgens mij helemaal niet gekeken, waar dat gedrag nou uit voortkwam. Verder deed de leiding vaak een beetje wanhopig, zo van: ja jongens, wij vinden het ook moeilijk dat we jullie zo weinig vrijheid kunnen geven, maar wij hebben ook onze regels van het rijk gekregen en daar moeten we ons aan houden, hé. Ze gingen zelfs zo ver, dat ze je het idee gaven dat je het eigenlijk ontzettend getroffen had dat je in hun rijksinrichting terecht was gekomen. Dat maakte de zaak alleen nog maar onduidelijker, want vrijheden, die had je daar natuurlijk niet."

Kalorieën

"Op de Hunerberg werd het aantal calorieën voor het eten vastgesteld aan de hand van de gemiddelde leeftijd van de bewoners; die was zestieneneenhalf jaar. Dat eten werd aan het begin van de week centraal ingekocht en verdeeld. Het gebeurde nogal eens dat aan het einde van de week de voedselvoorraad zo goed als uitgeput was."

Erger dan het Huis van Bewaring

"Vanuit het Huis van Bewaring in Zutphen werd ik 's ochtends opgehaald met een parketwagen. Ik ging naar Eikenstein in Zeist. Eerst kwam ik in een kamertje waar ik ingeschreven werd. Toen dat klaar was, moest ik naar een ander kamertje. Daar kwam de hoofdleider met me praten. Hij vertelde hoe het met de regels van het huis zat en hij gaf me ook nog een boekje, daar stonden die regels in. Toen werd ik naar de groep gebracht om kennis te maken; ik stond daar wel even raar te kijken, want de deur werd gewoon achter me op slot gedaan. Als je in de groep zat, kon je dus niet de gang op of zo; dat mocht niet. Als je naar de wc wou, dan moest je dat aan de groepsleider vragen. Die ging dan mee tot aan de wc-deur. Dat

was dus niet zo'n prattige ervaring. Ik vond het in Eikenstein veel erger dan in het Huis van Bewaring, waar ik net vandaan kwam."

Alleen maar cel

"Ik heb ook nog een week in die nieuwe rijksinrichting in Rotterdam gezeten, in Kralingen. Maar daar heb ik weinig van gezien, hoor. De hele week heb ik in een cel gezeten. Zo'n cel, waar bijna niks in stond. Alleen maar een bed. Daar heb ik een week gezeten; dat is alles wat ik van Kralingen heb gezien."

De commissie van toezicht

"Er schijnt zoiets te bestaan als de commissie van toezicht; elke rijksinrichting heeft zo'n commissie. Daar kun je dus eventuele klachten deponeren. Maar die klacht moest je eerst aan de groepsleiding vertellen. Die klacht moest dus dermate gegrond zijn dat de groepsleiding hem wilde doorspelen naar de commissie van toezicht. Ongegronde klachten speelde de leiding niet door. Nu hadden we op de Hunerberg een klacht over het eten. Er werd daar een tijdlang alleen maar Iglo-diners gegeten op zondag. Ze zeiden, dat dat was omdat dan de kok niet hoefde te komen op zondag, maar die kok was er wel. Ik zag dus het nut niet in van die Iglo-diners op zondag, want die maaltijden waren gewoon bar slecht. Dat zei zelfs de groepsleiding; dus je kunt wel zeggen, dat was echt niet overdreven van ons. Wij wilden daar een klacht over indienen bij de commissie van toezicht, maar daar was de groepsleiding het niet mee eens. Die maaltijden waren wel slecht, maar zo slecht waren ze nou ook weer niet. Dus de groepsleiding heeft die klacht gewoon nooit doorgegeven aan de commissie."

Ze hielpen me gewoon niet

"Waar ik het meest op ben afgeknapt zijn al die strakke regels. Ze willen eigenlijk niets voor je doen. In Eikenstein zouden ze met psychiaters allerlei testen met me gaan doen; daar zou ik veel aan hebben, werd me gezegd. Dat zag ik dus wel zitten, maar er gebeurde niks. Ze hielpen me gewoon niet. Het enige dat ze deden was me opsluiten. Ik zat daar gewoon een tijd vast. Je hebt er veel meer aan als je gewoon thuis zit, vind ik. Dan kun je je veel meer ontwikkelen. Hier zie je alleen maar die jongens die bij je in de groep zitten. Ja, de directeur, die zie je een enkele keer. Als die zin heeft, komt hij een keer langs. Kijken hoe alles is. Als het niet goed is, dan ga je de isolatie in."

Gebracht door het parket

"Toen ik op Eikenstein kwam, werd ik met het parket gebracht. In die parketwagen, daar lagen beenstokken in. Dat was een stok, die ging onder in je broek en werd met ten lus hier en een lus daar vastgemaakt en het gevolg was, dat je niet kon rennen. Eerst ging de ene deur van die parketwagen open, toen de tussendeur en toen zei die kerel, dat ik er uit kon komen. Hij pakte me bij m'n kettinkje beet en bracht me meteen door de gang door naar binnen. Later hoorde ik van een groepsleider, dat ze op Eikenstein niet leuk vinden als de jongens door het parket worden gebracht, maar het gebeurt gewoon."

Eerst afkoelen

"Ik ben in het Lloyd-hotel terecht gekomen nadat ik was weggetrapt uit het pleeggezin waar ik zat. Die mensen waren Jehova-getuigen; alles was er verboden. Toen ik op straat kwam te staan, was ik in paniek. In die situatie heb ik bij kennissen geld weggehaald, om zo lang in mijn onderhoud te kunnen voorzien. Ik ben toen naar Arnhem gegaan en daar werd ik aangehouden door de kinderpolitie. Via het Poortje in Groningen werd ik naar het Lloyd-hotel gebracht. Ik dacht eerst, dat het daar wel zou meevallen, maar toen ik daar binnen kwam,

merkte ik meteen dat het daar gewoon een gevangenis is. Alles werd op slot gedaan. De groep was maar een kale ruimte met niks als tralies voor het raam. Ik kreeg daar een rotindruk van. Ik kwam op groep drie terecht. Daar hadden ze wel fijne cellen, fijner als bij de andere groepen met een dichte deur. Op het laatst wordt het leven daar eentonig, want je komt er niet buiten de deur. Met bezoek kon je niet ongestoord praten; er zat altijd iemand bij. Men is bang, dat er hasj of breekapparatuur wordt binnengesmokkeld. Zodoende kon je nooit iets vertrouwelijks zeggen als er bezoek was. 's Avonds was het altijd hetzelfde: televisie kijken, spelletjes doen. Doordat je daar in zo'n gesloten inrichting zit, waren er vaak ruzies. Er hing een interkom in de groep, zodra er ruzie was, werd er een stel bewakers geroepen. Door een stuk of zes man werd je dan de isoleer in geklapt. Je had dan geen kans om te zeggen wat er gebeurd was. Je moest eerst afkoelen. Pas dan kon er met het hoofd gepraat worden.'

Naar binnen gesleept

'Toen ik Eikenstein werd binnengebracht had in zo'n knevelstok in mijn broek en handboeien om. Zo zat ik aan de bank vast in de parketwagen. Terwijl ik binnen werd gebracht, hielden ze m'n handboeien vast; zo werd ik naar binnen toe gesleept.'

De dokter is de psycholoog niet

'Op de Hunerberg is het heel gewoon, dat er kalmerende tabletten worden uitgedeeld. Ik weet zeker, dat dit in andere rijksinrichtingen ook gebeurt. Er is wel een dokter op de Hunerberg, maar als je daar naar toe wilt, dan moet je meestal eerst erg moeilijk doen bij de groepsleiding. Je moet eerst alles uitleggen, zij bekijken dan of het nodig is, en als ze dat vinden – dan pas mag je naar de dokter. Eén keer maakte ik het mee, dat een jongen weigerde om met de psycholoog te praten. Die jongen heeft toen een paar weken langer vast gezeten dan de bedoeling was; hij werkte niet mee, werd er gezegd. Naar de

psycholoog moet je, dat is verplicht. Maar naar de dokter mag je soms niet eens.'

Hoe zit dat?

'In het Lloyd-hotel wilden ze me eerst naar een psychiatrische inrichting sturen. Gelukkig was daar geen plaats, ik zag dat totaal niet zitten. Ik ga nu dus naar een pedagogies tehuis, naar Op de Berg in Amersfoort. In Op de berg moet ik drie jaar blijven. Omdat ik een maatregel van de kinderrechter heb gehad, een BB, een Bijzondere Behandeling, kunnen ze me tot m'n éénentwintigste vasthouden, als ze dat willen. M'n voorged vroeg nog aan de kinderrechter: hoe zit dat nou als de meerderjarigheidsgrens binnenkort verlaagd wordt? Maar de kinderrechter wilde daar helemaal niet op ingaan.'

Dat noem ik geen bescherming

'Ik ben al vanaf mijn geboorte in een tehuis geweest. Tot m'n tiende heb ik daar gezeten, daarna zes jaar pleeggezin en toen kwam ik in het Lloyd-hotel terecht. Dat halve jaar in het Lloyd-hotel was gewoon een rotperiode. Ik heb wel eens momenten gehad, dat ik dacht: het leven is voor mij niks meer. Ik dacht heus wel aan zelfmoord, af en toe. Kinderbescherming wil volgens mij zeggen: bescherming van kinderen. Maar daar heb ik nooit een moer van gemerkt. De kinderbescherming adviseert me om naar een gesloten inrichting te gaan. Dat hoeft voor mij helemaal niet, dat noem ik geen bescherming.'

Je kan daar niet leven

'Het meest ellendige aan die rijksinrichtingen is, dat je er niks te vertellen hebt. Alles wordt er voor je gezegd en gedaan. Je dan daar niet leven. Je wordt geleefd. Je hebt geen rechten, je bent helemaal afgesloten van de buitenwereld. Dat blijkt ook wel uit het feit, dat de BM er niet eens in mag. Ze willen gewoon tegenhouden dat de jongens inspraak krijgen in zo'n tehuis.'



Den Engh: 'Ze denken dat het een bajes is'

Direkteur J.P. Hulshof van de rijksinrichting voor jongens Den Engh in Den Dolder (bij Utrecht) heeft een nieuwtje voor ons: één van de paviljoens van de inrichting zal in 1980 ingrijpend worden verbouwd. 'In Heuthorst kunnen we nu maar acht jongens bergen. Dat is veel te weinig. De opnamevraag is veel groter dan waaraan wij kunnen voldoen. Vandaar dat we gaan uitbreiden,' zegt de directeur. Hoe slechter het gaat met de Nederlandse jeugd, des te beter gaat het dus met de rijksinrichtingen. Op dit moment ondergaan 54 jongens in Den Engh een 'buitengewone behandeling': opgelegd door de kinderrechter omdat zij niet toerekeningsvatbaar zouden zijn. De direk-

teur vertelt wat de bedoeling is: de jongens zodanig opkrikken dat zij zich weer kunnen handhaven in het — doorgaans eenvoudige — milieu waar zij vandaan komen. De jongens zijn tussen de veertien en achttien jaar en volgens de directeur vertonen ze stuk voor stuk 'delinkwent gedrag'.

Ze zitten verdeeld over vijf paviljoens: daar is dus het *gesloten* paviljoen Heuthorst (*alles* zit daar inderdaad op slot, je kunt geen kant uit). Elke Heuthorst-bewoner wordt minstens een half jaar in de Heuthorst vastgehouden. Als hij goed z'n best doet, mag hij opschuiven naar paviljoen Veldhorst, de *besloten* afdeling, waar (hoera! hoera!) slechts de *buitendew*



Een bewoner van Den Engh in zijn kamer.

vergrendeld is. En als een knaap zich helemaal voorbeeldig gedraagt, dan mag hij tenslotte, het is niet te geloven, naar één van de drie 'open' paviljoens Slingehorst, Loenhorst of Bezelhorst.

De directeur vertelt. In de eerste zes weken van zijn verblijf wordt de 'jeugdige delinquent' nauwgezet geobserveerd. Zijn parate kennis en zijn sociale vaardigheden worden getest. Na die periode maakt de leiding een 'behandelingsplan', waarin wordt vastgelegd hoe de minderjarige weer een ander — maar gewenst — gedrag kan worden aangeleerd. Werken, natuurlijk, dat moeten de jongens ook. Ze kunnen zelf kiezen wát. Willen ze in de keuken? In de groente- of bloemenkas? Willen ze met metaal of hout werken? Ze hebben het maar te zeggen! Om half negen 's morgens mogen ze onderleiding van de werkmeester aan de slag. Heel veel van dat werk is verschrikkelijk saai. Het leukste is nog de houtafdeling; daar mag je van spoorwegbleizen tafels maken. Niet iedereen heeft daar zin in, maar het in elkaar spijkeren van zo'n tafel is in ieder geval een minder mensonterend karwei dan wat de jongens op paviljoen Veldhorst moeten doen: daar worden ze gedwongen de godganse dag cellofaanzakjes met kruiden te vullen. Kinderbescherming en kapitaal hebben elkaar hier weer eens gevonden: de jongens zijn goedkope werkkrachten en Justitie is al lang blij, dat de 'jeugdige delinquenten' lekker bezig zijn.

We praten met de hoofdonderwijzer. Hij zegt, dat de meeste jongens niet meer dan drie jaar lagere school hebben gehad. 'We zien iemand die de lagere school heeft afgemaakt als een hele bollebof', meldt de hoofdonderwijzer. Wij zijn zo dom om te veronderstellen, dat ze dan in ieder geval dat lagere schooldiploma op Den Engh zullen kunnen halen. Nou nee, zegt de hoofdonderwijzer, zo ligt het niet. 'Doel van het onderwijs is dat zij zich beter leren handhaven. Dat zij bijvoorbeeld leren omgaan met geld, leren trein rijden, leren lezen. En dat zij bijvoorbeeld bepaalde vaardigheden onder de knie krijgen: koffie zetten, een ei bakken.'

We maken een wandeling over het terrein. De paviljoens doen vrij modern aan, maar ze zijn bijna tien jaar oud. De gebouwen liggen verspreid over het bosrijke terrein dat grenst

aan het militaire vliegveld Soesterberg. Iedere jongen heeft een eigen kamer van twee bij drie meter. In elk paviljoen is een gemeenschappelijke ruimte. Per week mogen de jongens daar zelfs drie uur en twintig minuten TV kijken. Maar alleen naar programma's die — zoals ons verteld wordt — 'samen met de groepsleiding worden uitgezocht.'

Op Den Engh zijn allerlei clubs. Dat lijkt heel mooi: clubs voor klaverjassen, biljarten, handenarbeid, schaken, dammen, tafeltennis. Maar het is minder mooi dan het lijkt. Want deelname aan zo'n club is niet vrijwillig, het is *verplicht*. Het is 'onderdeel van de behandeling'. Bovendien is het allemaal erg beperkt, want natuurlijk mogen jongeren van buiten die rijksinrichting geen lid van die 'club' worden. Met andere woorden: niet het beoefenen van het klaverjasspel is het doel van die klaverjasclub, maar het inpassen van de 'jeugdige delinquent' in de 'sociale aanpasbaarheid'. Klaverjassen op die manier is dan niets anders dan een soort alternatieve gestichts-activiteit, net even iets anders dan het vullen van cellofaanzakjes met kruiden. Bovendien is het meedoen aan die clubs een privilege dat alleen voor de bewoners van de drie 'open' paviljoens is weggelegd.

Wanneer Van Rossum, hoofd van de Algemene Interne Dienst (de bewakers dus) zegt, dat ruim de helft van de jongens weinig opschiet met een verblijf in 'zijn' rijksinrichting: 'Die zie je terug in de bajes of in de psychiatrische inrichting.' De jongens in Den Engh noemen deze inrichting natuurlijk een bajes, maar volgens meneer Van Rossum zien ze dat toch echt verkeerd: 'Veel mensen hebben een verkeerd beeld van de inrichtingen. Ze denken dat het een bajes is. Maar dat is niet zo. Goed, de jongens mogen wel niet gaan en staan waar ze willen, maar een bajes is het niet. Wel een behandelingsinrichting.'

Veelzeggend over het klimaat van de 'behandelingsinrichting' is het aantal van de 54 jongens dat jaarlijks weet te ontsnappen: volgens directeur Hulshof zijn dat er zo'n 25 per jaar. Maar denk niet, dat Den Engh door zo'n gegeven aan het denken wordt gezet: welnee, de 'beveiliging' moet gewoon nog wat worden geperfectioneerd en de jongens moeten beter worden bewaakt.

Rijksinrichting Den Engh te Den Dolder.



De filosofie van het Lloyd-hotel

Aan de Oostelijke Handelskade ligt in een verlaten hoek van het Amsterdamse havengebied de *Rijksoverheidsinrichting voor Jongens*; in de volksmond én de officiële stukken beter bekend als het *Lloyd Hotel*. Opslagloodsen aan de voorkant, rangeersporen voor goederentreinen aan de achterkant. De Nederlandse Spoorwegen zet er bovendien haar afgeschreven kreujes weg. Een symbolische plek voor een kindbeschermingsinrichting.

Lang geleden hield de schepvaartmaatschappij Lloyd er kantoor en toen was het gebouw ook al voorzien van zware tralies en had het even weinig met een hotel van doen als nu: emigranten afkomstig uit de Balkan werden er op stoerreis naar Amerika tijdelijk vastgehouden tot hun papieren in orde waren.

In de oorlogsjaren werd het in gebruik genomen als het derde huis van bewaring in Amsterdam. In 1965 kreeg het gebouw de huidige bestemming. Tijdelijk, want iedereen vond het Lloyd Hotel geschikt als inrichting van de justitiële kindbescherming. Over een andere huisvesting is men op het departement van justitie eind 1979 nog niet uitgepraat.

De architectuur van het gebouw is fraai. Regelmatig komt een groepje kunstenaars en aanstaande bouwmeesters het complex bewonderen. Al schrikt men doorgaans behoorlijk, wanneer blijkt onder welke omstandigheden de bewoners daar gevangen worden gehouden.

Het Lloyd Hotel heeft niet voor niets een zwarte naam. De kindbescherming stuurt er met name jongeren naar toe, die 'vlucht- of maatschappijgevaarlijk' worden genoemd. Ontsnappen is praktisch onmogelijk.

Doorgaans zitten er zo'n veertig jongens vast, gemiddeld ongeveer zes weken. Ze zijn verdeeld over vier leefgroepen. Een tachtig man (en een enkele vrouw) houdt het volkontinuù bedrijft gaande. Ze zijn ambtbaar, want de inrichting valt rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van de *Directie Kinderbescherming* van het ministerie van Justitie. De invloed van 'Den Haag' op het inrichtingsbeleid blijkt erg groot. Aanmeldingen van nieuwe jongens kunnen nooit geweigerd worden. (...)

Wat cijfers over de Hotel-gasten van 1977: 66 procent was er als preventief gehecht, 14 procent om er een straf te ondergaan ('luchtschooler' of 'arrestpupil'), 13 procent in het kader van een onderzoekstelling (OTS), 5 procent als wachtende op een plaatsje in een inrichting voor bijzondere behandeling of TBR. De gemiddelde leeftijd van de Hotel-gasten is 16 tot 17 jaar. Veertig procent komt vanuit het politieburo binnen, 20 procent uit een huis van bewaring, 15 procent van een andere inrichting, 15 procent van thuis en 10 procent vanaf de rechtbank.

Van alle kanten komen de bezoekers en na een kort verblijf van een week of zes gaan ze ook weer alle kanten op. Hoewel het Lloyd Hotel zo veel weg heeft van een (juventil), zorgt de afdeling beveiliging er wel voor dat de bewoners die indruk absoluut niet krijgen: het Lloyd Hotel zit potdicht en behoort tot de best beveiligde justitie-inrichtingen van Nederland.

Een derde van het personeel is 'ambtbaar' intieme dienst (AID) zij vormen het eigen politiekorps dat dag en nacht de jongens bewaakt. Ongewapand: het bewakingsstelsel beruht op het 'doorluizen' van mensen met skutels. Doordat de inrichting zo zwaar beveiligd is, is onder de jongens het ontsnappen welhaast een obsessie. Hoewel een ontappingszeldje lukt, zijn er heel wat plannetjes opgezet en halverwege mislukt. Beitel, schroefendraaiers en ijzerzaagjes worden regelmatig uit

ze werkzalen ontvreemd. Ze worden bijna altijd gevonden al bij een fouillering door de verplegers of later wanneer alle voorrechten worden ingetrokken — de directie kan dan altijd wel een 'hogever' verwachten. De AID-ers zijn streng en gevreesd. Altijd wordt er voor gezorgd dat er zoveel personeel aanwezig is, dat ze niet door vele jongens overmeesterd kunnen worden.

"Het lijkt of we alleen maar een strafinstelling à la Nieuwerhuis zijn, waar jongens vakkundig afgeknepen worden. Gedeeltelijk is that zo. Zij moeten zich onderwerpen aan onze regels, maar het gevolg hiervan is, dat ze weten wat wel en wat niet mag in de inrichting. Hierdoor houden we tijd en energie over om andere dingen te doen, waarvan we hopen dat het effect is, dat de kans dat een jongen opnieuw met justitie in aanraking komt, kleiner wordt." Zo schildert een informatie-foldertje voor nieuw personeel de noodzaak van het straffe regime. (...)

Robbie zegt: "De laatste tijd is er veel ruzie met de groepsleiders en zit er elke dag wel iemand in de separatie. Ik heb ook één keer in echte isolatie gezeten. Da's goed kloze, hoor. Ik werd er helemaal gek en toen ik er na twee dagen uit kwam kreeg ik een lach-kick."

Ongeveer één keer per week verdwijnt er iemand voor gemiddeld 20 uur in de isolatiecel. Een naargeestig betonnen hok, met een betonnen bed waar tussen half acht 's morgens en tien uur 's avonds geen matras op ligt. Toen we zo'n cel bekeken liep er een tor over de vloer.

"Ik kan me goed voorstellen dat mensen schrikken van zo'n cel. Maar je kunt absoluut niet zonder. Je kunt je natuurlijk wel bezinnen op de manier waarop je de isolatiecel gebruikt. We proberen nu wat regels daarvoor te ontwikkelen, de grens tussen wel en niet isoleren beter vast te leggen", zegt directeur Veenboer. Op onze vraag waarom overdag de matras wordt weggehaald, antwoordt hij: "Ik denk om het ze niet te gemakkelijk te maken. Ik heb daar eigenlijk nooit zo over nagedacht."

De maximale duur van de isolatie wordt nu wettelijk teruggedrongen. In het Lloyd Hotel was de gemiddelde duur al teruggelopen van 36 uur in 1973 tot 19 3/4 uur nu. Over de isolatie hoor je bijna niemand mopperen, wanneer je naar grieven vraagt. Tenminste niet over de isolatie die overdag wordt opgelegd. 's Nachts ligt het anders. Dan zwaaien de AID-ers de scepter in het Lloyd-Hotel. Ze schuifelen rond over de zaal. Kruipen gebukt langs de slaappellen, zodat je ze niet ziet. Maar iedereen hoort ze. En als je er genoeg van hebt en je roept dat je wilt slapen, dan krijg je op je laten. Zo komt er 's nachts vaak herrie. Die AID-ers goden je dan voor het minste al in de isolee. 's Nachts voelen ze zich machtig, overdag durven ze niks', zegt één van de jongens met instemming van de anderen.

Separatie, afzondering uit de groep, vindt dagelijks plaats. Een straf voor kleinere vergrijpen. De gestrafte moet in zijn slaapel blijven, zonder matras. Meestal een kwestie van uren.

De groepsleider was nog niet zo lang geleden ook groter deels politiemans; niet meer dan pakweg een kwart van zijn werk kon je een spogige strik geven. Sinds een paar jaar verandert dat en nu is hij nog maar voor een klein deel bewaker. De groepsleiders hoeven geen middelbare beroepsopleiding (MOB) te hebben. Ze worden bevoegd op karakter getuigd. Op *kradaat optreden*, haet het ('de werkt hier niet in het knueterdagverbijf Het Madeliefje'). Maar omdat er ook nog allerlei vaardigheden bij komen kijken, die de verschillende

opleidingen niet of onvoldoende bieden, is justitie deze maand een eigen aanvullende opleiding, 'de interne functiescholing', voor groepsleiders in rijksinrichtingen begonnen. (...)

Aart Spek heeft zich als groepsleider lange tijd toch bovenal bewaker gevoeld. Hij zegt: 'Iedere dag weer merk je dat je om moet gaan met jongens die heel anders opgegroeid zijn dan de doorsnee Nederlandse jongen — dus ook de doorsnee groepsleider.' (...)

De bewaking in het Lloyd Hotel is allesoverheersend, de jongens moeten er elke privacy door missen. Er is geen sportveld, de luchtplaats en de sportzaal zijn totaal ongeschikt. Er is geen onderwijs. Er is te weinig groepsleiding; vaak staan zij alleen voor de groep en kunnen dan onvoldoende aandacht geven aan de jongens ('Dubbellopen is een luxe'). Het straffe dagprogramma werkt geestdodend; de vergaande verbroekeling van dat programma ('Ach, de fabrieksfluit gaat zo weer') maakt dat er op een dag maar erg weinig gebeurt. 's Avonds kunnen de jongens zich alleen terugtrekken in hun miserabele slaapcel, waar geen fatsoenlijke tafel of stoel aanwezig is.

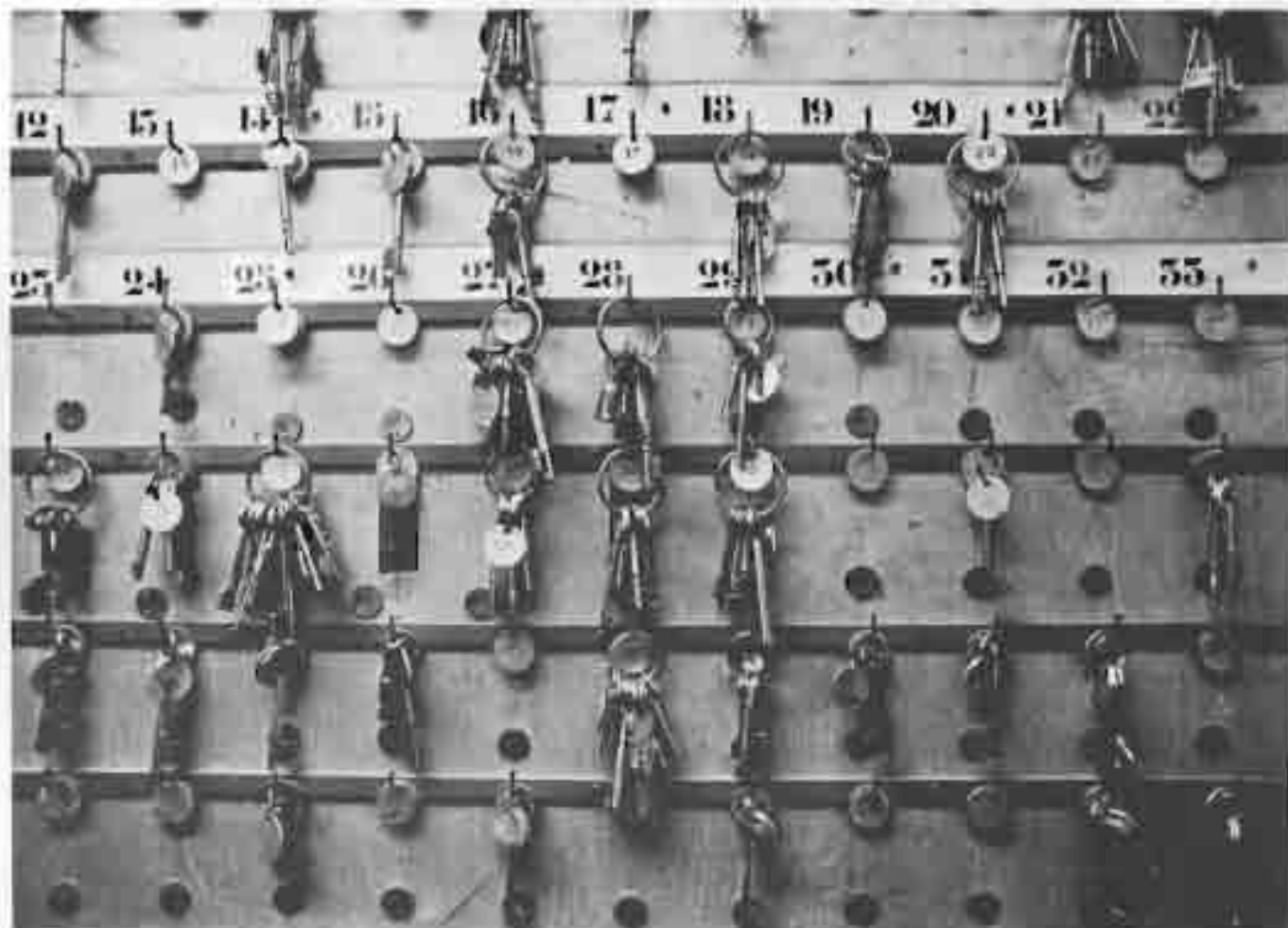
Onder de jongens is er een onzekerheid over wat er met ze gaat gebeuren. Ook in gevallen waarin dat al lang bekend is. De maximale verblijfsduur uit de wet blijkt een dode letter. De wet wordt op dit punt regelmatig overtreden, maar de Directie Kinderbescherming heeft het Lloyd Hotel verboden in die gevallen een eind aan het verblijf van de betreffende jongen te maken.

Met kindbescherming heeft het Lloyd Hotel om al deze redenen nog veel te weinig van doen. Het heeft meer van een bajes. Een bajes voor kinderen die zullen voelen dat de maatschappij hen heeft uitgekotst en dat justitie geen raad met hen weet. Wanneer het Lloyd Hotel een bajes voor volwassenen was, dan was het onbetwist de slechtste. Zo slecht, dat er ingegrepen zou moeten worden.

(Uit: *Kri*, maandblad reklassering, oktober 1979)

In 1969 is er een opstand geweest in het Lloyd Hotel. Toen sliepen de jongens nog op slaapzalen en dat had volgens de directie van het Lloyd Hotel veel te maken met de kans op zo'n opstand. Er moesten dus cellen komen. Aparte kamertjes zou twee miljoen gulden kosten. Er werd gekozen voor slaapkooien, dat kostte maar een half miljoen. Het Lloyd Hotel was tenslotte toch tijdelijk. Dat bleef het nog lange tijd. Nu heeft Justitie meegedeeld, dat er in 1985 een nieuw Lloyd Hotel betrokken kan worden in de Amsterdamse Bullewijk. Tot die tijd blijft het Lloyd Hotel nog jaarlijks zo'n drie ton minimaal onderhoud kosten. Jaren geleden schreef de directie van het Lloyd Hotel al dat 'aan de meest elementaire begrippen voor het leven in inrichtingsverband hier nauwelijks kan worden voldaan.'

Het bewakingssysteem berust op het 'doorsluizen' van mensen met sleutels.



De behandeling: een systeem van strak aanpakken

Het gebruik van de isoleercel is een vanzelfsprekend onderdeel van de behandelingsopvatting in de Nederlandse rijksinrichting. Die behandeling is gebaseerd op twee dingen: het goede wordt beloond (er valt met van alles en nog wat *punten* te verdienen) en het kwade wordt gestraft. Zo kan, volgens de basisprincipes van het *behaviorisme* het gewenste gedrag worden aangeleerd. Vandaar ook dat er zulke strenge regels zijn, waar bewoners van rijksinrichtingen zich aan moeten houden. Wie van de regels afwijkt wordt gestraft, wie de regels braaf navolgt, krijgt er punten bij, wie veel punten heeft wordt beloond met geld of toestemming voor verlof. Er is alle aanleiding dit systeem slecht te noemen. De menselijke kant kan heel makkelijk in het gedrang komen. Er zijn alleen nog maar voorschriften die moeten worden opgevolgd. Ook de groepsleiding heeft het er niet altijd makkelijk mee. Vaak zijn ze met dit werk begonnen omdat het hen leuk leek om 'iets met jongeren te doen'. Als ze een paar weken in dienst zijn wordt meestal snel duidelijk, dat het contact met de groep het minst belangrijk is. Groepsleiding in rijksinrichtingen heeft vooral tot taak, toe te zien op het naleven van de reglementen die de inrichting erop na houdt. De klacht van nogal wat groepsleiders in rijksinrichtingen is, dat zij zich meer cipier dan pedagoog voelen.

Elke rijksinrichting heeft zijn eigen soort behandeling en dus ook zijn eigen voorschriften. Dat hangt van het karakter van de inrichting af. Eikenstein is bijvoorbeeld gespecialiseerd in *observaties*: de jongens die daar komen ondergaan een 'psychologisch-psychiatrisch, medisch-neurologisch, pedagogisch-observatorisch, beroepstechnisch en milieu-onderzoek, alsmede observaties in het manifeste sociale gedrag in meerdere situaties.'

Hoe die gedragsregels eruit zien, valt te lezen in de richtlijnen die Eikenstein voor haar medewerkers heeft opgesteld. Als een jongen de inrichting binnenkomt, wordt er een reeks rapporten over zijn gedrag uitgebracht. Eén rapport gaat over het kennismakingsgesprek met de groepsleider en de psycholoog (de *intake*). Eén rapport gaat over de 'entree in de groep'. Eén rapport gaat over de 'groepssporttest'. Eén rapport gaat over de 'spelsituatie'. Eén rapport gaat over de wandeling in Zeist. Daarnaast worden er nog eens aantekeningen gemaakt over het gedrag van de *pupil* en die aantekeningen worden verwerkt in een *gedragsverzicht* over de gehele week. Op die manier beschikt Eikenstein al meteen over een kloek dossier met tenminste zeven rapporten over een jongen die nog maar een week in de inrichting vertoeft. Die rapporten zijn zo geheim, dat zelfs de jongen over wie het allemaal gaat ze niet

Rijksinrichting Eikenstein te Zeist.



mag inkijken.

De tweede week in Eikenstein begint voor het team groepsleiders, de hoofdleraar, de maatschappelijk werkster, de psycholoog en de pedagoog met een *beeldvergadering*. Alweer: de jongen om wie het allemaal gaat is bij die vergadering niet aanwezig en krijgt ook achteraf niet te horen wat daar is besproken. Terwijl het over hem en niemand anders gaat. De psycholoog en de pedagoog hebben uit de gedragsrapportage een beeld van de jongen gekregen. Dat beeld wordt vergeleken met de kijk die de groepsleiding op de *pupil* heeft. Daar wordt dan over gepraat. Vervolgens — en het volgende is een letterlijk citaat en een staaltje onvervalst Eikenstein-jargon — *wordt een strategie ontwikkeld ten aanzien van de benadering van de pupil om (zo nodig) zijn gedrag te beïnvloeden*. De maatschappelijk werkster en de psycholoog hebben een belangrijke stem in de beeldvergadering. Hun deskundigheid geeft de doorslag bij het uitstippelen van de *proefstrategie* (zo wordt het echt genoemd) 'welke in de komende weken moet worden geprobeerd en op haar resultaten beoordeeld.' Daarmee zijn we er nog niet. Behalve die beeldvergadering is er ook een *beeldgesprek*: een groepsleider praat met de jongen. Hij vertelt hoe er over zijn gedrag wordt gedacht door de inrichting; hij legt uit, dat dat gedrag moet veranderen en hij zegt erbij hoe dat moet gebeuren. De jongen heeft er op dat moment nog een paar regels bij waar hij zich aan heeft te houden. Intussen is de *proefstrategie* agendapunt van de wettelijke onderwijsvergadering. De groepsleider zet een verslagje van het verloop van het beeldgesprek op papier. Aan het inmiddels knap lijvige dossier wordt een *gedragsoverzicht* toegevoegd, waarin nauwgezet beschreven staat hoe de nieuwkomer zich in de tweede week op Eikenstein heeft gedragen.

De derde week begint voor de staf met het doornemen van de rapportage van de tweede week. Verder is er weer een *beeldvergadering*, alwaar — zo lezen we in het door de directie van Eikenstein opgestelde draaiboek — 'met de groepsleiding wordt gesproken over de proefstrategie, welke zo nodig wordt bijgesteld of zelfs geheel veranderd.' In dezelfde week wordt bovendien gerapporteerd over de *planningspunten* en er wordt een *gedragsoverzicht* over de hele week gemaakt. Uit dit alles blijkt, dat iedere jongen op Eikenstein als een objekt en een ge-

väl wordt gezien: Er wordt gedacht in termen van *strategieën* en er wordt over *planning* gesproken. En wij maar denken dat strategie iets was waarmee veldmaarschalken in oorlogstijd zich bezighouden en planning een aangelegenheid voor de efficiency nastrevende managers van bedrijfsleven en overheid.

Gedrag aanleren en veranderen. Dat is het uitgangspunt van Eikenstein, hoewel de inrichting zich nadrukkelijk als 'observatie-instituut' afficheert. Om het gewenste bedrag te bereiken, hanteert Eikenstein een puntensysteem.

Elke jongen in Eikenstein ontvangt per week veertien gulden zakgeld. Maar V., die een paar maanden in Eikenstein verbleef, vertelt dat hij dat bedrag lang niet altijd haalde. Hij: 'Er hing daar een puntenlijst aan de muur. Dat was het score-systeem. Er werd bijvoorbeeld gezegd: wie met zijn vingers aan die puntenlijst komt, die krijgt min honderd punten. Elke punt was een cent. Dus als je goed je best deed in de groep, dan kreeg je tien punten. Als de groepsleiding vond dat je het erg leuk deed, kon je twintig punten krijgen en zo kon je met wat inspanning wel aan de twaalf à dertien gulden per week komen. En op de werkplaats moest je ook punten halen. Je kon daar werken op de hout of de metaal. Bij de metaal konden ze wel leren lassen; bij de hout konden ze je mooie constructies laten maken, maar je kreeg er geen vakdiploma's voor. Je mocht ook niets maken waar je zelf wat aan had. De enige reden om je daar een beetje in te spannen, dat waren die punten. Als je maar genoeg punten haalde, dan had je geld.'

Het ligt voor de hand dat door het puntensysteem de planning en de strategie het contact tussen jongens en groepsleiding even onecht als onwezenlijk wordt. Een jongen vindt: 'In een rijksinrichting is het net, alsof alle mensen wantrouwend tegenover je staan. In het Huis van Bewaring had ik dat helemaal niet. Misschien kwam dat wel, doordat ik daar als de jongste werd bekeken: ik was toen zestien jaar, dus het knaapje daar. Maar in de rijksinrichtingen heb ik overal wel ruzie gehad. In het Lloyd-hotel dus, maar het meest nog in Eikenstein. Daar begon het echt op m'n zenuwen te werken. Vooral in de groep, daar moest je altijd op je hoede zijn. Ze speelden daar een spelletje met je. Dat gevoel kreeg ik helemaal toen ik werd weggestuurd. Zonder reden. Dat was altijd in de groep daar.

De Volkskrant, december 1977.

Inrichting

De Belangenvereniging Minderjarigen(BM), die opkomt voor de rechten van jongeren in kindertehuizen, gaat begin volgend jaar een zwartboek uitgeven over de Rijksinrichtingen in de kindbescherming. Daar zitten onder meer de strafrechtelijk geplaatste jongeren. Al jaren is de BM bezig toegang in deze tehuizen te krijgen om de collectieve belangen van de pupillen daar te kunnen behartigen. Hoewel de Tweede Kamer vorig jaar een voor de BM positieve motie sannaam, heeft het ministerie van Justitie nog steeds geen toestemming gegeven.

In het zwartboek zullen ook interviews staan met de pupillen die in de Rijksinrichtingen zitten. Dit weekende heeft de BM zo'n interview op de band gezet met een vijftienjarige jongen, die tegen zijn zin in een Rijksinrichting zit. Hij is dit weekende gevlucht en ondergedoken. De jongen, die we André zullen noemen, heeft een hersenbeschadiging opgelopen bij een ongeluk. In dezelfde periode gingen zijn ouders scheiden.

Op initiatief van de moeder kwam André in een internaat omdat hij op school niet mee kon komen. Daarna volgde een observatietehuis, waar men nagaat wat de beste oplossing voor de toekomst van een pupil is. Op grond van de rapporten besloot de kinderrechtter, die samen met de vader toezien voogd is, zelfstandig de jongen in een Rijksinrichting te plaatsen, omdat hij daar het beste onderwijs zou genieten. André heeft geen „crimineel" verleden, wat zo veel wil zeggen dat hij nooit met de politie in aanraking is geweest. De meesten van zijn groepsgenoten zijn dat wel.

Zijn verslag van het leven in een Rijksinrichting komt beklemmend alledaags over. André is niet bijzonder lastig, niet bijzonder geïnteresseerd, hij zit er maar en doet wat er van hem verwacht wordt, meestal.

Zoals gezegd, hij zit er om te leren. Hij krijgt onderwijs, maar niet van een onderwijzer. Van twaalf tot half een doet een groepsleider — André noemt ze bewakers — een beetje rekenen, een beetje taal, de rest van de dag werkt André in de tuin. Voor acht gulden vijftig per week. „En daar werk je je kapot voor." Om half zes 's avonds is het eten. „Dat is soms een

beetje vies. Het is altijd te weinig. Een pannetje maar. Als je er wat van zegt, zegt de groepsleider: „Het is wel goed."

Als André zich onterecht behandeld voelt, en hij loopt weg van het werk, zegt de groepsleider: „Ga jij maar even naar kamer 11 wat uitrusten." André „De muren zijn er helemaal wil, er zitten tralies voor de ramen, de deur zit op slot, je kan er niet uit, er is geen bel, je kan niet om hulp roepen."

Slaan ze? „Ja, mij ook." André's moeder was er een keer getuige van. „Ik ging eens met hem uit eten, maar hij wilde niets, zelfs niet met een fruitautomaat spelen. Ik kreeg er uit dat ze hem weer hadden uitgescholden, en dat kan hij niet hebben. Toen zijn we teruggegaan. André wilde die jongen die hem uitgescholden had te lijf gaan. Ik wist het te voorkomen. De groepsleider kwam erbij en zei: „We moeten hem even oompakken." Hij kneep zijn slagader in zijn nek dicht en André bleef vijf minuten bewusteloos op de grond liggen. Toen hij bijkwam had hij bloeddorlopen ogen. De groepsleider zei: „Dat komt door de spanning."

André heeft geen crimineel verleden. Hij kwam om te leren.

Elke dag zaten de tussenkamers en de isoleercellen vol. Er was altijd wat aan de hand. Dat was gewoon een feit daar.'

Het klimaat in de rijksinrichting Eikenstein verschilt — voor zover we dat aan de hand van vele gesprekken met bewoners konden nagaan — niet wezenlijk van dat in andere rijksinrichtingen. De dagen zien er overal eentonig uit. Het leven in de groep wordt van alle spontaniteit ontdaan door de strenge instructies waar de groepsleiding zich aan heeft te houden. De werkplaatsen zijn in de ene rijksinrichting iets prettiger dan in de andere, maar echt leuk is het nergens.

In het Lloyd-hotel in Amsterdam vertoont de werkplaats een bittere gelijkenis met de werkverschaffing in Huizen van Bewaring en gevangenis. A., die lange tijd in het Lloyd-hotel verbleef, vertelt dat hij aan een tafel met snoertjes, fistingen en stekkers dag in, dag uit lampjes moest maken. Daarna moesten die worden ingepakt in plastic zakjes. Dat is werk waar een uitzendkracht in een fabriek toch al gauw zo'n vijftien gulden per uur voor krijgt: met moeite valt dat uurloon voor iemand die erg zijn best doet in het Lloyd-hotel in één week te verdienen. Het is nog maar kort geleden, dat de dagen in de meeste rijksinrichtingen moesten worden gevuld met de traditionele gestichtsarbeid: zakjes plakken en wasknijpers maken. Dit produktiewerk werd geleidelijk afgestoten, met als gevolg dat er in Kratingen te Rotterdam, de meest moderne rijksinrichting van Nederland, nu helemaal niets meer gebeurt. In Op de Berg in Amersfoort daarentegen worden er nog altijd rijver gebakdozen gevouwen, omdat, zoals een werkmeester daar zegt, 'sommige jongens dat maar wat graag doen.'

In het Uitvoeringsbesluit Kinderbescherming lezen we (art. 168), dat iedere minderjarige, overeenkomstig zijn aanleg en ambitie, na de leerplichtige leeftijd een beroepsopleiding dan wel voortgezet onderwijs moet ontvangen. Er staat ook: 'De aan een minderjarige op te dragen arbeid behoort dienstbaar te zijn aan zijn vorming en evenredig aan zijn krachten.' Het is de vraag of de rijksinrichtingen wat dat betreft allemaal aan het uitvoeringsbesluit voldoen.

Het was moeilijk om personeel uit rijksinrichtingen bereid te vinden iets over hun werk te vertellen. De meesten zijn bang dat ze daar moeilijkheden mee krijgen. In de rijksinrichtingen bestaan hiërarchische werkverhoudingen. Het personeel staat onder druk van de directie en de directie is weer bang voor 'Den Haag', waar de Directie Kinderbescherming van het ministerie van justitie zetelt. Iedereen die in een rijksinrichting werkt, heeft een dure eed moeten zweren. Die komt erop neer dat men alles geheim zal houden dat 'naar de aard der zaak of krachtens daartoe strekkende bevelen' geheim behoort te blijven. Niettemin, nadat wij op onze beurt geheimhouding hadden beloofd, was het mogelijk een paar werkers in de rijksinrichtingen over hun werk te interviewen. Daaruit bleek dat ook zij dikwijls overlopen van kritiek op de situatie in de inrichting waar zij werken. Met die kritiek kunnen zij weinig doen. Er wordt nauwelijks naar geluisterd. De stafvergaderingen waarin over verandering en vernieuwing wordt gesproken, stranden steeds weer op dat ene punt: dat vindt Den Haag toch niet goed.

De werkleider

We praten met een werkleider in een rijksinrichting. Liever geen verdere aanduiding, vraagt hij. Wat hij gedaan heeft voordat hij leider van een werkplaats was? Nou, hij heeft gevaren als werktuigkundige; dit werk doet hij nu drie en half jaar. Hij heeft naar deze baan gesolliciteerd toen hij werkloos was. Bovendien wilde hij graag met mensen bezig zijn. Zo kwam hij op de afdeling metaalbewerking terecht. Tegenwoordig volgt hij bovendien nog een opleiding aan een sociale academie. Hij vertelt eerlijk dat hij nauwelijks wist wat een rijksinrichting eigenlijk was toen hij hier kwam werken. Nu heeft hij dat beter in de gaten.

Er zijn een paar dingen die hij niet begrijpt. De Nederlandse rechtsstaat schiet tekort, vindt hij. Zo is de positie van de rijksinrichtingen erg onduidelijk. Aan de ene kant is zo'n rijksin-

richting een tuchtsschool, aan de andere kant fungeert ze als opvangcentrum. Twee totaal verschillende taken dus. Dat is moeilijk te combineren. En dan de kinderrechters. Met hen is de werkleider het ook niet eens. De kinderrechters stoppen hier alleen maar mensen weg, zonder dat ze er verder wat aan doen of zelfs maar naar de jongens omkijken.

Nog meer kritiek? De pupillen wisselen zo snel: de één komt en de ander gaat alweer. Zodoende krijgt hij als werkmeester nooit contact met de jongens. En het is uitgesloten, samen met de jongens eens iets te doen, iets te organiseren of zo: in de eerste plaats is hem dat niet toegestaan en in de tweede plaats kent men elkaar nauwelijks. En dan het werk. De werkleider vindt dat hij wel leuk met de jongens aan de slag mag, metaalbewerken, maar hij mag en kan ze niet opleiden. Hoe graag zou hij er niet voor zorgen dat de jongens in staat worden gesteld om bijvoorbeeld een lastdiploma te behalen — maar nee, dat kan en mag hij niet.

Willen we nog meer kritiek horen? Dan zijn we bij hem aan het goede adres, zegt de werkleider. Wat hij nodig vindt is meer zeggenschap voor het personeel, grotere openheid op alle punten, het loslaten van het tuchtsschool-karakter van de inrichting, betere begeleiding en scholing van de bewoners [die zitten nu alleen maar hun straf uit] en vooral ook: een open contact met JAC's en de BM.

De groepsleidster

De groepsleidster werkt hier nu zeven jaar. Ook zij wil niet dat haar naam in dit zwartboek wordt genoemd. De naam van de rijksinrichting moet achterwege blijven. Ze heeft weinig vrouwelijke collega's: het zijn meest mannen die in rijksinrichtingen werken.

De groepsleidster vindt het gesloten karakter van de inrichting niet leuk, zegt ze. Hoe het anders zou moeten ziet ze niet: dit is de enige manier om de jongens vast te houden. Daar is ze van overtuigd. Achter de meeste strenge groepsregels kan ze ook wel staan. De jongens zitten hier per slot van rekening niet voor zweervoeten. Met het gebruik van kalmerende middelen — die worden in haar rijksinrichting geslikt alsof het dropjes zijn — is ze het niet eens. Het gebruik van de isoleercel is haar een doorn in het oog; het liefst zou ze die cellen afgeschaff zien, maar alweer: waar moet je dan heen met jongens die niet meer in de groep te handhaven zijn?

Dan zegt de groepsleidster op eens iets dat we niet helemaal begrijpen. Ze zegt dat zij er zich van bewust is, dat zij als vrouw het gebruik van isoleercellen in de hand werkt. Ze heeft namelijk minder overwicht — ja, ze bedoelt: *lichamelijk overwicht* op de jongens. Dus dan moet je wel. Als er dan iets is, een vechtpartij of een jongen die niet luisteren wil, dan schakelt zij de Algemene Interne Dienst in. De mannen van de AID halen zo'n lastpost dan op.

Maar het heeft ook voordelen, een vrouw in de groepsleiding. Ze zegt dat de jongens weinig vrouwen zien. Dankzij haar aanwezigheid gaat de jongens toch met een vrouw om. Er is nog iets. Zij heeft als vrouw veel meer zachtheid in haar manier van doen dan haar mannelijke collega's. Die willen zich nogal eens ruw en grof tegenover de jongens opstellen. Voor hun optreden heeft ze niet altijd even veel waardering.

We praten verder. Of zij de regels van het huis niet te streng vindt, vragen wij. Ja, eerlijk gezegd vindt ze dat wel. Maar het is zo verschrikkelijk moeilijk daar iets aan te veranderen, zegt ze. De directie is tegen vernieuwing: daar valt absoluut niet mee te onderhandelen als het over versoepeling van de richtlijnen gaat. En verder is er natuurlijk Den Haag. Het ministerie van justitie houdt een boel inflatisten tegen die tot een beter klimaat in de rijksinrichtingen zouden kunnen leiden. Het is op die manier moeilijk, schiet iets voor de jongens te doen. Misschien dat er in sommige gevallen wel iets voor een jongen individueel zou kunnen worden gedaan als de reklassering mee zou werken, maar dat is helaas meestal niet het geval. Van de reklassering heeft de groepsleidster geen hoge hoed op, zegt ze.

We noteren aan het eind van ons gesprek een paar losse kritiekpunten. De groepsleidster vindt de verlofregeling slecht. De jongens mogen alleen in bijzondere gevallen met verlof en

E E D S F O R M U L I E R

"Ik zweer (beloof) trouw aan de Koningin, aan de Grondwet en aan de overige wetten van het Rijk.

Ik zweer (verklaar) dat ik middellijk noch onmiddellijk, onder welke vorm of voorwendsel ook, tot het verkrijgen van mijn tewerkstelling aan iemand, wie hij ook is, iets heb gegeven of beloofd, noch zal geven of beloven.

Ik zweer (beloof) dat ik mij als ijverig en nauwgezet ambtenaar zal gedragen, de mij verstrekte opdrachten zal volbrengen, dat ik alle misbruiken, welke door mij in de waarneming van mijn functie mochten worden ontdekt, ter kennis zal brengen van wie boven mij gesteld is.

Ik zweer (beloof) dat ik geheim zal houden al hetgeen naar de aard der zaak of krachtens daartoe strekkende bevelen geheim behoort te blijven. Zo waarlijk helpe mij God almachtig. (Dat beloof en verklaar ik)".

Op de 19.. werd te, in handen van de sekretaris, en in tegenwoordigheid van door de eed (belofte), volgens bovenvermelde formule en op voorgeschreven wijze, afgelegd.

De ambtenaar
arbeidscontractant

's-Gravenhage,



dan nog uitsluitend, als ze langer dan drie maanden in de inrichting verblijven. Ook de bezoeksregeling is ze het niet mee eens. De jongens mogen niet zelfstandig bezoek ontvangen; daar moet altijd iemand van de leiding bij zitten. Waarom in hemelnaam?

Het eten in de rijksinrichting vindt de groepsleidster vaak beneden alle peil. Dat wordt niet erg smaakvol bereid. Het rijk verstrekt alleen de strikt noodzakelijke voedingsstoffen, zegt ze. Er is altijd te weinig beleg voor het brood.

Ten slotte: er moeten veel meer mogelijkheden voor scholing en begeleiding van die jongens komen. Het verblijf in een rijksinrichting zou dan voor de jongens heel wat zinvoller uitpakken. En voor haar, als groepsleidster, zou het dan ook heel wat leuker werken zijn op de rijksinrichting. Nu bestaat het werk vaak alleen maar uit voor politie-agentje spelen. Daar wordt ze wel eens moe van. Of dachten wij soms, dat ook zij niet veel liever een goed contact met de jongens zou willen hebben dan ze alleen maar te verbieden en te straffen als ze weer eens één van de talloze regels en wetten van de inrichting hebben overtreden?

De expressie-therapeute

Na enige zoeken kwamen we terecht bij een ex-staffid van een rijksinrichting, die wilde vertellen over haar werk. Ze kan daar niet meer worden ontslagen, want ze werkt inmiddels al ergens anders. Lulu werkte van 1 februari 1976 tot 1 januari 1978 als expressie-therapeute op Overberg, een rijksinrichting in de gemeente Amerongen. Ze hield zich daar bezig met het geven van lessen verbale expressie (overdag) en creatieve expressie ('s avonds). Ze werkte op de behandelingsafdeling van Overberg. Maar de wekelijkse *behandelingsstafvergadering* mocht ze niet bijwonen: 'Ik was daar zelf niet bij; ik werd daar vertegenwoordigd door het hoofd van de afdeling waar ik werkte. En de jongen zelf mocht er natuurlijk helemaal niet bij zijn.'

'Deze jongens hadden allemaal een ontzettend tehuis-verleden. Die werden van het ene tehuis naar het andere overgeplaatst. De rijksinrichting is dan het absolute eindstation; daarna is er niets meer — dan hebben ze alles in de kinderscherming al gehad. Mijn persoonlijke mening is dat de meeste jongens in een rijksinrichting hun richting niet kennen. Ze weten wel dat er rapporten over hen worden gemaakt. Ze weten dat er over hen vergaderd wordt. Maar er is niemand die op het idee komt, die jongens bij al dat gedoe te betrekken, omdat het over hen gaat. De jongens zelf hebben niet de durf om voor hun recht op te komen, bij die vergaderingen van de grote heren aanwezig te zijn. Ze waren natuurlijk wel allemaal erg benieuwd als er een vergadering was geweest. Dan gingen ze meestal naar vertrouwde figuren toe, daar hoorde ik ook bij. En dan moest ik vertellen, wat er over hen verteld was. Dat had ik ook weer van horen zeggen, want die behandelingsstafvergaderingen mocht ik niet bijwonen; wat daar besproken was moest ik allemaal van het hoofd van de afdeling horen.'

'In de laatste periode dat ik op Overberg werkte kwam er een rondschriften uit Den Haag. Daar stond in, hoe men binnen de rijksinrichtingen stond tegenover het geven van inzage aan de jongens van dossiers. Elk personeelslid bij ons mocht daar z'n zegje over doen. Die meningen zouden gebundeld worden. Aan de hand daarvan zou er een definitieve uitspraak komen over het al dan niet openbaar maken van de rapportage. Hoe dat afgelopen is, weet ik niet. Ik denk niet, dat daar een landelijke beslissing over is gevallen.'

'Je kunt die rapporten natuurlijk wel aan zo'n jongen laten lezen, maar als je er niks bij vertelt heeft hij er nog niets aan. Vaak zijn die rapporten niet te lezen. Vooral in rapporten van psychologen, psychiaters en dat soort mensen staan zo veel moeilijke termen. Die jongens ondergingen veel testen; met het lezen van de uitslagen daarvan heb zelfs ik veel moeite. Dat zou allemaal veel eenvoudiger kunnen.'

'Overberg ligt ver van de bewoonde wereld. Je kan dus niet even vanuit Overberg naar een bushalte lopen of naar een huis.'

Ja, er staan wel een paar huizen in de omgeving, maar daar wonen allemaal groepsleiders. Overberg ligt ontzettend geïsoleerd. Als een jongen wel wil lopen, dan moet ik eerst een heel eind lopen, wil hij bij een grote weg aankomen. Bovendien staat er aan de weg die naar Overberg leidt een luikje en daar zit de portier in. Je komt er niet zo maar in als onbekende."

"Of een jongen kon opbellen vanuit de groep, hing van de desbetreffende groepsleider af. Je had groepsleiders die zeiden: nou mag je niet bellen, schrijf maar een briefje. En je had ook groepsleiders die er niet moeilijk over deden. Maar dat wilde nog niet zeggen, dat het gesprek inderdaad door kon gaan, als de groepsleider het goed vond. Als je wilde bellen, dan ging dat via de portier. Je moest dus eerst het nummer van de portier draaien en dan vragen: wilt u dit-en-dit nummer voor me draaien. Vaak hielden de portiers gesprekken tegen. Als een jongen dan op het punt stond om bijvoorbeeld z'n meisje te bellen, dan kon het gebeuren dat de portier zei: dat doe ik niet. De portier moest echt het naadje van de kous weten, hij kon een gesprek niet door laten gaan. Misschien is het wel een gevaarlijke uitspraak van me, maar ik heb echt het idee dat er afgeluisterd werd."

"Een keer per week werd er met de hele groep overlegd. Dat werd dan het jongensoverleg genoemd. Er werd daar een week-schemaatje gemaakt: wat gaan we maandagavond doen, wat dinsdagavond — dus voor alle avonden van de week. Niet iedere groep had dat overleg. Vaak werd er ook per avond besloten wat er gedaan werd. Soms besliste de groepsleider zo'n beetje wat er gedaan zou worden. Als hij zei: jongens, we gaan de hele avond t.v. kijken, dan gebeurde dat ook. Tot tien uur precies, dan ging die t.v. uit. Als een programma langer duurde of er was een mooie film, ging toch om tien uur het toestel uit. Daar zijn hele ruzies over geweest. Er waren wel eens uitzonderingen. Een enkele groepsleider gaf wel eens toestemming om een kwartiertje langer te kijken als het programma wat uitliep. Maar regel was dat niet."

"Als een jongen op Overberg zit, dan zit ik daar volkomen geïsoleerd van de buitenwereld. Hij ziet geen ouders. Hij ziet

geen leeftijdgenoten buiten de inrichting. De jongens op Overberg zijn echt gedwongen er onderling, met elkaar, iets van te maken. Heel vaak roept dat spanningen op. Het is niet mogelijk een jongen altijd in de groep te hebben. Een jongen moet ook het recht hebben om alleen, zonder begeleiding, naar buiten te kunnen en alleen die activiteiten te doen. Soms was dat wel mogelijk, maar het gebeurde te weinig, vond ik. Als een jongen een tijdje op Overberg zat en je vond dat het goed ging, dan mocht hij wel lid worden van een sportclub, buiten de inrichting. Hij moest dan wel precies op tijd weer terug zijn. Dan zat je weer vaak met het suivel, dat Overberg een slechte naam in Veenendaal heeft; dat noemen ze allemaal het bosfjeskamp. Dus als een jongen op een sportclub zit, voetballen, hardlopen, atletiek of wat dan ook, en het wordt bekend bij van Overberg komt, dan had hij direct weer dat stempel van: o, daar heb je er weer zo eentje. Dus vaak haakt een jongen af van zo'n sportclub."

"Of een jongen al of niet lid van zo'n club werd, besliste hij niet zelf. Dat gebeurde in de grote vergadering. Het werd beslist niet gestimuleerd. Vaak moest ik een jongen aanmoedigen, dan vroeg ik: hé joh, heb je geen zin om lid te worden van een judoclub? Dan bleek vaak dat zo'n jongen helemaal niet wist, dat zo iets kon. Hadden ze hem nooit verteld."

"Als een jongen er zelf mee kwam, wat trouwens niet zo vaak gebeurde, dan kon daar niet meteen een antwoord op worden gegeven. Dan moest het eerst in de vergadering komen. Dat was vaak een lijdensweg. Het gebeurde niet vaak, dat een jongen dan meteen te horen kreeg dat hij naar zo'n club toe kon gaan. Als de staf twijfelde, werd de beslissing steeds weer opgeschoven. Als de jongen dan wist dat er vergaderd was, was het eerste wat hij vroeg of hij nou naar die club mocht of niet. Dan moest er steeds weer gezegd worden: we hebben er vandaag geen beslissing over kunnen nemen, volgende week komt het terug in de vergadering. Dan kan je nagaan, dat die jongen natuurlijk meteen de volgende week weer terugkomt om te vragen hoe of het nou zit. Dan moest er weer gezegd worden dat er geen beslissing over kon worden genomen. Volgende

Het eten is bereiden alle peil...



week misschien. Of er werd een smoes voor gegeven: het is te duur, werd er dan gezegd. We hebben ook een paar jongens gehad, die graag op gitaarles wilden. Dat kost meer dan een sportclub, omdat je een redelijke gitaar moet hebben en muziekboeken en zo. In de stafvergadering werd dan gezegd: het is te duur en zo'n jongen gaat er misschien één keerje heen en dan houdt hij er mee op, dus laten we hier maar niet doen. Maar tegen die jongen zelf werd dan gezegd: sorry hoor, we hebben nog geen beslissing kunnen nemen, maar volgende week wordt het weer besproken.'

'Die jongens op Overberg, die zitten daar volkomen geïsoleerd. De jongens van de opvangafdeling mogen zelfs geen eigen kleren dragen. Dat vond ik het vreselijkst. Als een jongen kwam, dan kreeg hij een ouwe spijkerbroek. In ieder geval een raar model spijkerbroek, niet die gangbare merken. Hij kreeg ook een T-shirt en een legerjack. Zo'n militair jack, weet je wel, dat je in dumpwinkels kunt kopen. Daarnaast was zo'n jongen direct te herkennen. Als je hem zag, dan wist je meteen: ja, hij zit in de opvang.'

'Zijn eigen kleren mag zo'n jongen niet aan. Alleen bij speciale gelegenheden, als er bezoek komt of als hij met verlof gaat eventueel, dan mag het. Verder niet. Het is zelfs zo, dat die jongens helemaal geen eigen broek hebben. Je hebt drie maten. Je moet elke week inleveren bij de waserij en dan krijg je dezelfde maat broek weer terug.'

'De jongens kregen een zakgeld van ongeveer tien gulden per week. Voor sommige jongens was dat meer; als ze een tijd op Overberg zaten, minstens vijftien maanden, dan was het tijd voor de buitenwerkperiode. Dan moesten ze gaan werken bij een bedrijfje, buiten het terrein van de inrichting. Het soort bedrijfje hing van de diverse opleidingen af: timmeren, schilderen, tuinieren of metselen. Drie maanden moest zo'n jongen bij een baas werken. Daar kreeg hij geen loon voor. Hij kreeg f 17,50 per week — een soort stagevergoeding. Dat betaalde die baas dan aan de jongen. Een erg goedkope werkkracht was dat dus. Daar zijn ontzettend veel ruzies over geweest. De jongens werkten zich daar blauw; die vroegen zich af waarom ze niet het minimum-jeugdloon konden krijgen of wat meer. Het gebeurde wel dat als een jongen een goede baas trof, die hem dan aan het eind van de week stiekem een aantal tientjes in de hand duwde. Dat was erg leuk natuurlijk, zolang Overberg daar niet achter kwam. Zodra dat het geval was, moest die jongen dat geld weer inleveren.'

'Het eten, dat was ontzettend slecht op Overberg. Ik moest daar regelmatig blijven, maar ik kon dat nauwelijks door m'n keel krijgen. Ik weet niet, of dat nu veranderd is, want de kok is inmiddels gestorven. Eten is ontzettend belangrijk. Het is zoals op een schip: dan ben je ook geïsoleerd, dan is eten een van de belangrijkste momenten waar je gezellig bij elkaar zit. Er moet een beetje gezelligheid in dat eten zitten. Nou, dat was er niet. Het was altijd stampot of plakjes of soetsanden. Smaakloos, ongezellig, ongezond. Maar er was altijd wel een groepsvleider die zei: ik vind het lekker. We hebben zelf ook een keer gekookt, dat was naar aanleiding van de vadersweek. Toen hadden een aantal mensen van onderwijs en vorming het eten klaargemaakt. Dat was best wel gezellig en erg lekker. We waren bovendien een stuk goedkoper uit dan anders; er werd

anders veel meer geld aan maaltijden uitgegeven die én minder smakelijk én minder gezond én ongezellig waren.'

'Iets anders waar ik me een tijdje mee bezig heb gehad was de opvangafdeling. Dat was een vrouw die de jongens echt stig matiseerde. Met elke jongen die nieuw is op Overberg heeft ze een gesprekje. Zo'n jongen komt er meestal huilend vandaan. Die vrouw meent de jongens precies te kunnen zeggen hoe ze over hem denkt. Dus ze zegt tegen zo'n jongen: ja bent egoïst, je bent zwaai, je bent zo. Vaak zijn het termen die de jongens niet eens begrijpen — nou, daar kunnen ze het dan mee doen. Die onderwijskracht die voor de opvangafdeling was aangesteld moest de jongens kalmeren als ze overstuur of huilend bij de psychiater vandaan kwamen. Die psychiater zit daar al jaren. Ze is echt een autoriteit geworden; er valt niet tegen op te boksen.'

'De psycholoog van de behandelingsafdeling ging heel anders te werk. Dat was iemand die de jongens accepteerde. Zij zat in een vrij geïsoleerde positie. Zij gaf vrij veel aandacht aan de jongens. Zij kwam ook met onverwachte voorstellen. Als er een jongen was bijvoorbeeld met een slechte lichaamsvoeding, een jongen die zich niet wast en zo, dan stelde zij voor hem wat neid te geven zodat hij een wat sharpouk kon kopen of een stuk lechters zips. Dat waren van die kleine dingetjes. Meestal ging dat trouwens weer niet door, omdat er geen geld voor was.'

'Eén keer heb ik een ontzettende trammeleus meegemaakt. Die was in die beroemde warme kamer van 1973. Het was in de werkplaatsen niet om uit te houden. Een paar jongens namen het initiatief naar zwembuilen te pakken en naar de rivier ongeveer 20 kilometer vandaan te gaan. Dan wilden ze dan gaan zwemmen met de bedoeling om een netje op tijd terug te komen en dan weer gewoon verder te gaan met de dagelijkse werkzaamheden. De jongens die dat hadden gedaan zijn toen zij terug kwamen voor drie dagen in de cel opgesloten. Alleen omdat ze in die tijd eeni waren weggekomen om te gaan zwemmen; ze zijn zelf op tijd voor het eten teruggekomen. Dat zalke kinderen straf moeten krijgen te begrijpelijk in de lijn van de inrichting. Dat ze dan drie dagen in een bloedhete cel worden geplaatst, vindt ik noodluit vriendelijk. Vanuit de inrichting wordt er niets gedaan aan ontspanningsmogelijkheden in vakantietijd. Iedere jongen heeft vakantie. Behalve op de Overberg. Daar moeten ze doorwerken.'

'Op een gegeven moment heb ik met dat werk op Overberg gestopt. Ik voelde me er machteloos. De jongens worden daar allemaal als een ruf behandeld; daar heb ik het helemaal niet mee eens. Er lopen daar personeelsleden rond, die zijn drittelijk of gereformeerd. Die mensen houden er allemaal normen en waarden op na, die erop neerkomen dat die jongens door en door slecht zijn en dus een harde behandeling moeten krijgen. De dingen die ik met de jongens deed, werden direct weer teniet gedaan in de groep. Mijn werk werd maar flauwekul gevonden, zo van: je maakt er maar vrouwen van, van die jongens. Er heerst daar echt een systeem van strak aanpakken. Echt gedragstherapieles. Beloofd wordt er nauwelijks. Er wordt vooral gestraft. Hard gestraft. Zo'n cel... Ik heb er eens tien minuten in gezeten. Nou, ik dacht dat ik gek werd.'

De twee gezichten van een rijksinrichting

Elke rijksinrichting heeft minstens twee gezichten. De direktie en de groepsleiding van de inrichting doen hun best, een zo gunstig mogelijke voorstelling van zaken te geven. Wat zij zeggen klinkt allemaal hooggestemd, maar als je met de bewoners van diezelfde rijksinrichting praat, ontstaat een totaal ander beeld van de werkelijkheid. Wie moet je nu geloven?

In de zogenaamde 'Vugaklapper' voor de kinderbescherming zetten de rijksinrichtingen van Nederland hun beste beentje voor over hun 'methodieken'. We lezen daar dat *Op de Berg* in Amersfoort de bedoeling heeft, 'sociaal onangepaste en moeilijk opvoedbare jongens van 5 tot 21 jaar door vakopvoeding en reëducatieve en therapeutische behandeling zo ver te brengen, dat zij weer terug geplaatst kunnen worden in de maatschappij.' Enige regels verder lezen we hoe men dit doel probeert te bereiken. Onder het kopje 'methodiek' wordt medegedeeld: 'Zo spoedig mogelijk wordt op grond van de beschikbaar komende observatie- en diagnostische gegevens voor elke jongen in grote lijnen een behandelingsplan opgesteld, dat regelmatig opnieuw wordt besproken en indien nodig herzien naar aanleiding van de opgedane ervaringen met de behandeling.' Dat schrijft *Op de Berg* over zichzelf.

De 'sociaal onangepaste en moeilijk opvoedbare' jongens die in *Op de Berg* worden geplaatst hebben een andere lezing, met de vastlegging waarvan de actiegroep *Waer Gebeurt* zich heeft bezig gehouden. Via de jongerenadviescentra werd opgetekend, wat weglopers uit kindertehuizen en rijksinrichtingen vinden van hun woon- en verblijfplaats die ze zijn ontvlucht. In november 1975, zo valt in de dokumentatie van *Waer Gebeurt* te lezen, meldde een jongen over *Op de Berg*: 'De mees-

te groepsleiders zijn kloten. Ze praten veel achter je rug. Je moet voor ze oppassen.' In mei 1975 zal een ander: 'Het valt bijna niet te beschrijven wat voor een puinhoop het daar is. De leiding is bang voor de jongens. Je hebt daar keuzemogelijkheden: of blijven naar school of buiten naar het werk. Het eten is er vies en het is inaal een grote toestand daar. Er wordt bijna niets schoongemaakt.' In april 1977 berichtte een wegloper over *Op de Berg*: 'De groepsleiders waren slecht, er wordt daar gefoelerd. Je post wordt er opengemaakt. Je mag daar geen contact hebben met jongens op andere groepen.' Dezelfde maand, een andere wegloper: 'Ze hebben regels in *Op de Berg* waar je gek van wordt. Sommige groepsleiders vinden het gewoon leuk om te korrigeren en als je er dan tegen protesteert, dan krijg je op je donder, en ze vinden het leuk om een jongen onder dwang te houden. Als er iemand van de leiding sjecherijzig is, dan moet je maar naar zijn pijpen dansen. Een uurtje per dag mag je een plaatje draaien en als je van school komt dan moet je verplichte activiteiten doen. Als je er geen zin in hebt, word je op je kamer geïsoleerd. En dan pakken ze iemand, sleuen hem van tafel af en zeggen: waarom zit je te klieren. Je denkt dat het een grapje is, maar voordat je het weet slaan ze je met de kop op de grond en meer van zulke dingen.'

Kortom — de verhalen van de ex-bewoners geven een heel ander beeld van de inrichting dan geschetst wordt in de zogezegde zelf-promotie, waar de 'Vugaklapper' vol mee staat.

In ditzelfde vademekum voor kinderbeschermers treffen we bijvoorbeeld ook een uitsluiting aan van de methodiek die de rijksinrichting *Overberg* in Overberg (gemeente Amerongen) hanteert: 'Getracht wordt de op socialisatie gerichte behan-

Wat er met weglopers gebeurt

Het is bekend: het onderdak bieden aan weglopers uit kinderbeschermingsinstellingen kan hulpverleners duur komen te staan. Artikel 280 — het 'wegloopartikel' uit het Wetboek van Strafrecht, waarover zoveel te doen is geweest — stelt dat strafbaar. Helemaal strafbaar is het verlenen van hulp aan weglopers uit rijksinrichtingen. Jongeren die voor het spijkerharde 'behandelingsklimaat' in die rijksinrichtingen op de vlucht zijn geslagen, worden behandeld alsof het de meest gevaarlijke tuchthuisboeven van Nederland zijn.

Dat blijkt ook uit het verhaal van J., die uit *De Huisenberg* wegliep naar een vriend. Hij wilde meteen zijn kinderrechter op de hoogte brengen van zijn daad, maar helaas — die kinderrechter was met vakantie. Er was een vervangend rechter. Daar nam J. contact mee op. De vervangend rechter wist niet zo goed wat hij met het geval aan moest. Telefonies liet hij J. weten, dat er maar even moest worden gewacht tot zijn eigen kinderrechter van vakantie terug was; tot die tijd zou de politie geen stappen ondernemen. Dat zou trouwens niet moeilijk zijn geweest, want J. had gewoon gezegd op welk adres hij te bereiken was. *Op de dag* dat de kinderrechter terug zou komen van vakantie schreef

J. hem een brief. Daarin schreef hij waarom hij er vandoor was gegaan: hij zou daar graag eens met de kinderrechter over praten. Diezelfde dag, de brief was net op de post, kwam de politie aan de deur om J. op te halen en terug te brengen naar *De Huisenberg*. Maar J. was niet thuis. Gelukkig maar, nu kon hij toch nog contact opnemen met de kinderrechter om te vragen of hij dat gesprek mocht hebben waar hij om had gevraagd.

Dat gesprek werd toegezegd. De kinderrechter maakte een afspraak. De volgende dag kon J. bij hem langskomen. Hij moest zich dan melden bij het gebouw van de rechtbank en vragen naar de kinderrechter.

Daar is niets van terecht gekomen. De volgende ochtend bij het aanbreeken van de dag werd J. uit zijn slaap verstoord door een overmacht aan politie-vertoon: vooral agenten beneden op straat, ja — zelfs op het dak, naast het huis waar hij logeerde. Zo lukte het een dozijn agenten J. te overmeesteren — hoewel J. geen enkele weerstand bood. Hij voelde zich alleen maar diep teleurgesteld en bedrogen. Hij werd met een politiebusje terug gebracht naar *De Huisenberg*. Daar verdween hij meteen naar de serraafdeling. En de hulpverlener waar hij gelooft had, kreeg een proces-verbaal wegens overtreding van Artikel 280. Hij werd tot een geldstraf van honderd gulden veroordeeld — een boete die in hoger beroep gehandhaafd werd.



Rijksinrichting Overberg te Amerongen

deling te realiseren via op een beroep gericht opleidingen, orthopedagogisch georganiseerde methoden van gedragsbeïnvloeding en vorming en onderwijs. Om een zo goed mogelijk gebruik te kunnen maken van de hulpverleningsmogelijkheden van de inrichting is het gewenst dat de pupillen in staat zijn een opleiding te volgen. Fantasties, nietwaar.

Maar nu wat de jongens ervan vinden. We raadplegen opnieuw het 'Waar Gebeurt' - archief. In november 1975 zei een jongen: 'Ik vind Overberg over het algemeen slecht. Je wordt er strak gehouden en je krijgt er heel weinig zakgeld.' Maar 1976, een andere jongen: 'Er is rotleiding. Zakgeld f 9,- per week. Als je iets wou hebben, hield je dieren. De gemiddelde straf was drie dagen cel. Als je de poort uit wilde, moest je in een boek je naam invullen; toestemming om de poort uit te gaan moest ook getekend worden door de directeur en de groepsleiding. Je deed intern werk.' En tenslotte zei weer een andere jongen (maart '76) dat hij nooit meer naar Overberg terug wilde: 'Er waren veel dreigementen; cel, slaan. Het eten was erg slecht. Je kreeg f 5,50 zakgeld per week. Er moesten 750 kisten per maand klaar zijn voor de meneer in de werkplaats. Ik had aan groepsleider Fokker en timmerleerars Renaissance het meest de pest, die dreigden erg veel. Bijvoorbeeld als je niet oppast, scheur ik je zakgeldlijst stuk. We sliepen samen met 6 jongens, die waren wel aardig. Je mocht niet van het terrein af.'

Schoften

Erg veel positieve verhalen zul je uit de mond van (ex-) bewoners van rijksinrichtingen nooit horen over de 'dwangopvoeding' die ze hebben ondergaan. Buitenstaanders schrikken zich meestal een ongeluk als ze een bezoek aan een rijksinrichting brengen. Om te beginnen moeten ze meestal al in een celachtig kamertje wachten ('ik was meteen bang, dat ze me zouden houden', zegt iemand) en het gesprek tussen de bewoner en bezoeker wordt meestal door een geïnteresseerd toekijkende groepsleider bijgewoond. Een artikel over de rijksinrichting Overberg in het regionale dagblad De Vallei begint met de eerste indruk die de verslaggever er opdeed: 'Een jongeman van zelt jaar of veertien wordt door een van de professionele begeleiders uit zijn spreekkamer gegooid. "Aan zulke schoften als jij hebben we hier helemaal geen behoefte", schreeuwt de begeleider hem nog na. Zachtzinnig gaat het er bepaald niet toe in Overberg.'

Verbaasd was de verslaggever toen hij met een paar jongens van de Rijksinrichting in gesprek raakte. Hij noteerde: 'Opvallend is hun volwassen manier van praten. Voor ons gevoel praten we niet met jongens van amper 16 jaar, maar met volwassen mannen. Ze hebben door hun diverse ervaringen en bezoeken aan inrichtingen geleerd verbaal van zich af te blijven. Grootste klacht van de jongens is, dat er te hardhandig in de

Kamp Overberg: alleen voor zware gevallen

OVERBERG — Bij binnenkomst krijgen we al een eerste indruk van de gang van zaken in het Kamp: een jongeman van een jaar of veertien wordt door een van de professionele begeleiders uit zijn spreekkamer gegooid. „Aan zulke schoften als jij hebben we hier helemaal geen behoefte”, schreeuwt de begeleider hem nog na. Zachtzinnig gaat het er bepaald niet toe in Overberg, nog voor we met iemand hebben gesproken is dat al duidelijk.

De Rijksinrichting voor jongens in Overberg is een zogenaamde open inrichting, waar jongens worden geplaatst in de leeftijdsgroep van 13 tot 18 jaar. Jongens die in de meeste gevallen al heel wat op hun kerfstok hebben. Jongens ook die in veel gevallen uit de zogenaamde sociaal zwakere milieu's komen.

De Rijksinrichting voor jongens is beslist geen vakantiekamp. Het is wel degelijk een plaats waar jongens „preventief gelicht” worden in afwachting van een eventuele veroordeling. Het kamp is dan ook uit te splitsen in twee verschillende afdelingen. Het ene gedeelte is het opvangcomité. Daar worden de jongens geplaatst, die



De Vallei, 21 december 1977.

inrichting wordt opgevoerd. Ze zeggen: "Je krijgt hier regelmatig een pak op je donder. Dan schoppen ze en slaan ze. In mijn ogen is dat nergens voor nodig. Je krijgt alleen maar zin om af en toe op een onbewaakt ogenblik terug te slaan."

De enige krant die regelmatig met zeer opgewekte artikelen over de rijksinrichtingen op de proppen komt, is *De Telegraaf*. Maar die verhalen zijn zo ontzettend positief en zo zeldzaam stroperig dat ze nauwelijks nog geloofwaardig zijn te noemen. In het *Vrije Volk* viel bijvoorbeeld te lezen dat in de rijksinrichting *Kralingen* te Rotterdam de BM niet wordt toegelaten, dat de groepleiding in Kralingen werd opgeleid middels een speciale training die maar liefst veertien dagen duurde, dat de ramen van gepantserd glas zijn en dat de gordijnen met plakstrips aan de kozijnen zijn bevestigd: "want roeden kunnen een gevaarlijk wapen zijn voor wie agressief gedrag vertoont." Kralingen is een van de zwaardere rijksinrichtingen in Nederland. Doch wat meldt *De Telegraaf*? "De kamers geven een riant uitzicht op de Kralingse Plas en de talrijke recreatiezalen zijn voorzien van kostbare bankstellen, dure stereo-installaties, tv's en een welvoorzien pantry zodat het gedurende de avonduren aan niets hoeft te ontbreken." Martin Mensing aan het woord in de grootste krant van Nederland.

Peultjes

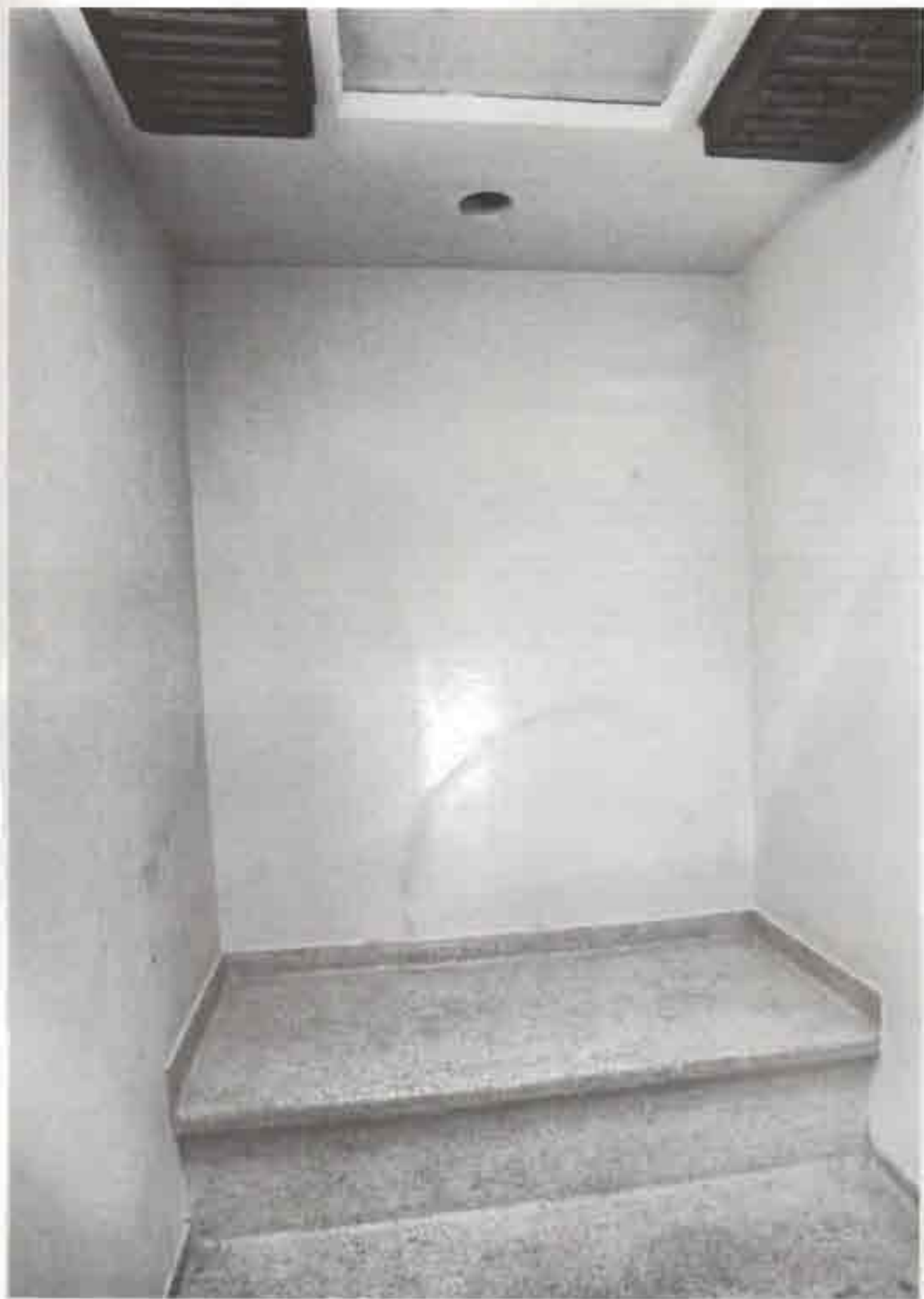
Een paar weken later deed zijn collega Madeleine Boerma het nog eens dunnetjes over. Zij had blijkbaar met alle bewoners in de rijksinrichting gesproken, want, zo onthulde zij exclusief voor onze bladen: "De jongens - allen minderjarig - zijn zeer tevreden met hun nieuwe onderkomen aan de Kralingse Plas. Er wordt gevochten om een slaapkamer met uitzicht op het meer met de vele zeil- en motorboten. (...) De in-

richting is voorbeeldig: ieder heeft z'n eigen slaapkamer. Er zijn drie recreatiezalen met biljart, luie en gewone stoelen, televisie en keukentje met ijskast!" Zonder al te veel moeite valt deze berichtgeving een staaltje van tendentieuze leugenpropaganda te noemen. De slaapkamertjes waar volgens *De Telegraaf* zo om gevochten schijnt te worden zijn de bekende cellen, waar alleen een bed in staat en een tafeltje. Uitsluitend groepleiding en directie - en niemand anders - beschikken over sleutels; de deur wordt op slot gedraaid als de bewoner op z'n cel zit. Het licht in de cel wordt aan de buitenkant geregeld door de groepleiding; die vanaf de gang het tijdstip waarop iedereen moet slapen nauwelérend in de gaten houdt. Opmerkelijk is ook, dat bij de uitvoerige opsomming van de inventaris, inclusief de "talrijke recreatiezalen" (dat blijken er welgeteld drie te zijn), het bestaan van de eveneens talrijke isoleercellen niet wordt genoemd.

Helemaal grijs maakt *Telegraaf*-reporter Mensing het als hij een bezoekje brengt aan de rijksinrichting *Den Heyacker* in Breda, volgens de *Vuga-klapper* een tuchtschool, waar "het verblijf kan worden gekarakteriseerd als kort, maar stevige aanpak". Zo'n omschrijving doet het ergste vrasen, maar alweer lees je in *De Telegraaf* niets over die stevige aanpak. Wat lezen we dan wel? Het volgende: "Het statige gebouw ligt in een van de fraaiste natuurgebieden van Nederland en is omgeven door riante tuinen waar de peultjes hoog opschieten, de planten volop in bloei staan en waar herten, reeën en talrijke fraaie vogels, binnen de omheining de tuchtschool het aanzien van een waar lustoord geven. Er zijn voetbalveldjes en ligweiden, zodat men ook tijdens de warme dagen aan de gedetineerde geen kind heeft. De directeur, de heer J.A. van Huis, zegt: "Er wordt wel eens gezegd dat het hier zo'n beetje lullekkerland is. Nu, daar rijkt het dan wel een beetje op. Er zijn zelfs jongelui die na het uitzitten van hun straf vragen of ze niet nog een tijdje mogen blijven."

Rijksinrichting Kralingen te Rotterdam.





Isoleercel in Den Engh.

De isoleercel: een vierkant hokje dat leeg is

W. zegt: In Eikenstein is eens een soort opstandje uitgebroken. Dat kwam zo. Op het lijstje stond dat we tot elf uur 's avonds tv mochten kijken. Normaal is dat tot half elf. Een keer in de week mag je tot elf uur kijken; ze dachten dat er een film kwam. Maar er kwam een voetbalwedstrijd en die duurde tot half twaalf. Wij wilden absoluut de eerste helft van de voetbalwedstrijd afzien. Dat duurde tot kwart voor elf. Vanaf half elf gerekend duurde dat een kwartier te lang. Dat kwartier wilde de leiding dus inhouden, omdat die film er niet was. Nou, wij zagen dat gewoon niet zitten. We wilden allemaal die eerste helft zien. Dat mocht niet. Wij werden gewoon onze kooien ingeschipt. Daar kwamen we natuurlijk tegen in opstand; we gingen rotzooitje trappen en toen was er ook een gozer, die zei zeker tegen een groepsleider. Die vent meteen van: wie zei dat. Dat had hij niet hoeven vragen, want hij wist wie het gezegd had en hij ging naar die jongen toe. Dat moet je de volgende keer niet achter m'n rug zeggen, riep hij tegen die jongen. Toen liep hij mij voorbij. Zei ik: ik hoef het niet achter je rug te zeggen, ik zeg het zo wel, je bent een zekerder. Toen pakte hij me beet en toen heeft-ie me letterlijk de isolatiecel ingeschipt. Nou, daar heb ik een dagje gezeten. Daarna moest ik nog twee dagen op m'n eigen kamer blijven zitten; daar was alles uit gehaald, ook de matras. Daarna mocht ik weer gaan werken."

G. zegt: 'In een isoleercel, daar is niks. Niet eens een bed of zo. Het is alleen een vierkant hokje dat leeg is. Er is een deur, die is blauw van binnen. Lichtblauw. De muren zijn wit. Het plafond is grijs. Er zit een TL-lamp in. Daar kun je niet bij komen. Er zitten tralies voor. Je zit daar de hele dag alleen. Ze komen alleen even je eten brengen. Je hoort helemaal niks. Ze hebben die cel geluidsdicht gemaakt. En je ziet ook geen meer. Er is wel een kijkgat, maar daar kun je alleen vanaf de buitenkant inkijken. Niet van binnen naar buiten; het is dus geen gewoon glas dat daar in zit. Nou en dan moet je jezelf maar een beetje vermaken. Ga je zitten tellen tot weet ik hoeveel. Of je gaat steeds maar op en neer lopen in dat celletje.'

W. zegt: 'Ik heb geen last van opgeslotenheid of zo, maar ik zat eens in zo'n cel en toen dacht ik dat ik gek werd, dat ik geen lucht meer kreeg. Toen ben ik in paniek allemaal kalk van de muren af gaan halen. Ik dacht: straks stik ik, ik moet zien dat ik lucht krijg.'

A. vertelt: 'Op Den Heyacker had je het cachot, zo wordt die isoleer daar genoemd. Er was daar eens een jongen, die had een grote bek tegen een groepsleider gegeven en hij wou met een asbak gooien — die jongen werd meteen naar het cachot gebracht. Daar mocht hij vier dagen zitten. Toen kwam die leider en die zei: je moet je akkuis aanbieden. Die jongen zei gewoon: nee, dat doe ik niet. Toen pakte de groepsleider hem bij zijn kraag. Die gozer zag dat niet zitten en die stootte de groepsleider voor zijn bek. Daarna moest hij twee weken in het cachot zitten. Terwijl je daar hooguit vier dagen mag zitten. Maar hij heeft daar twee weken gezeten. Dat mag helemaal niet, maar ja — wat kun je daar nou tegen doen?'

B. vertelt: 'In Eikenstein hebben ze een betere isoleercel dan in De Hunerberg. In Eikenstein is die cel aan de ene kant getralied en daarboven zit een raam. Dat kan een klein beetje open, er zitten beugels aan, zodat het niet helemaal open kan. En dan stond er een bed in, een tafeltje, een kastje, een fonteintje en zo. Je mocht dan niet naar de wasplaats, hé. Dat moest je allemaal op je cel doen. In De Hunerberg stond er echt helemaal niets in de isoleercel. Maar dan ook echt niets. Je kreeg

meestal ook niets te lezen. Je moest daar maar gewoon zitten. Je werd daar in gestopt als ze je dermate vervelend vonden dat ze niet dachten dat het nodig was je in een gewoon celletje te duwen. Want ze hadden ook wat ze dan normale cellen noemden.'

Het gebruik van de isoleercel wordt in de rijksinrichtingen van Nederland als een normale zaak beschouwd. Een isoleercel is een hokje waar een bewoner kan worden opgesloten. In het *Programma van eisen inzake de inrichting van een isoleercel*, uitgegeven door het ministerie van Justitie, wordt nauwkeurig omschreven wanneer een isoleercel pas een goede isoleer is. De ideale isoleercel voldoet aan de volgende criteria:

- buiten het woongedeelte van de inrichting (om veel lawaai te voorkomen);
- met twee opeenvolgende deuren met speciale sloten (tegen het ontzetten van de deur en om het onmogelijk te maken dat de bewoner klem komt te zitten);
- met daglicht uit een hoog — onbereikbaar — raam (om ontsnappen te voorkomen);
- met elektrisch licht buiten het bereik van de bewoner (om letsel te voorkomen);
- met verwarming die met een staalplaat is afgescheiden (omdat die kan worden afgerukt en tegen personeelsleden kan worden gebruikt).

Rijksinrichtingen mogen isoleren, goedgekeurde zogenaamde particuliere kinderschermingsinrichtingen mogen dat niet. Ze mogen dat alleen, als ze daartoe een speciale machtiging van het ministerie hebben ontvangen. Rijksinrichtingen mogen voor straf isoleren, inrichtingen in de particuliere kinderscherming mogen dat niet.

De skiegroep 'Waer Gebeurt' is bezig met een onderzoek naar het gebruik van isoleercellen. In de loop van 1979 zullen ze de resultaten van dit onderzoek publiceren. 'Waer Gebeurt' probeert uit te zoeken hoe vaak nu in de rijksinrichtingen de isoleercel wordt gebruikt. Daar valt niet precies achter te komen, maar dat het erg veel is staat als een paal boven water.

Tijdens een gesprek met de top van de Directie Kinderbescherming van het ministerie van Justitie werd van die kant gezegd, dat er in de 'minder gestructureerde inrichtingen vaker wordt geïsoleerd.' De mensen van het ministerie gaven een voorbeeld: 'Het Lloyd-hotel in Amsterdam is een gestructureerde inrichting. In 1975 werd daar 76 maal geïsoleerd en in 1976 45 maal. Omdat het Lloyd-hotel een 'wachtkamer' is en geen 'behandelkamer' zijn de grenzen duidelijk en is het aantal isolaties klein. Wanneer we naar deze cijfers kijken en we weten dat de andere rijksinrichtingen dus waarschijnlijk ook goed zijn voor elk minimaal 45 isolaties, dan komen we alleen al voor de rijksinrichtingen ver boven het totale aantal isolaties van 405 per jaar.

'Waer Gebeurt' heeft geen exaktere gegevens. Het ministerie bezit die gegevens wel, want er bestaat de verplichting om isolaties te registreren. Vastgelegd worden:

- datum en uur van het ingaan van de afzondering;
- datum en uur van het opheffen van de afzondering;
- wie de afzondering heeft voorgesteld en wie ertoe heeft besloten;
- aanleiding voor de maatregel en motivering daarvoor;
- aard van de maatregel.



Het ministerie beschouwt het als onwenselijk dat kinderen bereiden de veertien jaar worden geïsoleerd. Afzonderingen van meer dan 2 keer 24 uur moeten aan de konsulent-inspecteur van het ministerie en aan de wettelijke vertegenwoordiger van de pupil worden gemeld. Zodoende ontvangt het ministerie dus overzichten van het gebruik van de isoleercel. Die overzichten worden geheim gehouden. De overzichten van het gebruik van de isoleercel in de particuliere Kinderbescherming over 1975 en 1976 hebben wel de vaste kamerkommissie voor justitie bereikt.

Namens mevrouw Haars heeft het hoofd van de Directie Kinderbescherming aan 'Waar Gebeurt' laten weten, dat zij met de vrijheid kunnen vinden u cijfermatige gegevens te verstrekken. Wel kwam 'Waar Gebeurt' in de gesprekken met de Directie Kinderbescherming nog wat achtergronden over het gebruik van de isoleercel aan de weet. Uit de notulen van een van die gesprekken:

'Het zijn vooral relationale problemen en geen strafbare feiten waarom er wordt geïsoleerd. De taak van het personeel wordt onmogelijk gemaakt, ten koste van het personeel of de andere pupillen. Bij mishandeling is soms wel sprake van strafbaarheid. Bij ernstige strafbare feiten wordt de politie ingeschakeld en aangifte gedaan.'

Tijdens datzelfde gesprek was Directie Kinderbescherming zo aardig een tipje van de sluier op te lichten. Er werden enige gevallen voorgelezen van isolatie in de Amersfoortse rijsinrichting Op de Berg:

Isolatie met als reden:
uitbraak

duur:

17 uur

2 uur

te laat terug van verlof
een aantal ontvluchtingen
konflikten in de groep

13 1/2 uur

(niet voorgelezen)

4 1/2 uur

..

4 uur

..

3 uur

voelde zich gespannen, ziek
liever in de separatie dan werken
weigering een opdracht uit te voeren,
ging liever slapen

(niet voorgelezen)

..

..

4 1/2 uur

stoken
vechten, verwonden groepsgenoot

5 uur

(niet voorgelezen)

De mensen van 'Waar Gebeurt' trokken erop uit, op zoek naar meer gegevens. Ze kwamen terecht bij het Lloyd Hotel in Amsterdam, waar directeur J. Veenboer vertelde 'op zich geen problemen' met het plaatsen van bewoners in de isolatie te hebben, 'als het maar op een goede manier gebeurt.' Wanneer er geïsoleerd of geseparéerd wordt, hangt steeds van de situatie af; daar zijn volgens Veenboer geen standaardnormen voor.

Separatie vindt ongeveer één keer per dag plaats. Soms één uur, soms drie uur — dat hangt ervan af. Elke separatie wordt intern geregistreerd. Tot separatie wordt bijvoorbeeld overgegaan als mensen een dag niet willen werken. De matras wordt

In dat geval overdag wel uit de cel gehaald, zodat de jongens dan niet kunnen gaan slapen. Soms mogen ze wel even douchen en even rondlopen. De separatie duurt dan tot de volgende ochtend half acht. In de separatiecel liggen wat tijdschriften.

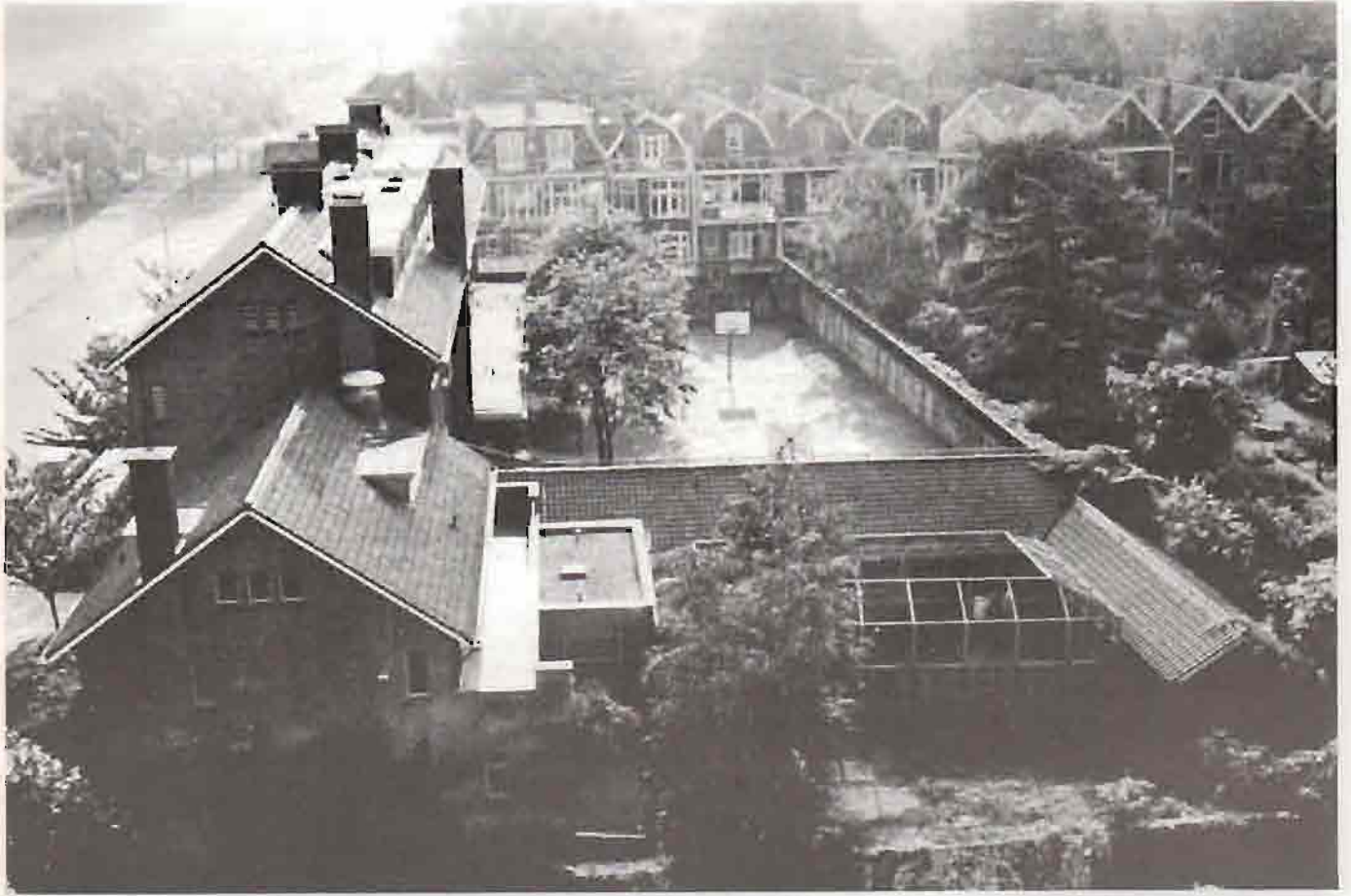
De isoleercel wordt op een andere manier gebruikt. 'Isolatie volgt op ernstig wangedrag, waar dan ook vertoond', zegt Veenboer. Hij noemt voorbeelden: brandstichting, lichamelijk geweld tegen andere jongens of personeel, 's avonds op de slaapzaal te keer gaan. Zo komt het voor dat een jongen er een puinhoop van maakt op de werkzaal. In eerste instantie roept de werkmeester de groepsleiding erbij en dan gaat zo'n jongen in de separeer. Gaat hij daar dan vervelend doen, hij gaat daar bijvoorbeeld een vuurtje stoken, dan verdwijnt die jongen in de isoleer. Het is de verantwoordelijkheid van het dienstdoend directielid of een jongen in de isolatie gaat of niet. Daarna komt de jongen in kwestie op rapport bij de directeur of de adjunct-directeur. Daar krijgt hij dan te horen waarom hij in de isoleercel zit en tot wanneer hij daar moet blijven. Er wordt altijd een rapportje gemaakt. Isolatie kan ook gebeuren zonder dat daar separatie aan vooraf is gegaan.

Isolatie is, volgens de directeur van het Lloyd-hotel in acht en-negentig procent van de gevallen een strafmaatregel. In de resterende twee procent van het aantal gevallen wordt de iso-

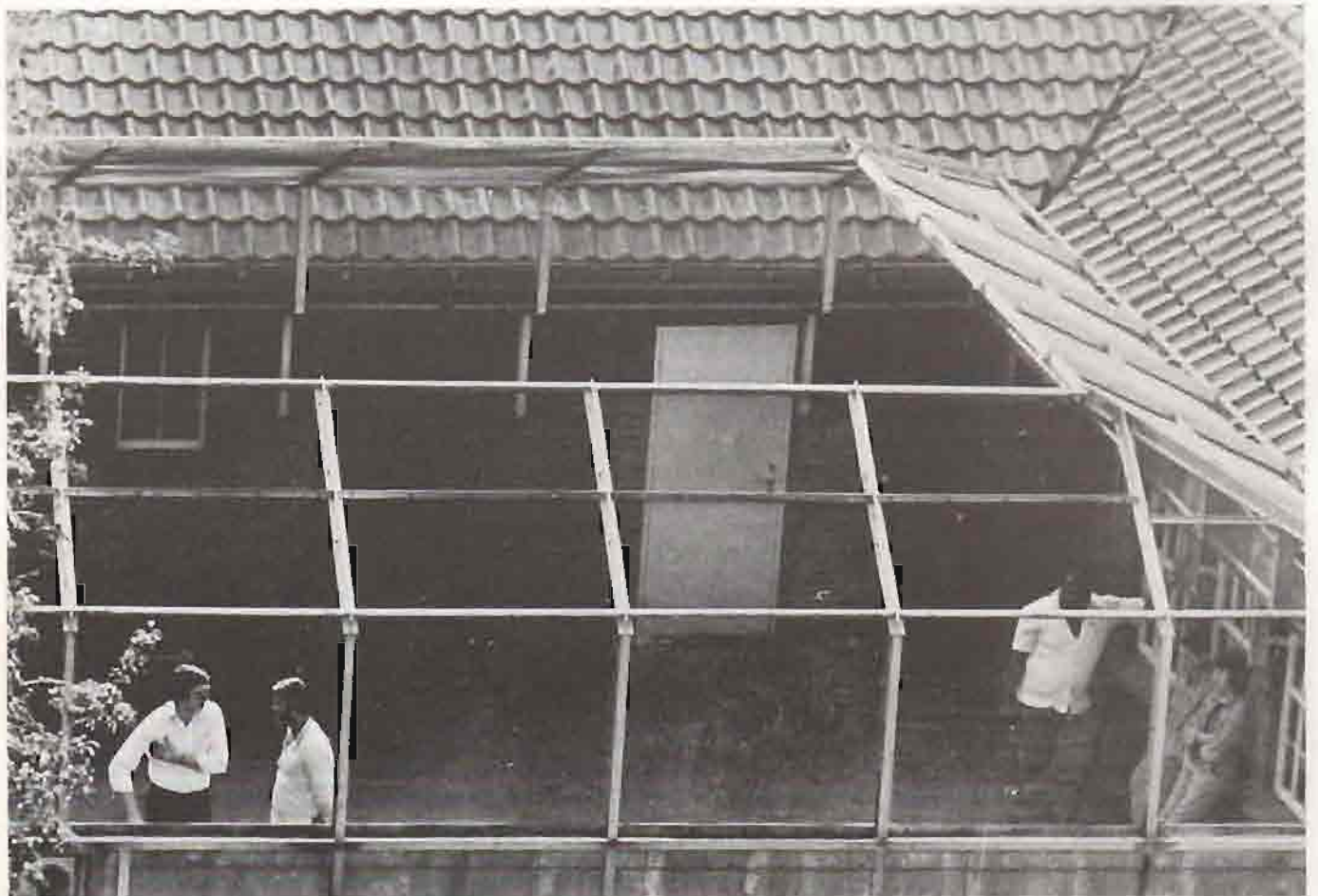
leercel gebruikt 'om af te koelen'. Om mediese gronden gebeurt het bijna nooit. Eén keer is dat voorgekomen voorzover Veenboer zich dat kan herinneren. Er is toen een jongen vijf dagen op doktersadvies geïsoleerd; daar is onmiddellijk een psychiater bij gehaald. Als een jongen in de isoleercel zit, dan kan hij altijd contact maken via de intercom. Hij kan aan de portier vragen wat (of wie) hij wil. Meestal gaat de groepsleiding regelmatig bij hem kijken.

Wat opvalt is het geheimzinnige gedoe waarmee de praktijk van de isoleercellen in de rijksinrichtingen wordt omgeven. 'Waar Gebeurt' heeft dat gemerkt bij haar naspeuringen. Alle kinderbeschermingsinstellingen die door 'Waar Gebeurt' worden aangeschreven, hebben de vragen van de enquête zonder meer beantwoord. Van de rijksinrichtingen heeft er geen enkele de vragenlijst ingevuld. Kennelijk valt er op dat punt het nodige te verbergen. Vast staat, dat de isoleercellen in rijksinrichtingen vele malen intensiever worden gebruikt dan de isoleercellen die in particuliere tehuzen en inrichtingen staan. Het ministerie van justitie beschikt over de preciese cijfers maar om de een of andere rare reden wil men die cijfers niet uit handen geven. Het wordt tijd, dat die geheimzinnigheid wordt opgeheven.





Rijksinrichting Kralingen te Rotterdam.



Henk is nog maar vijftien jaar

Henk is vijftien jaar. Hij wordt door de politie gezocht. Hij is voorsvluchtig, hij liep weg uit een rijksoverheidsinrichting. We praten met hem op zijn onderduikadres. Wij vragen: hoe raakte je in die rijksoverheidsinrichting verzeeld? Henk zegt dat het een heel verhaal is. Hij wil dat best vertellen, maar dan zal hij wel helemaal bij het begin beginnen.

Henk vertelt van vroeger. Hoe hij opgroeide, thuis in Rotterdam. Het huwelijk van zijn ouders was niet echt slecht. Maar dat zou anders worden. Henks zusje had het aan de rug. Door haar handicap kreeg zij veel aandacht. Henk zat al snel in het verdomhoekje. Hij kreeg van alles de schuld — ook van dingen die hij niet gedaan had, zegt hij. Zijn ouders gingen steeds meer ruzie maken. Misschien werden de spanningen in het gezin te groot. Vader sloeg moeder. Henk kwam tussen beide. Hij beschermde zijn moeder, zo jong als hij was.

Hij herinnerd zich een vakantietje samen met zijn moeder, zijn zusje en een Duurvrouw. Henk kreeg ruzie met de Duurvrouw, hij liep weg met een vriendinnetje van de camping. Veertien dagen zijn ze samen weg geweest. Veertien dagen? Dat was pas echt vakantie. Ze werden door de politie opgepakt en naar de camping teruggebracht.

Terug in Rotterdam bleek zijn vader er opzems niet meer te zijn. Weg. Niemand vertelde Henk waarom. Vader zou het Henk kort daarop zelf vertellen, hij kwam hem tegen in de stad. Vader werd beschuldigd van verkrachting. Het was niet waar, zei hij. Maar moeder geloofde de beschuldiging. Zij wilde zo snel mogelijk van hem scheiden.

Toen begon de ellende pas goed. Henk werd legen zijde zit in een kindertehuis geplaatst: 't Witte Zand in Zwaafo. Henk vond het er vreselijk. Twee keer per week verplichte uren, zegt hij. Niemand had daar zin in, omdat het verplicht was. De slaappalen waren niet verwarmd, de ramen stonden altijd open, altijd was het koud. Soms stond er 's winters een straatkachel tje in het midden van de zaal. Henk is een paar keer weggelopen. Dan was het op de fiets naar moeder toe. Langzaam maar zeker gingen mensen Henk 'moeilijk opvoedbaar' noemen. Hij moest daar weg, uit Zwaafo. Hij werd naar een strengere tehuis gebracht, naar De Aborgh in Groningen. Dat was een 'gesloten' observatiehuis. Er werd hem gezegd dat hij er drie maanden zou zitten. Henk zat er een jaar.

Henk wilde weg uit die herizer. Hij wilde bij zijn vader wonen. Zijn vader vond dat prima. De kinderrechter dacht daar anders over. De kinderrechter zei dat het huik van vader te klein was. Vader kocht een groter huis. De kinderrechter zei dat vader moest trouwen met de vriendin met wie hij samenwoonde. Vader trouwde de vriendin met wie hij samenwoonde. De kinderrechter zei dat vader niet genoeg geld verdiende om ook Henk te onderhouden. Vader zocht en vond ander werk. Henk opgelucht. Kon hij eindelijk naar huis, dacht hij.

Hij vergiste zich. Natuurlijk, de kinderrechter had iets bedacht: een ander kindertehuis voor Henk. Daar schrok hij van. Dat had hij niet verwacht. Voorsloping zat hij nog in de Aborgh en de weekends bracht hij afwisselend bij vader en moeder door. Tijdens zo'n verlof, hij logeerde bij zijn moeder, brak hij in. Hij werd op heterdaad betrapt. De kinderrechter wilde Henk niet straffen, hij was nog zo jong. Ze waarschuwde hem en gaf hem een jaar voorwaardelijk.

De kinderrechter maakte zich zorgen. Het ging steeds slechter met Henk. In de weekends ging hij de stad in. Dan kwam hij met vriendinnetjes thuis. Die bleven slapen, natuurlijk. Wat moest er van Henk terecht komen?

Op De Aborgh hoorde hij, dat hij een voogdes had. Hij wist niet eens wat dat was; hij had die vrouw nog nooit gezien. Een voogdes? Ja zeker. Die was aangesteld bij de scheiding van zijn ouders. Henk stond onder toezicht. Zo hoorde hij nog eens wat. Maar De Aborgh, met die belachelijke regels, was natuurlijk niks voor Henk. Henk schroefde de deugels voor de ramen weg. Hij ontplochtte met de hele groep. Hij trok voor een half jaar in bij een vriendin in Groningen. Daar woonde hij voor een tijdje bij vrienden in huis — en kijk, daar ontmoette hij toch nog zijn voogdes. Geduldig legde Henk ook aan haar uit wat hij al zo vaak aan de kinderrechter had uitgelegd: dat hij bij zijn vader wilde wonen. Zijn vader wilde dat ook graag, dus waarom zou dat dan niet door kunnen gaan? De voogdes zei nee. Ze wilde dat Henk naar een tehuis zou gaan. Maar Henk bleef weigeren, Henk bleef zeuren — en uiteindelijk mocht hij. Hij ging wonen bij zijn vader en diens nieuwe vrouw.

Het werd een teleurstelling. Henk kon niet overweg met de vrouw van zijn vader. Zijn vader nam het op voor zijn vrouw, tegen Henk. Henk liep weg, nu naar zijn moeder. In het begin ging dat goed. Maar na een tijdje liep het mis. Zijn zusje had de meeste aandacht nodig vanwege haar handicap, zij werd voorgetrokken. Henk liep weg. Waar moest hij heen?

Geen nood, de bureu van Henks vader wilden hem wel in huis nemen. De voogdes vond het goed, als tijdelijke oplossing. In het begin geen probleem. Maar na een tijdje liep het mis. Henk kreeg een fikse ruzie met zijn pleegvader. Waarover? Ach, over een kleinigheid van niks. Kort daarop werd hij opgepakt. De politie beschuldigde hem van het stelen van een fiets. Henk wist van niets. Hij had wel een fiets gienend, maar hij stond op het punt die juist weer terug te brengen. De politie geloofde zijn verhaal niet. Een weekend zat hij in een cel, daarna werd hij overgeleucht naar het 'gesloten' opvangtehuis Het Poortje in Groningen. Toestanden daar. Met z'n drieën op een slaappaal. Henk schreeuwde op een avond dat de anderen stil moesten zijn, kopoer dicht — hij wilde slapen. Meteen kwamen de bewakers, die wilden hem in elkaar slaan. De andere jongens hielden de nachtwakers tegen, maar werden toen zelf in elkaar geslagen en in een isoleercel gegooid. Na vier weken in Het Poortje ging hij met verlof. Hij zou nooit meer naar dat tehuis terugkeren.

Hij ging eens naar zijn moeder. Hij ging eens naar huis. Hij ging eens naar huis. Hij leerde veel nieuwe mensen kennen. Hij kwam in Amsterdam terecht — maar samen met een van die nieuwe kennissen raakte hij op de vuist. Politie erbij. Henk mee naar het bureau Lijnbaansgracht. Daar bleek dat hij gezocht werd. Op de politie-telex stond zijn naam, hij was nooit naar Het Poortje teruggekeerd van verlof.

De volgende dag werd hij met een parketauto en onder bewaking naar het hoofdbureau van politie te Groningen gebracht. Daar werd snel beslist wat er met hem zou gebeuren: hij zou worden overgebracht naar de rijksoverheidsinrichting Kratingen te Rotterdam. De volgende dag werd Henk met een parketauto en onder bewaking naar de rijksoverheidsinrichting Kratingen te Rotterdam vervoerd. Hij was zojuist 15 jaar geworden.

In Kratingen kwam hij meteen in een cel terecht: 2 1/2 bij 3 meter. Er stond een vast bed in. Het bed had een stalen plaat, geen spiraal. Aan het plafond hing een s.l. bus. In de cel was geen schakelaar. Het licht kon alleen vanaf de gang worden geregeld. De dikke ijzoren daar was altijd op slot. Er zat een klein raampje in van tien bij twintig centimeter. Overdag was het verplicht om te werken. De werktekens waren geschoolde vakmensen en ze kwamen nog niet bij metaal en handvaardig hand mocht je werktukjes maken die je zelf leuk vond, er was geen produktieve arbeid. Oogtelijk waren er jongens die

niet wilden werken. Die werden door drie of vier bewakers de trap opgesleurd, naar boven. Daar verifien ze in een lege cel gezet. Er liepen meestal vijf, maar soms ook wel tien bewakers rond. Henk vond enkele van deze mensen echt aardig. Maar er zaten ook sadisten tussen, zegt hij. Mannen, die het vooral op Surinaamse jongens hadden gemunt. Die sloegen ze in mekaar waar de anderen bij stonden. Bewakers mogen niet slaan, dat weet iedereen, maar in Kralingen gebeurde het gewoon, soms zelfs een paar keer op een avond — dat weet Henk zeker.

Henk werkte in de keuken. Hij hielp grote kookpotten klaar te maken. Dit was onbetaald werk. Sieraden en horloges mocht je in Kralingen niet dragen. Kauwgom was verboden. Een keer in de twee weken mocht hij bezoek ontvangen. Meestal was dat familie. De groepsleiding zat er bij. Ze waarschuwden als het tijd was afscheid te nemen. Onder bewaking werd het bezoek naar beneden gebracht. Als er een vriendin van Henk op bezoek kwam, kon hij daar natuurlijk niet mee vrijen in z'n cel. Soms gebeurde dat op de wc. Er waren groepsvergaderingen, daar mocht iedere jongen z'n zegje doen. De jongens wilden graag een kleuren-tv. Dat ging niet door, dat kon niet. Er werd gezegd dat door kleurentelevisie giftige stoffen mee uitgestraald worden, dat de spanningen door kleurenstralingen te hoog oplagen. Wij vragen: werd er in Kralingen wel eens over de BM gepraat? Nee, zegt Henk. En die krantjes, die brieven dan die de BM naar jongens in Kralingen opstuurt? Die zijn nooit doorgelaten, zegt Henk.

Henk zat één maand op Kralingen. Op een avond hoorde hij dat hij de volgende dag zou worden overgeplaatst. Naar Eikenstein, een andere rijksoverheidsrichting. De volgende ochtend werd hij opgehaald, samen met een andere jongen.

Weer die parketwaggen, weer die parketwachters met stokken. In de kool van de auto werden ze met boeien aan de stoel vastgebonden. De parketwachters zaten voor in de auto, elk een pistool op het dashboard.

Eikenstein was een verademing na Kralingen. De directeur daar was zo'n man die veel begreep; 's nachts mochten de jongens gerust met elkaar praten, als de anderen er maar geen last van hadden, hé. Je sloep er niet op cellen, maar op kleine kamertjes. De deuren waren altijd open. De eerste nacht na de dag dat hij was aangekomen was effe vervelend: er waren daar van die waterdichte pillantbakken, jongens die nieuw waren werden gedoopt, die kregen een volle pillantbak met water over zich heen. Ach, verder kon je soms wel lachen op Eikenstein.

Toch is Henk er weggelopen. Waarom? Hij zegt: mijn mening over tehuisen is, dat je er alleen maar kapot gaat. Rijksoverheidsrichting zijn opleidingscentra voor de onderwereld. Je wordt er alleen maar slechter. Daarom liep Henk er weg.

Hij is vijftien jaar. Op dit moment gaat het beter met hem dan het ooit ging. Maar hij zit ondergedoken, hij is weggelopen uit een rijksoverheidsrichting. Dat betekent dat zodra hij in de armen van de politie loopt (hij wordt gezocht, het fietsen zonder achterlichtje kan al noodlottig zijn), hij meteen zal worden opgepakt. Dat hij dan terug zal moeten naar een rijksoverheidsrichting is zo goed als zeker. Henk is vijftien jaar — er is een kleine kans dat de jaren die hem van zijn meerderjarigheid scheiden voorbij gaan zonder enig verder contact met justitie. Het is te hopen voor je, Henk.

De regels van het huis

Iedere nieuwkomer die in de rijksoverheidsrichting 'De Huisberg' te Nijmegen arriveert, krijgt een klein gestencild boekje. Daarin staan de regels van het huis. 'Je kunt twee dingen doen met dit folderdje', heet het op de eerste bladzijde. 'Niet lezen en weggooiden. Je moet dan wel steeds mensen lieflijk vallen om dingen te vragen die je had kunnen weten. Wel lezen en bewaren: je kunt het dan nog eens nalezen voor het geval je iets vergeten hebt.' Wie het boekje geschreven heeft, wordt nergens vermeld (misschien was dat Huisberg-directeur M.J. Verhulst zelf) — het is in ieder geval betrekkelijk Nederlands proza dat bestaat van de taal- en stijlfouten. Maar een kniesoor die daar op let; iedereen maakt fouten. Dat weten veel jongens die in 'De Huisberg' verzeild raken maar al te goed.

Het boekje: 'Je mag je kamer zo gezellig maken als je zelf wilt. Alleen mag je foto's of platen niet op of voor ramen, muren en deuren hangen. Wil op het prikbord plakken. Laat het meubilair staan waar het hoort.' Even zo goed: 'Je mag je kamer zo gezellig maken als je wilt.'

We slaan de bladzijde om. Daar lezen we: 'Kom niet bij elkaar op de kamer, dit voorkomt problemen. (Bedenk dat jij verantwoordelijk bent voor alle aangerichte schade op jouw kamer en jouw eigen spullen. Wanneer je niet op elkaars kamer komt kan er ook niemand verdacht worden wanneer er iets vermist wordt.) Om geloop naar de kamer te voorkomen, moet je slag-e.d. gelijk 's ochtends meenemen en in je groepskastje leggen. De kamer wordt regelmatig gecontroleerd op spullen die er niet horen.' Er kan dus toch iemand verdacht worden wanneer er iets vermist wordt!

Volgende pagina: 'Nadat je kamer in orde is gemaakt kom je in jouw groep. Hier ben je in de regel, als je niet op een van de werkzamen bank of in bed ligt. Je eet er, kijkt er T.V. enz. Wat is de bedoeling dat je hier een beetje thuis gaat voelen. Voel de een is dat moeilijk en voor de ander ligt dat gemakkelijker. Een goede raad: "KIJK RUSTIG DE KAT UIT DE BOOM" (Stel jezelf voor en vertel niet gelijk de grootste verhalen om indruk te maken. Misschien krijg je daar later spijt van.)'

Bladzijde 8 gaat over 'groepsverblijf en korvee'. Even bladzijde 9 staat 'Wat doen we de hele dag?????' — met zes vraagtekens.

Het daarop volgende hoofdstukje ('Tijden van opstaan en naar bed gaan') is in nogal dreigende taal gesteld: 'Van maandag tot en met vrijdag wordt je 's morgens om 7.30 uur gewekt. Op zaterdag en zondag is dat om 9.30 uur. Onnodig zal het zijn te zeggen dat wij verwachten dat je er dan meteen uit komt. Realiseer je wel dat wanneer je niet opstaat dit consequenties heeft o.a. een verblijf van 24 uur op je kamer. JE BENT DUS GEWAARSCHUWD. (Met hoofdletters.) Het tijdstip van naar bed gaan is: 22.00 uur. De groepsleiding kan in verband met activiteiten, of het tv-programma, het tijdstip van naar bed gaan wel eens verschuiven tot naar 22.30 uur uiterlijk. (Eens per week zelfs uiterlijk tot 22.50 uur in overleg met het dienstdoend directielid.) Naast een goed tv-programma is het belangrijk dat de groep de late avond zelf verlied heeft.'

Via 'maeltijden, koffie en thee' ('Zoals gebruikelijk eten wij hier drie maal per dag, iedere morgen drinken we koffie en iedere middag drinken we thee, uiteraard drinken we 's avonds ook graag koffie'), de 'nachten' ('We gaan er van uit dat je 's nachts rustig bent en slaapt') en de 'groepsregels' ('Zoals in elke samenleving hebben wij ook bepaalde regels waaraan je je zult moeten houden') behandelt het hoofdstuk over de psycholoog. Deze wordt voorgesteld als een onbaatzuchtig persoon, de vriendelijkheid zeive, die met iedereen het beste voor heeft. 'Onnodig om te zeggen dat als er echt dingen besproken worden waarvan je vindt dat ze persé geheim moeten blijven, hij ze ook niet aan Jan en alleman zal doorvertellen.'

Dat is nog eens een hartverwarmende opmerking, zeker tusschen van zoveel kille bepalingen. Maar wie is Jan en alleman? De directeur en de rijksoverheidsrichting zijn dat in ieder geval niet. De psycholoog in de rijksoverheidsrichting is een belangrijke staaf-functieners, wiens stem bijna altijd doortlag-gend is. Het kan voor een jongen gevaarlijk zijn, de psycholoog in vertrouwen te nemen. Want natuurlijk heeft de psycholoog één lievergeheint, ook al wordt het nieuwkomers in 'De Huisberg' voorgesteld alsof dit wel het geval zou zijn.

Praten met de heren in Den Haag

De grote man die op het Ministerie van Justitie, Directie Kinderbescherming, speciaal de rijksinrichtingen onder zijn hoede heeft, is mr. C.W.E. Abbenhuis. Met hem en met mr. Joh. Visser (die hoofd Directie Kinderbescherming is) hebben we een gesprek gehad omdat we er eindelijk wel eens achter wilden komen, welk beleid er nu vanuit 'Den Haag' wordt gevoerd als het over de negen rijksinrichtingen gaat. Na afloop van het onderhoud keerden we niet zoveel wijzer huiswaarts. De heren zetten uiteen dat de rijksinrichtingen twee functies hebben: enerzijds de uitvoering van straffen en van strafrechtelijke maatregelen wegens "bepaalde vergrijpen door minderjarige jongeren" en anderzijds de "behandeling en observatie van onder toezicht gestelde jongeren". Zij vonden dat de rijksinrichtingen nog meer geld moeten krijgen om het werk beter te doen. Het profere bedrag dat nu in vergelijking tot de begroting van 1978 voor de rijksinrichtingen wordt uitgetrokken, vloeit voort uit de stijging van prijzen, kosten en salarissen. Door de Directie Kinderbescherming wordt betreurd dat de bevolking de prioriteit wel eens ergens anders legt dan bij de kindbescherming en daar dus niet meer geld voor uit kan trekken. Zo kabbelde het gesprek voort. Over de BM en de rijksinrichtingen merkten beide heren op, dat nota bene de BM zelf de relatie met de inrichtingen verstoord zou hebben. Hoe dan? Nou, door 'de rijksinrichtingen van onware of verdraaide zaken te beschuldigen'. Voorbeelden daarvan werden niet genoemd. De BM bediende zich, volgens mi,

Abbenhuis en mr. Visser, veelal van 'onbehoorlijke termen', hetgeen volgens hen "aanstootgevend is en geen vertrouwen bevordert". De heren: "De Directie Kinderbescherming probeert ten aanzien van de rijksinrichtingen een zo goed mogelijk sluitend beleid te voeren. Dat houdt wel in dat de verschillende organen die bij het beleid betrokken zijn onderling zo goed mogelijk op elkaar afgestemd dienen te zijn en er geen onderdelen tussenuit vallen, die zwerfzwaai op dat beleid zouden kunnen gaan inwerken."

Teleurgesteld namen we afscheid van mr. Abbenhuis en mr. Visser. We hadden weinig opgestoken van dit kollegie. Zoals afgesproken stuurden we Abbenhuis later nog even een verslagje van dit matre gesprek. Wie schets onze verbazing, toen dit verslag bijna onleesbaar gemaakt door vele strepen, doorhalingen en toevoegingen aan ons werd teruggestuurd. 'Correcties en wijzigingen' waren dat, volgens het begeleidend briefje. Het is interessant om te zien, over welke futiliteiten de Directie Kinderbescherming in onze tekst gestuikelde is. In het verslagje dat we Abbenhuis toestuurd, kwam het zinnetje voor: "Dat neemt echter niet weg dat Directie Kinderbescherming en directies (van rijksinrichtingen) op elk moment open staan voor gesprekken met de BM." Abbenhuis korrigeerde en wijzigde dit: de toevoeging 'op elk moment' streepte hij weg. En tot vier keer toe haalde hij het woord 'bezuinigingen' in onze tekst door. Daar maakte hij 'beperkte mogelijkheden' van



BELANGENVERENIGING MINDERJARIGEN
volhoud voor jongeren in de Kinderbescherming

Just/2uRI/1mrt79/GvB

Samenvattend verslag van het gesprek van G. van Broekhoven (Werkgroep Zwartboek: Rijksinrichtingen van de Belangenvereniging Minderjarigen) en de heren Attenhuis en Visser (Directie Kinderbescherming Ministerie v. n Justitie) op 19 januari 1979.

*de rijkst,
medat wij
die klachten
niet hebben.*

~~De bedoeling van het gesprek was duidelijkheid te krijgen in hoe de Directie Kinderbescherming (DKB) aanrijkt te zijn met het functioneren van de Rijksinrichtingen. Het moest gezien in het licht van de verschillende machten en orden, die de Werkgroep Zwartboek Rijksinrichtingen heeft verschaald voor het Zwartboek.~~

De uithorsten van het gesprek worden in het Zwartboek verwerkt.

Binnen de kinderbescherming hebben de Rijksinrichtingen (RI's) twee functies:

1. Uitvoering van straffen wegens bepaalde vergrijpen door minderjarige jongeren *(en van strafrechtelijke maatregelen)*
2. Behandeling en observatie van onder toezicht gestelde jongeren.

*Lopingsbureau
waarin personen
bevestigd kan
hebben en
de grondig
L. de Schijf
hield*

~~De RI's worden in twee soorten ingedeeld: de RI's voor jongeren Tuchtachters, van de eerste zijn er 5, van de andere 3.~~

De RI's zijn in een aanvullende taak van de overheid t.o.v. de particuliere kinderbescherming, die naar particuliere tuchtachters *op grond* is hun begeleiding van jongeren, moet de overheid de overnemen.

Dat betekent echter dat er een toename van de RI's plaatsvindt, die onvoldende door ruimte en bezocht kan worden opgevangen. Ook in de huidige begroting van Justitie is daar geen extra ruimte voor gemaakt.

Met andere bedding dat nu is vergoed tot de begroting van 1978 voor de RI's wordt uitgetrokken, *van wat voort uit* ~~de RI's worden in twee soorten ingedeeld: de RI's voor jongeren Tuchtachters, van de eerste zijn er 5, van de andere 3.~~

Door de DKB wordt betoogd dat de bevulling *(van de RI's)* de prioriteit van andere leet dan bij de kinderbescherming en jaar dus niet meer geld voor uit *kan* trekken. Maar dat is een gegevenheid, waaraan gewerkt zal moeten worden.

Met name is dat vervelend, omdat daardoor ~~het de vervulling van de RI's~~ voldoende wordt ingezien dat de RI's een *beperkte mogelijkheden* noodzakelijk kwaad zijn en er, ondanks de beperkte middelen, veel energie en aandachtigheid in wordt gegooid.

Een ander verachtzwaart door die *beperkte mogelijkheden* is, dat ook bepaalde gespecialiseerde opvangmogelijkheden, zoals drugs- en psychiatrische klinieken voor jongeren nog steeds niet van de grond zijn gekomen. Daardoor moeten die jongeren nu in RI's worden opgenomen, hoewel er eigenlijk ~~geen~~ *beperkte* voorzieningen voor aanwezig zijn.

I. de Schijf

Finden deze marges worden pupillen in RI's zo goed mogelijk behandeld. Dit wijkt echter wordt die inzet bepaald niet beloofd en kunnen jongeren, eenmaal weg uit de RI, zich toch niet handhaven in de maatschappij en vallen terug in oude fouten.

In die gevallen dat zich dat blijft herhalen en de behandeling een hopeloze zaak gaat worden, zit een ~~beperkte mogelijkheden~~ terbeschikking stelling van de regering er wel in en schuiven deze jongeren ~~van~~ *van* uit de kinderbescherming door naar een psychiatrische kliniek *of anderszins*

Som ige in RI's opgenomen jongeren hebben in het verleden al zoveel moeilijkheden gehad in hun omgeving en met zichzelf, dat ze daar ook nu nog in vastzitten, waardoor het nodig blijft aan hen veel aandacht te schenken.

Zeker hebben daarbij bepaalde omgevingsfactoren een grote invloed; het inzetten van welzijnswerk (opbouwwerk, hulpverlening) in buurten zou ~~aan~~ ^{aan} een mogelijkheid zijn.

1. maar
2. de ontwikkeling
van terugkrukken

In sommige RI's is het mogelijk voor een bepaald vak te leren (b.v. in Op de Berg in Amersfoort). Als een jongere daar geschikt voor is en hij wil het, dan kan hij gedurende de tijd dat hij in die RI zit dat vak leren. Het is echter ook afhankelijk van de beschikbare mankracht, die het vak moet aanleren; is die door ziekte e.d. verhinderd, dan kan het niet doorgaan, ook al zou het toegezegd zijn. Overigens wordt hier aan toegevoegd, dat indien iets op b.v. het vlak van opleidingen is toegezegd en het blijkt niet te worden uitgevoerd en de jongere aan daarover klagen, dan zal de DKE zeker een onderzoek instellen.

1. kunne worden
opgevangen

Terugkomend op de ~~particuliere~~ ^{algemeen} wordt ~~te weten~~ ^{gesteld} dat er op de particuliere kinderbescherming ~~kan worden toegevoegd~~ ^{geen grote met name} Vergelijking hiervan met het budget van de RI's en welk beleid daar achter steekt, past niet in het kader van dit gesprek; bovendien is de heer Visser over de ~~particuliere~~ ^{algemeen} kinderbescherming in ~~het~~ ^{de} ~~particuliere~~ ^{algemeen} ~~openbaar~~ ^{algemeen} ~~overzicht~~ ^{overzicht}.

Individueel aantal
in praktijk

De staatssecretaris Gevoelings heeft indertijd met de directies van de RI's afgeproken, dat de R.N. tot de RI's kon worden toegelaten voor contacten met individuele jongeren; de directies kunnen daarvoor per geval toestemming geven; ~~vanom bekend vinden die 9~~ ^{als alle gesprekken met} Tot nu toe blijft echter elke RI nog ~~sluitend~~ ^{sluitend} voor de R.N., ~~als~~ ^{als} ~~de~~ ^{de} ~~algemeen~~ ^{algemeen} ~~toegankelijk~~ ^{toegankelijk} door haar beleid naar het gebruik van inleidingsuren. ~~is alle strand op een advies van de R.N. naar de directies en daar~~ ^{is alle strand op een advies van de R.N. naar de directies en daar} ~~niet een goed is deze. De overheid van RI's hebben een~~ ^{niet een goed is deze. De overheid van RI's hebben een} ~~overzicht~~ ^{overzicht} ~~van de~~ ^{van de} ~~gang~~ ^{gang} ~~van~~ ^{van} ~~zaken~~ ^{zaken} in RI's; zij worden daar ^{van de} ~~van~~ ^{van} ~~de~~ ^{de} ~~gang~~ ^{gang} ~~van~~ ^{van} ~~zaken~~ ^{zaken} in RI's; zij worden daar ^{van de} ~~van~~ ^{van} ~~de~~ ^{de} ~~gang~~ ^{gang} ~~van~~ ^{van} ~~zaken~~ ^{zaken} in RI's; zij worden daar ^{van de}

dit is mijn
te niet gebeld

DKE en directie van de RI's stellen dat zij nog niet duidelijk hebben met de R.N. op dit moment wil n.a.v. de uitvoering, die Gevoelings aan de Tweede Kamer heeft over toelating van de R.N. heeft gegeven. Bovendien verzoekt de R.N. de relatie met de directies door ~~het~~ ^{van} ~~van~~ ^{van} ~~de~~ ^{de} ~~algemeen~~ ^{algemeen} ~~toegankelijk~~ ^{toegankelijk} te worden.

de overheid zal
de beschuldigen in
hans taakgebied te
betreft

~~de~~ ^{de} ~~algemeen~~ ^{algemeen} ~~toegankelijk~~ ^{toegankelijk} te worden. ~~de~~ ^{de} ~~algemeen~~ ^{algemeen} ~~toegankelijk~~ ^{toegankelijk} te worden. ~~de~~ ^{de} ~~algemeen~~ ^{algemeen} ~~toegankelijk~~ ^{toegankelijk} te worden.

DKE probeert t.n.v. de RI's een zo goed mogelijk sluitend beleid te voeren; dat houdt wel in dat de verschillende organen, die bij dat beleid betrokken zijn, onderling zo goed mogelijk op elkaar afgestemd dienen te zijn en er geen onduidelijkheden tussenuit vallen, die averechts op dat beleid zouden kunnen gaan inwerken. Het is daarom belangrijk dat informatie, die binnen de kinderbescherming bekend wordt, ook binnen die kinderbescherming (voor zover door de overheid georganiseerd) wordt doorgegeven naar de beleidsbepalende organen.

de overheid zal

Daarnaast bestaat de formele regel, ~~dat~~ ^{dat} ~~ieder~~ ^{ieder} ~~die~~ ^{die} ~~binnen~~ ^{binnen} ~~een~~ ^{een} ~~overheids~~ ^{overheids} ~~organisatie~~ ^{organisatie} valt en ~~achter~~ ^{achter} ~~aan~~ ^{aan} ~~de~~ ^{de} ~~algemeen~~ ^{algemeen} ~~toegankelijk~~ ^{toegankelijk} is, verplicht is bij de aanneming een verklaring te ondertekenen waarin hij belooft geen informatie over de gang van zaken ~~in~~ ⁱⁿ ~~zijn~~ ^{zijn} ~~organiserings~~ ^{organiserings} aan derden (buitenstaanders) door te spelen, ~~ook~~ ^{ook} ~~niet~~ ^{niet} ~~naar~~ ^{naar} ~~de~~ ^{de} ~~algemeen~~ ^{algemeen} ~~toegankelijk~~ ^{toegankelijk} te worden.

1 maart 1979
Gertjan van Iersel overen 12/8.N.



Aan de Heer G.J. van Broekhoven,
Krommestraat 9,
3811 CA AMERSFOORT.

Uw brief

Onderwerp

Ons kenmerk Directie Kinderbescherming,
nr. 352/779.
Datum 14 maart 1979.
Doorkiesnummer 070-706196

Geachte heer van Broekhoven,

Bijgaand stuur ik U, het door U opgestelde verslag van ons gesprek van 19 januari 1979 terug voorzien van de door mij aangebrachte correcties of wijzigingen.

Ik wil gaarne enige kanttekeningen maken.

1. Ons gesprek is niet gehouden naar aanleiding van klachten, maar van door U gestelde vragen ; als mogelijk gebaseerd waren op aan U bekende klachten ons waren die klachten concreet niet bekend en des kon dit gesprek slechts een algemeen karakter hebben. De door U gekozen formulering wekt de indruk als zouden de geuite klachten wel concreet bekend zijn geweest, hetgeen echter niet het geval was.
2. De opsomming van de H.I.'s is onjuist ; ik verbeterde die.
3. Er is onderscheid in wegen tussen civielrechtelijke en strafrechtelijk taken van de H.I.'s ; we spraken daarover, doch dit komt niet of onvoldoende tot uiting.
4. De door mij tekstueel aangebrachte wijzigingen zijn voor mij essentieel ; ik heb juist gesteld, dat er geen sprake is van bezuinigingen maar dat er geen uitbreiding

van activiteiten kon plaatsvinden, en dat de verhogingen een gevolg waren van prijs- en loonstijgingen. Het gaat dus om bepaalde mogelijkheden.

5. De terbeschikkingstelling van de regering kan na mislukking van een behandeling ; -zeker bij de oudere minderjarigen-, volgen na nieuwe strafbare feiten en dan worden die met toepassing van het volwassenenstrafrecht volgens die regels behandeld ; elders kunnen jongeren in bijvoorbeeld een psychiatrische kliniek geplaatst worden.
6. Over de beperkte mogelijkheden in de particuliere sector wordt door de Directie Kinderbescherming voor wat betreft de prioriteiten daarbinnen overlegd met o.a. het WIJN ; daarbij wordt ook rekening gehouden met wensen van bijvoorbeeld Uw organisatie. Het punt waarom het gaat is, dat -omdat niet alles kan- binnen de gegeven mogelijkheden de voorrangskeuzen naar boven dienen te komen.
7. Door mij is gesteld, dat individuele contacten met pupillen in R.I.'s voor de B.M. -als voor anderen- mogelijk is, als dit wordt gevraagd ; dat was zo en is nog zo.
Ik meen dat dit ook wel eens gebeurt.
Groepscontacten echter zijn niet mogelijk.
8. Aan de R.I.'s is niet verboden om mee te werken aan het door U genoemde onderzoek van Waer Gebeurt ; wel was de vraagstelling van zodanige aard, dat genuanceerd antwoorden niet wel mogelijk was ; daarom werd geadviseerd geen gegevens te verstrekken. Aan groepsleiders is geen "spreekverbod" opgelegd, wel is hen gewezen op de normale gang van zaken ; indien zij menen over een zaak te moeten klagen dan dient dat "Binnenshuis" te worden aangehouden en indien mogelijk opgelost te worden.
9. Ik heb niet gesteld, dat antikapitalistische kreten (het woord antikapitalistisch is door mij niet gebruikt, wel het woord kreten) en onfatsoenlijk taalgebruik ervan de oorzaak waren, dat bewoners van R.I.'s wantrouwend tegenover de B.M. zouden staan. Ik heb wel gesteld, dat woordgebruik, dat het karakter van kreten

of schelden heeft, bijvoorbeeld "kloetzak van een groepsleider", etc. niet bevordelijk is om het vertrouwen te winnen van de mensen, die men eerst uitscheldt of beledigt.

Ook het poneren van bij de mensen zelf niet geverifieerde beschuldigingen is alllesbehalve bevordelijk voor het winnen van vertrouwen.

Vervolgens heb ik gesteld, dat voor zinvolle contacten vertrouwen de basis moet zijn en dat denigrerende uitslatingen, ongeverifieerde (2 kanten horen) beschuldigingen en suggestieve beweringen dat nodige vertrouwen niet bevorderen, zo niet onmogelijk maken.

10. De ambtenaren-eesd of belofte is niet zo geformuleerd als door U voorgesteld ; U treft een exemplaar aan. Het is normaal, dat medewerkers hun bezwaren daar brengen, waar ze thuis horen met name bij degenen, die eventueel daaraan vanuit hun verantwoordelijkheid iets kunnen doen, en dat is in de ambtelijke kaders aangegeven.

U geeft trouwens zelf in deze zinsneden een voorbeeld van negatieve suggestie ; U doet het voorkomen alsof de ambtenarsheed/belofte een zaak is, die tot doel heeft zaken te verbergen ; dit is bepaald een onjuiste voorstelling van zaken. De ambtenaar heeft eerder de plicht om zaken te melden aan de daarvoor verantwoordelijke.

Bovenstaande kritiek op het door U opgestelde verslag is positief bedoeld ; ik ga ervan uit, dat U dit wilt aanvaarden in de geest zoals het bedoeld is.

Met vriendelijke groeten,

Mr C. W. E. Abbenhuis

Wie beschermt ons tegen dit soort kinderbescherming?

Een topje van de ijsberg, meer is dit zwartboek niet. Wat jongeren in rijksinrichtingen nu maken, is letterlijk met geen pen te beschrijven. De voorbeelden die in dit geschrift worden opgesomd, kunnen moeiteloos met tientallen andere voorbeelden worden aangevuld. Maar dan nog ontstaat een beeld dat niet volledig is. Om te weten hoe 'erg' een rijksinrichting is, zou je er zelf een tijdje in moeten zitten.

Misschien helpt dit zwartboek de — tot dusver nauwelijks bekende — realiteit onder ogen te zien. Niemand die dit zwartboek heeft gelezen, kan nu nog volstaan met de verzuchting 'dat het wel zal inervallen.' We roepen iedereen die dit zwartboek gelezen heeft op, de aktes van de BM te ondersteunen. En we verwachten steun van iedereen die nijd kan uitoefenen om aan de wan toestanden in het onrecht dat de bewoners van rijksinrichtingen wordt aangedaan, een einde te maken, parlementsleden, persinstansen, werkers in de rijksinrichtingen — ze kunnen ons allemaal helpen.

We hebben beschreven hoe de situatie in de negen Nederlandse rijksinrichtingen eruit ziet. De positie van de jongeren in deze inrichtingen is in de praktijk volkomen rechteloos.

We hebben beschreven hoe het in democratie de staatssecretaris van Justitie handelt, door de BM het recht op toegang voor vakbondswerk binnen deze inrichtingen eenvoudig te ontzeggen.

Met welk recht eigenlijk?

Het gaat in de rijksinrichtingen om doorgewone jongeren. Vanwege hun 'ongewenst gedrag' werden ze als 'zeer moeilijk opvoedbaar' of zelfs als 'krimineel' bestempeld. Daar is meestal het een en ander van vooraf gegaan. Veelal zijn ze afkomstig uit een zogenaamd 'probleemgezin': een jarenlange maar langs alle mogelijke instituten van de kinderbescherming ging om hun plaatsing in een rijksinrichting vooraf. Sommige mensen zien daarin een bevestiging van hun vooroordeel: zie je wel, met die jongens valt geen land te bezeilen, ze zijn zo moeilijk opvoedbaar, ze houden het nergens uit. De BM denkt daar anders over. Wij vinden als een jongere van de ene inrichting naar de andere wordt gestuurd, dan bevestigt dat de onmacht en het falen van de kinderbescherming. Alle mooie praatjes ten spijt ziet men daar geen kans het antwoord te geven op de problemen van wat de kinderbescherming zelf 'probleemjongeren' noemt.

Jongeren in de ishuien van de kinderbescherming zijn onevenredig sterk afkomstig uit de sociaal-economies zwakkere milieus. Dat blijkt ook uit het volgende tabelletje:

	Aepra steekproef	Samenstelling Ned. bevolking
beter gestuurd	7 %	12 %
middelgroepen	20 %	35 %
geschoolde arbeiders	32 %	44 %
ongeschoolde arbeiders	45 %	9 %

(Bron: Aepra - Aanpassing en predictie van aanpassing / Brinkman en Kays)

Elk milieu heeft zijn eigen hulpverleningskanalen. Jongeren uit de sociaal-economies zwakkere klassen volgen zeer vaak een justitiële weg, in tegenstelling tot hen die uit de milieus komen met gunstige materiële en sociale voorwaarden. We kunnen rustig stellen dat de groep jongeren die met justitie in aanraking komt, in een maatschappelijk isolement zit. Niemand wil iets met ze te maken hebben, hun toekomst ziet er bedóndend uit, ze worden door hun omgeving als zand vuil behandeld. Daartegen komen ze in verzet, natuurlijk, gelijk hebben ze. 'Zeer moeilijk opvoedbaar' heet het dan meteen of 'krimineel'. Hallo, rijksinrichting, hebben jullie nog een plaatsje over?

In een rijksinrichting wordt dat isolement nog eens verstevigd. De rijksinrichtingen zelf hebben de mond vol over 'resocialisatie', de BM noemt dat liever 'aansluiting'. Via driemethodes werden de bewoners in het geheel gedwongen: luisteren moeten ze, luisteren! Als ze niet gehoorzamen zal het nog veel slechter met hen aflopen. De BM vindt dat een voorbeeld van hoe met niet moet. Er gebeurt in de rijksinrichtingen niets aan de verwerking van de gevoelens waar dat zogenaamde 'aangepaste gedrag' uit voortvloeit. Daarom heeft de 'resocialisatie' in rijksinrichtingen weinig effect. Want wat zien we. Op het moment dat de strikte gehoorzaamheid die wordt gebied niet langer nodig is — en dat gebeurt dus overal, behalve misschien bij kommando's en de mariniers — vallen de ex-bewoners vaak terug in datzelfde gedrag waarvoor ze nu juist in een rijksinrichting 'behandeld' moesten worden. Dit gebeurt. De BM heeft daarvan vele staaltjes meegenomen. Schrikberend veel jongens die niet in een rijksinrichting zaten, kom je een tijdje later tegen in gevangenis en huizen van bewaring, in een rijksinrichting, daar word je pas goed krimineel!

Er is nog iets. Veel ex-bewoners van rijksinrichtingen raken, zodra ze op vrije voeten zijn, weer in die moeilijkheden. Vaak is dat een kwestie van onmacht. Onmacht om te leven. Er zijn geen dwangmiddelen meer, er is geen isolement meer — hoe moet je jezelf zonder al die dingen overvloedig houden? Het is bedreven om te zien, hoe de rijksinrichtingen hun bewoners zo afhankelijk maken van hun dwang, dat gedrag van elke spontaneit wordt ontdaan, dat mensen verliezen om 'vrijwillig', van binnenuit en zonder dwang, hun gedrag veranderen. Dat kan niet en dat mag niet. Waar dat toe kan leiden laat zich makkelijk raden: tot vervreemding van alles wat 'gewoon', 'normaal' en 'vanzelfsprekend' is. Zo ontstaat er niet alleen een sociaal, maar ook een emotioneel isolement. En ook dat kan leiden tot herplaatsing in een rijksinrichting. Wij van de BM vinden dwangmiddelen roepen verzet op. En verzet is voor de rijksinrichtingen een goede reden om 'zie je wel' te roepen: dwang is noodzakelijk om verzet in te dammen — en zo is de cirkel rond.

In rijksinrichtingen ben je een nummer. Iedereen wordt er over één kam geschoren. Met de persoonlijke beleving van je eigen situatie wordt geen rekening gehouden. Ter vergelijking zou je kunnen zeggen: iedereen in een rijksinrichting krijgt een kleuroos. Maar de tekeningen die dat oplevert worden geen blik waardig geacht.

De cel, de traines, de bewakers, de bewijzingen, de ge-

stichtskleding, de deuren die automatisch in het slot vallen, het wantrouwen — door al deze elementen voelt de bewoner van een rijksinrichting zich pas een echte misdadiger — omdat hij als zodanig behandeld wordt. Zoals iemand ons zei: Op het moment dat je gebouwd in de afgesloten kooi van zo'n grijze boevenwagen naar een rijksinrichting wordt afgevoerd, knapt er iets in je van binnen.

De BM vindt: het is ronduit misdadig als je ziet welke schade de rijksinrichtingen en het hele gedoe daar omheen aanrichten. Wie beschermt ons tegen dit soort 'kinderbescherming'?

Schrijvend is ook het probleem van het toenemende aantal buitenlands jongeren (de 'tweede generatie'), dat in een rijksinrichting belandt. Aan hen kun je nog het duidelijkste zien, dat de mooie bedenksels van onze verzorgingsstaat — zoals onderwijs en welzijnswerk — totaal niet op hen zijn afgestemd. En dat heeft dan weer maatschappelijk isolement tot gevolg.

Toen we met dit zwartboek bezig waren hebben we veel schokkende verhalen gehoord over racisme waar nogal wat werkers in rijksinrichtingen zich aan schuldig maken. Vooral het personeel van de interne beveiligingsdiensten gaat zich daar regelmatig aan te bruten: schelden, pesten, in elkaar slaan van buitenlanders, het komt allemaal voor. De BM vindt het ronduit walgelijk dat dit zo maar kan. De BM eist dat hiertegen maatregelen worden genomen.

En dan die isoleercellen, waar in de rijksinrichtingen nog steeds driftig gebruik van wordt gemaakt. Over de manier waarop dat gebeurt, schreven we al. Willekeur is troef, zelfs het praten over de BM ten behoeve van het ophangen van een BM-affiche kan reden voor opsluiting in de cel zijn. Henk uit Den Engk vertelt: "Toen ik hier binnenkwam, moest ik meteen vier dagen de isoleercel in. Daarna kreeg ik een eigen kamer, waarin ik mocht ophangen wat ik wilde. Behalve affiches van de BM."

Er is bijna geen controle op wat er binnen de muren van zo'n rijksinrichting gebeurt. Officieel moeten de rijksinrichtingen opgeven als er gebruik van de isoleercel wordt gemaakt. Maar het is ons bekend dat er met die "meldingsplicht" regelmatig de hand wordt gelicht.

Er is een rijksinrichting waar ze het presteren, om de zoveel weken een groepje studentes te laten aankrukken om een avondje te dansen met de 'stoute jongens'. Welke, waarom niet. Contact met beschafte getarnde meisjes zal zijn heilzame uitwerking op deze knapen ongetwijfeld niet missen! Zo wordt het letterlijk door de rijksinrichtingen gesteld. Heilzaam? De BM vindt dit gewoon vernederend!

De toekomst ziet er somber uit. De rijksinrichtingen zullen nog meer geïsoleerd raken dan ze, ook binnen het geheel van de kindbescherming, nu al zijn. Dat heeft te maken met de motie-Aantjes, waarin de Kamer aan de regering vraagt de gehele kindbescherming (dus ook het deel dat nu nog onder CRM of Vormil valt) per 1 januari 1980 onder één beleidsnoemer te brengen. Dit betekent op de lange termijn, dat de gehele particuliere kindbescherming bij het ministerie van Justitie gaat verdwijnen. Dit is overigens wel, naar de BM volledig achter staat. Alleen: de oude rijksinrichtingen zullen niet onder die nieuwe beleidsnoemer worden gebracht. Die blijven zitten waar ze zijn, bij het ministerie van Justitie dus. Het aspect hulpverlening, waar de rijksinrichtingen zich mee zeggen bezig te houden, wordt op alle manieren nog ongelofwaardiger dan het al is. De rijksinrichtingen gaan in-facte gewoon tot het gevangeniswezen behoren.

Het isolement waarin de rijksinrichtingen zich op alle mogelijke manieren bevinden, moet doorbroken worden. Daarom moet de BM tot deze bolwerken van barakken gebruik worden toegelaten. Daar zijn we al jarenlang mee bezig. Tot nu toe zonder resultaat. De meerderheid van de Tweede Kamer vindt dat de BM geen strobreed in de weg moet worden gelegd als zij voor de belangen van de jongeren in rijksinrichtingen wil opkomen, maar de staatssecretaris met jammere dank er anders over. Diverse deskundigen hebben laten weten dat het niet met de staatssecretaris eens te zijn. Zo stelt ons C. Waldijk, bestuurslid van het Werkverband Inname Jeugdzorg Nederland (WIJN), de overkoepelende kindbeschermingsorganisatie, dat de BM akties een 'juist en belangrijk doel' hebben. En dr. J. Doek — belangrijk jeugdrechtsadvocaat, kinderrechter te Alkmaar — vindt, dat aan de pedagogische bedoeling van het verblijf in een rijksinrichting geen afbreuk voortvloeit uit de aldaar verblijvende minderjarige's gedurende de toepassing van de vereniging kan worden gemaakt. Ook het argument van de staatssecretaris dat de BM de rijksinrichtingen niet binnen mag omdat er bij de afbreuk van de inrichtingen gebrek aan vertrouwen zou bestaan, zegt Doek van tafel. Het betekent dat de houding van deze dienst overal of en in hoeverre het recht van vereniging — dat naar de mening van de staatssecretaris ook aan de bewoners van rijksinrichtingen toekomt — effectief is. De wettelijke grondslag van de BM, met name in het voorwoord van dit zwartboek bedoeld, dat aan duidelijkheid niets te wensen over, luidt, verwoord in de Coördineringsliga vanden (lijken een brief van de toenmalige staatssecretaris Zeevalking) dat de "bescherming van een democratische rechtsstaat met zich meebrengt dat ook de bewoners

De rijksinrichting voor meisjes: Justitie financiert abortus

Er is één rijksinrichting voor meisjes in Nederland: dat is De Lindenhorst in Zelst. Je hoort er niet zo veel over. Dat komt doordat het een kleine inrichting is. Er kunnen niet meer dan achttien meisjes, tussen de 14 en 21 jaar, worden geplaatst. De Lindenhorst houdt zich bezig met observatie en opvang en richt zich op 'meisjes met normale intelligentie, die niet in particuliere huizen kunnen worden geplaatst.' Het dagprogramma bestaat uit huishoudelijk werk (kookles, naales, korvee, wc's schoonmaken), handarbeid en individueel onderwijs. Het is de bedoeling dat een verblijf na vier maanden wordt afgesloten. Veel meisjes verdwijnen dan naar Rekkes of Zetten of een vergelijkbare instelling. Er is in totaal 12 man leiding. Daarvan zijn er twee voortdurend in de groep. Als een meisje alleen even het groepslokaal verlaat om bijvoorbeeld naar de wc te gaan, dan mag dat. Maar twee meisjes mogen nooit zonder begeleiding de groepsruimte verlaten.

In De Lindenhorst bestaat geen enkele privacy. Gesprekken tussen de meisjes onderling, zonder groepsleiding erbij

zijn onmogelijk. Je kunt je nooit even op je kamer terugtrekken: de deur zit van zeventen uur 's avonds tot half tien 's avonds op slot. Je mag themagazet, goed muziek en goet aansteker bij je hebben.

Een meisje dat op De Lindenhorst wordt binnengebracht krijgt als een van de eerste dingen de huisregels te horen. Die worden voorgelezen door de directrice. Tot die huisregels hoort ook de bepaling dat een meisje in vier uur wordt teruggebracht, twee dagen naar de opvoercel moet. Wie ziek is en op bed ligt, wordt eigenlijk ook geïsoleerd: de deur van de kamer wordt door de groepsleiding aan de buitenkant op slot gedraaid. De meisjes worden verplicht om degelijke witte onderbroeken voor het huis te dragen. Ook de nachthemden worden door de inrichting verstrekt.

Vermeldenwaard is nog dat het in de tijd dat Van Agt nog minister van Justitie was, is voorgeschied dat een meisje uit De Lindenhorst op kosten van de kindbescherming (dus, op kosten van Justitie) werd geaborteerd. Hypocrieter kan het niet. Het geweten dat immers zo van de justitiële gemedereerden klaagt als het gaat om — wat Van Agt noemt — 'het beïnvloeden van ongeboren leven' gaat, blijft de rechtsbeschermers kennelijk niet tot slapeloosheid als het slechts een meisje betreft dat in een rijksinrichting zit!

van rijksinrichtingen het recht, de mogelijkheid en de faciliteiten moeten hebben om zich te organiseren.*

Eerlijk gezegd: de BM is dat praten, schrijven, smeken en onderhandelen spuugzat. We zijn vanaf september 1974 bezig om toegang tot de rijksinrichtingen te krijgen, omdat we daar aan de 'kollektieve belangenbehartiging' willen doen. We zijn intussen vijf jaar verder. Dat is vijf jaar te veel.

Vijf jaar zijn we heel netjes gebleven. Altijd bereid om erover te praten en zo. Nou, bereid zijn we nu nóg — maar niet zo lang meer. Zelfs is de BM genegen om met de direkties van de rijksinrichtingen over een gedragskoderegeling te praten, mits dit het vakbondskarakter van de BM niet aantast. Daarmee bedoelen we: het recht om contact te leggen met groepen bewoners mag niet afhankelijk zijn van de inhoud van dat contact.

Het meest fundamentele uitgangspunt van de BM is, dat bewoners van tehuizen niet alleen individuele, maar ook kollektieve belangen hebben. En natuurlijk richt de BM zich vooral op die kollektieve belangen. Daarom is het voor ons onaanvaardbaar, alleen met individuele bewoners te mogen praten. We zouden op die manier ons vakbondsachtige karakter verloochenen.

We proberen het dus nog één keer — de laatste keer. We nodigen de direktie van de rijksinrichtingen uit, opnieuw met ons rond de tafel te gaan zitten. De BM heeft echter geen behoefte aan het zoveelste vrijblijvende gesprek om de BM buiten te houden. Nieuwe onderhandelingen zijn alleen zinnig, wanneer de direktie van de rijksinrichtingen en het ministerie van justitie de fundamentele uitgangspunten van het BM-werk respecteren. Doen zij dat niet, dan manoeuvreren zij de BM onvermijdelijk naar een periode van talrijke harde akties tegen rijksinrichtingen en het ministerie van justitie.

- Het gaat om het recht, gezamenlijk op te komen voor onze belangen.
- Het gaat om het recht, je te mogen organiseren in je eigen vakbond.
- Het gaat om vakbondsvrijheid voor de BM.
- Het gaat erom, een einde te maken aan de middeleeuwse toestanden in rijksinrichtingen.
- Het gaat om een vooruitstrevend kindbeschermingsbeleid.
- Het gaat om het doorbreken van een achterhaald strafsysteem.
- Het gaat om de jongeren in de Nederlandse rijksinrichtingen.
- Het gaat om mensen.

De Belangenvereniging Minderjarigen staat voor:
Verhoging van de strijdbaarheid van de Nederlandse tehuusbewoners!

We roepen iedereen die dit zwartboek gelezen heeft op, de BM in haar eisen te ondersteunen.

Amersfoort, september 1979

Mij zijn het er mee eens dat de
b.m. bij ons in de inrichting te komen
om met ons in groepverband en
~~ook~~ individueel met ons te praten als overlegging
zetten we een Handleiding

[Handwritten signatures and notes]
groopleiders
[Signature]

Schijnverbetering

Nu de kritiek met de dag toeneemt, komt de minister met dit bedrieglijke wetsontwerpje. In plaats dat de totale rechtspositie van rijksinrichtingbewoners wordt verbeterd, licht de minister er een klein onderdeelje uit, een *individueel* klachtrecht. Een klacht moet echter wel schriftelijk ingediend worden, wat een enorme drempel zal betekenen om er gebruik van te maken. (Sommige rijksinrichtingbewoners zijn zo klein gehouden dat ze amper kunnen schrijven. En denk eens aan de buitenlandse jongeren.) Verder kan men alleen beklag doen tegen beslissingen van de directeur; zo'n schriftelijke klacht gaat echter via de direktie (censuur op de post) naar de Kommissie van Toezicht. Het gaat hier dus om een schijnverbetering; in werkelijkheid stelt het niets voor.

WETSONTWERP:

Rechten jeugd in tehuizen uitgebreid

DEN HAAG — De rechtspositie van minderjarigen in rijksinrichtingen moet worden verbeterd. Minister De Ruiter van Justitie heeft bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend dat de minderjarige ondermeer de mogelijkheid biedt beklag te doen over beslissingen van de directeur van de instelling. Daarbij gaat het om zaken die tegen de jongeren persoonlijk zijn gericht, zoals het opleggen van een straf en het weigeren van bezoek of correspondentie.

In het wetsontwerp kan de minderjarige schriftelijk een klacht indienen bij de commissie van toezicht. Wordt een klacht ongegrond verklaard dan kan de klager in beroep gaan. Krijgt de klager het gelijk aan zijn zijde dan kan ook de directeur in beroep gaan. De regeling is ingesteld omdat er tot dusverre nogal wat schorste aan de rechtspositie van minderjarigen in de rijksinrichtingen.

Het klachtrecht is alleen van toepassing op de minderjarigen in de rijksinstellingen. Het kan daar eenvoudiger worden ingevoerd omdat er in die inrichtingen al commissies van toezicht bestaan. Over soortgelijke regelingen voor particuliere instellingen wordt momenteel overleg gepleegd met de Kinderbescherming.

De Volkskrant van 8 september 1979.

Inhoud

De machtige meerderjarigen hebben ongelijk (voorwoord)	3
Wat de BM is en waarom zij een zwartboek maakt	6
BM naar de rijksinrichtingen – kroniek van een lange mars	8
Eindstation Op de Berg in Amerstoort: 'Gemet van het leven'	15
'Het leven is voor mij niks meer'	19
Den Engh: 'Ze denken dat het een bajes is'	28
De filosofie van het Lloyd-hotel	30
De behandeling: een systeem van strak aanpakken	32
De twee gezichten van een rijksinrichting	39
De isoleercel: een vierkant hokje dat leeg is	43
Henk is nog maar vijftien jaar	47
Praten met de heren in Den Haag	49
Wie beschermt ons tegen dit soort kinderbescherming (slot)	55
Schijnverbetering	58

Zo'n tienduizend jongeren in Nederland hebben het *slecht* getroffen: zij wonen in kindertehuizen, inrichtingen of internaten. De oorzaken daarvan liggen bijna altijd buiten hun schuld; er waren problemen thuis, de ouders waren niet in staat om hun kind op te voeden, er zijn geen ouders meer.

Bijna vijfhonderd jongeren hebben het *bijzonder slecht* getroffen: zij wonen in een van de negen rijksinrichtingen. Het regime in die rijksinrichtingen houdt zich in stand met tucht, rammelende sleutelbossen, isoleercellen, koude douches, tralies voor de ramen, een beperkt aantal bezoeken en verlofdagen per jaar, en arbeidstherapie.

In Nederland hebben tehuusbewoners sinds 1971 hun eigen organisatie: de Belangenvereniging Minderjarigen, de BM. De positie van de BM in de 175 Nederlandse tehuizen is het beste te vergelijken met de plaats die de VVDM inneemt in het leger. Na acht jaar strijd komt de BM de meeste tehuizen wel binnen — alleen de deur van de rijksinrichtingen blijft voor de BM gesloten. Dat moet veranderen. Dit zwartboek toont aan waarom. Het geeft een onthullende kijk achter de muren van de rijksinrichtingen Eikenstein te Zeist, Den Heyacker te Breda, Kralingen te Rotterdam, het Lloyd-hotel te Amsterdam, De Hunerberg te Nijmegen, Op den Berg te Amersfoort, Overberg te Overberg en Den Engh te Den Dolder. Bewoners vertellen hoe zij in die inrichtingen verzeild raakten. Zij doen een boekje open over de *dril*-opvoeding die hen weer in het gareel moet brengen. Groepsleiding klappt uit de school: zij vertelt over de instructies waar zij zich aan heeft te houden.

In het zwartboek ook: het politieke spelletje dat door Glastra van Loon, Zeevalking en Haars (drie staatssecretarissen van justitie) al jarenlang met de BM wordt gespeeld. Drie bestuursleden van de BM werden in 1976 zelfs met harde hand uit de werkkamer van Zeevalking verwijderd, omdat ze weigerden op te stappen zolang de staatssecretaris niet een duidelijke uitspraak had gedaan over het toegangsverbod. De drie BM'ers kregen een boete van elk honderd gulden wegens lokaalvredebreuk — een boete die ook in hoger beroep gehandhaafd werd. De BM wordt aan het lijntje gehouden. Al jaren.

Het wordt tijd dat daar verandering in komt. Het moet ook de bewoners van rijksinrichtingen mogelijk worden gemaakt om samen met de organisatie waarin zij zich saneengesloten hebben, te werken aan de verbetering van hun positie.

UITGEVERIJ ORDEMAN, ROTTERDAM 1979

ISBN 90 6330 043 3